D. FRATRIS AEGIDII COLVMNAE ROMANI,

ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS ET AQVITANIAE

Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini doctoris clariſſimi,

Expoſitio IN CAP. FIRMITER CREDIMVS,

extra de ſumma Trinitate et fide catholica:

ET IN CAP. CVM MARTHAE,

extra de Celebratione miſſarum, copioſa et dilucida, atque

Nunc primum in lucem edita,

Cum rerum & uerborum in hac expoſitione memorabilium

Indice.

M. FABIANO GENVENSI CORRECTORE.

Summam rerum, quę hoc opere tractantur, verſa docebit pagina.

ROMAE

Per Antonium Bladum Impreſſorem Apoſtolicum, Anno Salutis humanæ M D LIIII.

Pontificatus S. D. N. IVLII III. *Anno* V.

SVMMA CAPITA AB AEGIDIO
his duabus Decretalibus expoſita.

In Cap. *Firmiter credimus.*
De Deo *quoad eius attributa eſſentialia & perſonalia.*
De Redemptione *humani generis.*
De Sacramentis *in genere.*
De Baptiſmo & Euchariſtia *in ſpecie.*
In prima parte cap. Cum Marthæ.
Cur in canone Miſſæ additum eſt, Myſterium fidei: cum Euāgeliſtæ referentes formam uerborū à Chriſto traditam, nullam mētionem de Myſterio fidei faciant. Et additum eſt, Eleuatis oculis in cœlum: cum de eleuatione oculorum in euangelio nihil habeatur. Et in conſecratione ſanguinis, cum dicitur, Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti, additum eſt, æterni: cum in Euangelio non dicatur noui et æterni, ſed noui teſtamenti tantum. 7.4.d.
Quomodo uera Chriſti caro eſt ſub ſpeciebus hoſtiæ, cum Chriſtus loquens de hoc ſacramento, dicat: Verba, quæ ego locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt. 10.3.d.
Quomodo Chriſtus incipiat eſſe ſub ſpecie panis. 9.2.c.
Quomodo poſſibile eſt, totum illud corpus, quod in cruce pependit, in tam modica hoſtia cōtineri; cum ſit tantæ magnitudinis, & maius à minori contineri non poſſit. 9.2.d.
Quomodò Chriſtus ſimul eſſe poſſit in cœlo & in pluribus altaribus. 9.4.b.
In ſecunda parte.
Quòd aqua, quæ de Chriſti latere emanauit, fuit uera aqua, non phlegma, ut opinati ſunt nōnulli. 12.4.c.
Quomodo aqua cum uino in ſanguinem conuertatur. 13.2.a.
Quomodo uinum poſt conſecrationem in calicem appoſitum circunfunditur ſanguini, et ſanguinem ipſum non madefacit. 14.2.d.
Quonam pacto uerba conſecrationis exponenda ſint. 16.1.b.
In tertia parte.
Soluitur dubitatio circa Orationem ſecretam B. Leonis, Annue nobis etcæt. cum in antiquis et modernis codicibus immutata uideatur. Et multa dicuntur de interceſſione Sanctorū, et orationibus pro defunctis.

EX F. AMBROSIO CORANO PRIORE

GENERALI ORDINIS FRATRVM

EREMITARVM SANCTI

AVGVSTINI,

Librorum Aegidy Romani Series.

Ex uiris doctis & eruditis, poſt unionem, diuum hominem fratrem AEGIDIVM ROmanum de regione Columnæ in primo loco ponimus, quoniam licet multi aly ante ipſum fuerint uiri doctiſſimi, iſte tamen primus fuit, qui doctoratus ſuſceperit inſignia, & ad illuſtrandam humanam atq; diuinam ſapientiam animum appulerit. Scripſit nanq. libros & multos & recondita eruditione refertos. Sed ſolum eos dicam, qui ad meam peruenerunt notitiam.

In Dialecticis.

In Artem ueterem Comment.
In libros Priorum Comment.
In libros Poſteriorum præclariſſimus Comment. cuius gratia Rex Anglorum multa Ordini in tota Anglia loca conſtruxit.
In libros Elenchorum ſophiſticorum Comment.
De Medio demonſtrationis Tractatus.

In Philoſophia.

In libros Phyſicorum Comment.
In libros de Generatione & corrup. Comment.
In libros de Anima Comment.
In Parua naturalia Comment.
In librum de Cauſis Comment.
De Formatione corporis humani lib.
De Regimine Principum egregium uolumen ad Philippũ Pulchrũ chriſtianiſſimũ Regem Francorũ, ubi omnẽ Philoſophiam moralem complexus eſt.
De Gratiarum actione ad Bonifaciũ. viij, Pont. Max.
In libros Rhetoricorum Comment.
In libros Ethicorũ, Politicorũ, Oeconomicorũ Cõmẽt.
De Differentia Ethicorum, Politicorum, & Rhetoricorum Tractatus.
In 12. libros Metaphyſicorum egregia Comment.
In eoſdem libros Quæſtiones diſputabiles.
Theoremata de eſſe & eſſentia.
De erroribus Philoſophorum lib.
De Primo principio, ſeu de eſſe & eſſentia Quæſt.
De Intellectu poſſibili lib.
De Pluralitate formarum lib.
De Materia Cœli lib.

In Theologia.

In Exameron lib. 2.
In totum Canonem Bibliæ, & ſufficientiam librorum, & excellentiam ſacræ ſcripturæ Tract.
In librum Canticorum Comment.
In Epiſtolam ad Romanos Comment.
In Epiſtolas ad Corinthios Comment.
In Epiſtolas canonicas inceptus Comment.
In illud Canonicæ Ioannis: Omne quod eſt in mundo etcæt. interpretatio.
In Pſal. Eructauit cor meum uerbum bonum, de diuina Sapientia tractatus digniſſ.
In Euangelium Ioannis Tractatus. 2.
Sermones ad clerum & ad populum.
In primum Sententiarum uolumen unum.
In ſecundum Sententiarum uolumina. 2.
In Tertium ſententiarum uolumen unum.
De corpore Chriſti Theoremata.
De Charactere tractatus.
De Paradiſo & inferno lib.
De ſubiecto Theologiæ Tractatus.
De Articulis fidei lib.
De peccato originali Tract.
De Prædeſtinatione & præſcientia lib.
De Diuina influentia in Beatos Tract.
De Cognitionibus Angelorum lib.
De Motu Angelorum lib.
De Compoſitione Angelorum lib.
De Menſura Angelorum lib.
De Reſurrectione quæſtiones.
Quodlibeta ſex.
Compendium Theologiæ.
Contra expõnem Petri Ioannis de Narbona ſuper Apocalyp. ex mandato Beatiſſ. Bonifacy. viij
In Ius canonicum de ſumma Trinitate & fide Catholica C. Firmiter, et C. Damnamus: et ſuper decretalẽ cũ Marthæ, de Celeb. miſſarũ expoſitio.
De Renunciatione Papæ Tract.
De Eccleſiaſtica poteſtate lib. 3. in uno uolum.
Contra Exemptos lib.
Contra impugnantes S. Thomam Defenſorium.
Contra hæreticos librum, quem Terrens fulmen appellauit.

EX IOANNE TRITTENHEIMIO ABBATE SPANHEIMENSE.

AEGIDIVS de Roma, Ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſtini Prior generalis, ac deinde Bituricenſis Archiepiſcopus, beati Thomæ Aquinatis quondam auditor, uir in diuinis ſcripturis eruditiſſimus, & in Philoſophia Ariſtotelica nulli ſuo tempore ſecundus, ingenio ſubtilis, ſermone ſcholaſticus, uita & conuerſatione deuotus. ſcripſit multa & pene infinita opuſcula, de quibus ad manus noſtras pauca peruenerunt.

In officium Miſſæ lib. 1.

Epiſtolæ notabiles.

Claruit ſub Rodulpho imperatore, Anno Domini M. C C L X X X. Hæc præfatus Abbas.

Alia quoq; multa edidit, quæ ad nos ciſapenninos non uenerunt: nam & ſtudium & tempus ſuum ferè totum Lutetiæ Pariſiorum, & in alijs Galliæ partibus, cum Chriſtianiſſimo Rege Francorum, & in celeberrimis Pariſiorum Gymnaſijs conſumpſit. De quo profectò non tantùm librorum admiranda eſt multitudo, quantum ſui acumen ingenij, & tenaciſſimæ memoriæ donum ſtupendum, quòd in tot tantiſq; eius dictis in nullo unquã ſibi ipſi eſt aduerſatus, nihilq; reprehenſione aut retractatione dignum pronunciauit: nõ enim tum hoc, tum illud, ut pleriq; faciunt, ſed ſemper idem aſſeuerauit. Pectus in ſoluendis Quæſtionibus habuit ampliſſimum, fundamenta irrefragabilia, rerum exquiſitor diligentiſſimus, in dicendo ſingularis: et quidem ita clarus, ut hic omnis humanæ & diuinæ ſapientiæ ex omnibus doctoribus ſcholaſticis ſolus arcana dilucidaſſe uideatur. Qui ob eius ſingularem ſanctimoniam & doctrinam, Francorũ Regi cariſſimus ſemper fuit: tandemq; per Bonifacium. VIII. Pont. Max. in Archiepiſcopum Bituricenſis eccleſiæ, et Primatem Aquitaniæ ſolenniter conſecratus eſt: Cardinalium quoq; Sanctæ Romanæ Eccleſiæ coetui fuit adſcriptus, ſed matura morte minimè diuulgatus.

RERVM ET VERBORVM IN HAC EXPOSI TIONE MEMORABILIVM INDEX.

Primus numerus paginam : ſecundus columnam indicat.

A

ABBas Ioachim contra Petrum Lombardum de unitate Trinitatis.4.4.a.

Abbas Ioachim Florentini monaſterij extitit inſtitutor.7.1.b.

Accidentium naturaliter non eſt mixtio,licet in ſacramento altaris miraculosè fieri poſſit.14.2.a.

Accidentia in reſolutione remouētur primo ab ipſa re.14.3.a.

Accidentia in conſecratione duobus modis ſubiectū mutare dicuntur.14.4.c.

Accidentia de ſubiecto in ſubiectū naturaliter tranſmigrare non poſſunt.15.1.d.

Aegidius requiſitus a Dominis & amicis expoſuit decretalem de canone Miſſæ.7.3.a.

Aegidius compoſuit Theoremata de corpore Chriſti ante expoſitionem Decret. de Summa Trinitate & de canone Miſſæ.13.4.c.

Aeg.compoſuit Quodl.1.et.2.ante expōnem Decret. de celeb.Miſſæ.ij.4.b.

Affirmationes de Deo ſunt incompactæ, negationes ueræ,1.3.a.

Agens diuinum et naturale quō differunt.ij.1.c.

Almaricij dogma condemnatur.7.2.b.

Anima et caro conſtituunt unā naturā tertiā.3.2.a.

Animæ decedentes ſunt in triplici differētia.17.1.b.

Animæ in purgatorio nō decedūt cum aliquo culpa mortali,ſed ueniali et obligatione ad pœnā.17.3.a.

Aqua uero exiuit de latere chriſti,nō phlegma.12.4.d.et.13.2.b.

Aquæ in ſcripturis sāctis populū repræsētant.15.3.c

Aqua in ſacramento altaris commiſcetur uino, & cur.15.4.a.et 16.2.a.

Aquæ cum uino in calice mixtio poteſt eſſe ueritas & figura,& quomodo.13.1.b.

Aqua ſi non apponeretur uino, in ſolo uino poſſet fieri ſacramentum.13.4.b.

Aqua ſub forma propria non eſt de ueritate humanæ naturæ.15.3.a.

Argumentū à ſimili uiliſſimū eſt, & cur.6.4.d.

Ariſtotelis error.2.2.c.

Auguſtinus uidetur uelle, ꝙ memoria,intelligētia,et uoluntas ſint idem quod eſſentia animæ.6.2.c.

B

BAptiſmus à quocūq; (etiam hæretico) in caſu neceſſitatis poteſt dari.4.2.b.

Baptiſmus Apoſtolorum tempore conferebatur in inuocatione Chriſti,& cur.4.2.d.

Baptiſmi materia eſt aqua,& cur.4.2.d.

Baptiſmus directè & principaliter contra originale peccatum.4.3.a.

Baptiſmo rite collato omnia peccata quoad culpā et pœnam dimittuntur.4.3.a.

Beatorum orationibus indigemus,et cur.16.3.d.

Beatorum præmium duplex,eſſentiale & accidentale.16.4.b.

C

CAro Chriſti,quæ in altari ſumitur,eſt ſpiritus et uita,& quomodo.ij.2.a

Catholica aſſertio de identitate diuinæ eſſentiæ cum perſonis.5.3.d.et 6. uſq; ad finē.2. par.

Chriſti unio in natura quomodo ſit facta.3.2.a.

Chriſtus deſcendit ad inferos in Anima, & reſurrexit in carne,3.3.d.

Chriſtus in eccleſia eſt ſacerdos et ſacrificiū. 3.4.b

Chriſtus multa dixit,quæ in nullo Euāgeliorum cōmemorantur.8.4.a.

Chriſtus in ſacramento totus eſt ſub utraq; ſpecie, ſed non eodem modo.4.1.b.et 14.1.c.

Chriſtus ſub ſpecie panis & uini ſignificat corpus Chriſti myſticum.4.2.a.

Chriſtus quomodo incipit eſſe ſub ſpeciebus hoſtiæ. ij.2.c.et col.3.d.

Chriſtus modo oppoſito eſt in cælo & in hoſtia , et quomodo.ij.2.b.c.

Chriſti corporis cibus quō differt à cibis corporalibus.4.2.a.

Chriſtiani et fideles ut uniūtur per fidē ſunt una eccleſia catholica , per charitatem uerò ſunt unum regnum.5.2.c.

Chriſtiani perfectio eſt renunciare propria.9.1.b.

Cōmunio aliqua toti Trinitati poſſunt ſpeciali cauſa uni perſonæ appropriari.3.1.b.

Conuerſio in ſacramento altaris eſt oppoſita conuerſioni naturali,& quomodo.13.4.d.

Conuerſio panis in uerum chriſti corpus: et uini in uerum ſanguinē, ſpeciali modo appellatur Tranſubſtantiatio,& cur.9.3.d.et ij.1.d.

Corpus Chriſti quomodo incipiat eſſe ſub ſpeciebus panis.ij.2.c.

Corpus Chriſti ex ui ſacramenti eſt ſolum ſub ſpeciebus panis, & ſanguis ſub ſpeciebus uini: ex concomitantia uerò naturali ſub ſpeciebus panis eſt ſanguis, & ſub ſpeciebus uini eſt corpus. 4.1.c.et 14.1.c

Corpus Chriſti uerum eſt in cœlo localiter, et in pluribus hoſtijs idem ſimul ſacramentaliter, et quomodo.ij.4.a.d.

Corpus Chriſti in hoſtia ſignificat corpus Chriſti myſticum.4.2.a.

Creatura omnis compoſita.1.3.d.

Creaturæ eſſe differt ab eſſentia, & uirtus à ſubſtantia.1.3.d.

Creaturæ ſi eſſent ab eſſentia diuina ſeparatæ ad nihilum tenderent.6.2.a.

Crux Chriſti ſe habuit ut altare ipſi Chriſto.3.4.c.

D

Deus, ſecundum B. Anſelmum, eſt quicquid melius eſt eſſe quàm non eſſe.1.2.d.

Deus eſt infinitorum nominum, & cur.1.2.d.

Deus eſt ſuum eſſe & ſua uirtus.1.4.a.

Deum eſſe ſubſtantiam, impropriè dicitur.1.3.c.

Deus ſolus uere eſt.1.3.c.

Deus ſimpliciter et omnino ſimplex eſt; creatura omnis compoſita.1.3.d.

Dei eſſentia in quatuor differt ab eſſentia noſtra. 2.1.a.

Deus quatuor ab initio temporis creauit, tempus, cœlum empyrium, Angelum, et materiam.2.2.d.

Deus prout tempora requirebant humano generi tribuit ſalutaria.2.4.c.d.

Deus trinus & unus ab anima noſtra repræſentatur, & quomodo.6.2.b.

Deus prædicatur de homine, & quomodo.3.2.d.

Diabolus creatus fuit bonus.2.3.b.

Diaboli lapſus cur irreparabilis fuit.2.3.d.

Diſtinctio in diuinis non eſt per abſoluta, ſed per relata.6.1.a.

E

Eccleſia eſt uniuerſalis, non Synagoga, & cur. 3.4.b

Eccleſiæ catholicæ ordinatio.3.3.d.

Eccleſia Romana eſt cunctorum fidelium mater et magiſtra.7.2.a.et col.3.d.

Eccleſiæ catholicæ decreta prætermittentes, grauiter peccant.8.1.a.

Eccleſia quoad formam uerborum cōſecrationis per ipſos apoſtolos fuit edocta.9.2.b.

Eccleſia, cum dicit, ſub accidentibus uini latere corpus, accipit corpus, ut ſanguis quoddam corpus dici poteſt.14.2.b.

Effectus incarnationis Ieſu Chriſti.3.3.b.

Error Ariſt. de mundi principio.2.2.c.

Error Manichæorū de rerū pricipio.2.2.b.et.10.2.b

Error quorundam de Diaboli malitia.2.3.b.

Error quorūdā hæreticorū de Chriſti anima.3.1.d.

Error Tatiani, & Encratitarum circa matrimonium.4.3.c.

Error hæreticorum dicentium in ſacramento altaris non eſſe uerā carnē, ſed myſticè.10.3.d. Io. Oecolamp. noſtro tēpore.

Error Armeniorum quorundam de aqua illa, quæ de Chriſti latere emanauit.12.4.d.

Error medicorum de aqua cū miſcetur uino.13.1.d.

Erroris Ioachimi de unitate eſſentiæ confutatio.5.3. uſq; ad finem.2.par.

Eſſe differt ab eſſentia in creaturis.1.3.d.

Eſſentia diuina ut eſſentia nō generat, neq; generatur: non ſpirat, neq; ſpiratur, & cur.4.4.c.

Eſſentialia dicuntur de qualibet perſona diuina ſingulariter, & de omnibus non pluraliter.5.3.d.

Euangeliſtæ ſecundū ſimplicem ueritatē ſcripſerunt de Chriſto.9.2.c.

Euangelium fuit datum omni genti.3.4.a.

Euchariſtia.3.4.d.

Euchariſtiæ ſacramentum perficit unitatis myſterium.4.1.a.

Euchariſtia cur uobis proponitur ſub ſpeciebus panis & uini.4.1.b.

Euchariſtiæ in ſacramento quid eſt ſignum tantum, res tantum, res & ſignum.4.1.d.et 12.3.c.

Euchariſtia animam Deo coniungit, noſq; ſpiritualiter reficit.9.4.a.

Euchariſtia eſt ſignum maximæ dilectionis Dei erga nos.15.3.d.

Euchariſtiæ in ſacramento aqua miſcetur uino, & cur.15.4.a.

F

Fides catholica eſt ratio, quæ aliæ ſcientiæ innituntur lumini humano.1.2.a.

Fideles ut uniuntur per fidem ſunt una eccleſia catholica, ut uerò uniuntur per charitatem ſunt unum regnum.5.2.c.

Filius eſt uerbum Patris.1.4.c.

Filius in diuinis generatur per intellectum.1.4.a.

Filius ſemper abſq; initio & fine eſt ex patre naſcens.2.1.a.

Forma uerborum in canone Miſſæ tradita in tribus differt à forma uerborũ tradita in euang.8.3.a.
Forma uerborum conſecrationis ab apoſtolis tradita.9.2.b.
Fructus et utilitas ex euchariſtia dignè ſũpta.9.4.a

G

GEneratio,quam filius accepit à patre, eſt intellectualis,non materialis.1.4.a
Generatio cauſatur à tempore per accidens. 9. 4.d.

H

HAEreticus propriè eſt ille , in cuius intellectu eſt error , & in uoluntate pertinacia circa ea quæ ſunt fidei.7.2.
Homo congruè reſtauratus,et cur.2.3.d
Homo eſt Deus,uera eſt propoſitio, & quõ.3.2.d
Hominis ad redemptionem quatuor concurrunt, & quæ.2.3.d.
Hoſtiæ fractione non frangitur corpus Chriſti,ſicut ſpeciei uni ſumptione non diuiditur Chriſti ſanguis.13.4.b.
Humores quatuor in humano corpore.15.2.c.

I

IDiomatum communicatio quare,& quomodo fuit in Chriſto.3.2.c.
Incarnationis Ieſu Chriſti modus.3.1.c.d.
Incarnationis Ieſu Chriſti effectus.3.3.b.
Iudaico populo ſolum,non omni genti fuit data lex Moiſis.3.4.a.
Ioachimi abbatis error de eſſentia Trinitatis. 4.4.a.et 5.col.1.2.3.

L

LEx Moiſis Iudæis ſolum tradita , Euangelium omni creaturæ.3.4.a.
Lex ducit nos ad Chriſtum.2.3.d.
Lex euãgelica in quot differat à lege Moſaica.3.4.a

M

MAnichæi dicebant nouum teſtamentum debere aliquando ceſſare.10.2.b.
Manichæi errauerunt circa opus creationis. 2.2.c.
Maiores cauſæ à ſede Petri ſunt decidendæ. 7.3.d.
Modus incarnationis Ieſu Chriſti.3.1.c.d.

N

NEgationes in diuinis ſunt ueræ, affirmationes autem incompactæ.1.3.a.
Natura una tertia cõflatur ex anima et carne.3.2.a

O

OMnia indigent Deo actore et conſeruatore. 6.2.a.
Opera trinitatis indiuiſa, & cur.2.4.d.
Opiniones de forma uerborum euchariſtiæ ſacramentum conficientium.8.2.d. (13.2.a
Opiniones de aqua appoſita uino in calice.12.4.d.et
Opus ſapientis duplex,determinare ueritatem , & explodere falſitatem.1.1.a.
Orationes pro ijs,qui ſunt in Inferno, ſunt uiuorum conſolationes.17.1.d.
Orationes, quæ ſunt pro ſanctis , ſunt gratiarum actiones, ut ſupra.
Ordo ſeruandus in narrando alicuius ſententiam et poſitionem.4.3.d.
Origo perſonarum diuinarum cauſa eſt earundem diſtinctionis.1.1.b.

P

PAter ſicut intelligendo ſe generat filium,ſic pater & filius diligendo ſe producunt ſpiritumſanctum.1.4.c.
Pater & filius ſpirant ſpiritumſanctum in eo ꝙ unum principium eius.1.4.d.
Pater, & filius,& ſpirituſſanctus coæquales, omnipotetes,& coæterni.2.1.et 2.
Pater filius,& ſpiritus ſunt una res omnino.6.3.d.
Paupertas facit ad uitæ perfectionem, et quõ.9.1.a.
Peccãt grauiter qui decreta eccleſiæ catholicæ prætermittunt.8.1.a
Perfectio in creatura attribuitur Deo per poſitionem,imperfectio per remotionem.1.2.c
Perſonarum diuinarum originem ſequitur earundem diſtinctio.1.1.b
Petri ſedes eſt in toto terrarum orbe omnium aliarũ ſedium prima,& iudex.7.2.b.et col 3.d
Petrus apoſtolorum princeps addidit , enim, uerbis conſecrationis panis.8.1.b
Pœnitentiam D.Hieronymus appellat ſecundam tabulam,& cur.4.3.a
Pœnitentia ordinatur directè cõtra peccatum actuale.4.3.a
Priora in compoſitione ſunt poſteriora in reſolutione.14.2.d
Propoſitio hæc,Homo eſt Deus, uera eſt, & quomodo.3.2.d

Q

QVantitas ſola de ſe eſt extenſa & occupat locum,cætera per quantitatem.13.3.a
Quantitas corporis Chriſti in hoſtia eſt modo indiuiſibili.13.3.c

R

RAtio, ꝙ pater & filius et ſpiritus ſunt una res omnino.6.3.d

Ratio erronea fallit aut quia aſſumit falſa, aut multiplicia.10.4.c
Redemptio hominis facta fuit legiſlatione, chriſti incarnatione, eccleſiæ catholicæ ordinatione, & ſacramentorum inſtitutione.2.3.d.
Res relatæ in diuinis ſunt tres, res abſoluta una, quæ non ponit in numerum cum eis.5.4.d
Res cum corrumpitur perdit primo accidentia propria, deinde ſubſtantiam; cum generatur, econtra.14.3.a
Romana eccleſia eſt cunctorum fidelium mater & magiſtra.7.2.a.

S

Sacerdos ſolum poteſt eucharistiæ ſacramentum conficere.4.1.b.et 8.1.c
Sacerdos in perſona Chriſti profert uerba conſecrationis.8.1.c.d
Sacerdotis intentio ad conſecrationem requiritur. 15.3.a.
Sacerdos quid confeciſſet ſi in triduo mortis Chriſti confeciſſet.4.1.c.et 14.1.d
Sacerdos intendẽs celebrare ſecundam miſſam, poſt ſumptionem ſanguinis non debet digitorum lotionem ſumere.13.3.c
Sacerdos debet apponere modicum de aqua in calice; ſufficiunt tres ſtillæ, & cur.15.4.c
Sacerdos conficeret, peccaret tamen, ſi aquam uino non apponeret.15.4.b
Sacramenta ſunt animæ medicamina.2.4.a
Sacramenta eccleſiæ ſunt ſeptem.3.4.d
in Sacramentis eſt aliquid aſſignare quod eſt ſignũ tantum, quod eſt res tantum, quod eſt ſignum et res.4.1.d
Sanguis Chriſti communi uocabulo poteſt appellari corpus.14.2.a
Sanctorum orationibus indigemus, et cur.16.3.d.
Sanctorum præmium duplex, eſſentiale & accidentale.16.4.b
Sapientis munus.1.1.a
Scientia theologica in duobus excedit alias ſcientias. 1.1.d.et col.2.a
Scripturæ ſacræ aliquid poteſt addere, & quomodo. 7.4.b
Spirituſſanctus eſt amor patris et filij.1.4.c
Spirituſſanctus a patre & filio æqualiter procedit, & quomodo.1.4.d
Spirituſſanctus ſemper abſq; initio & fine eſt pariter à patre & filio procedens.2.1.a
Subſtantia non ita propriè ſicut eſſentia dicitur de Deo, & cur.1.3.a
Subſtantia rei tota uirtute diuina poteſt in totam conuerti alterius rei ſubſtantiam.ij.1.d
Subſtantia corporalis, quæ de ſe eſt indiuiſibilis, ut comparatur ad locum mediante quantitate, eſt ibi modo diuiſibili.ij.2.a

T

Tempus per ſe corrumpit, ſi autem generat, per accidens eſt.9.4.d
Teſtamentum uetus ut figura, nouum ut ueritas. 10.1.d
Teſtamentum uetus tranſitorium quoad cæremonialia & figuram, non quoad moralia & ueritatem.10.2.c
Teſtamentum uetus promittebat temporalia, nouum æterna.9.4.d
Teſtamentum nouum dicitur æternum, et cur.9.4. c.et 10.col.1.et.2.
Teſtamenti uerbum in ſcripturis ſanctis interdum pro promiſſione accipitur.10.2.d
Teſtamentum ultimum, ſicut & prima donatio tantum tenet, & cur.10.1.b.c
Theologia excedit alias ſcientias, quantum ad firmitatem adhæſionis, & quantum ad excluſionem erroris.1.1.d.et col.2.a
Trinitatis opera indiuiſa, & cur.2.4.d
Trinitas quoad eſſentiam indiuiſa, quoad perſonales proprietates diſcreta.2.4.b
Trinitas tota quomodo operata eſt filij incarnationem.3.1.a

V

Verbum diuinum in quot differt à uerbo noſtro.1.4.b
Verbum diuinũ non fuit unitũ humanitati chriſti in unitate naturæ, ſed in unitate perſonæ.3.2.a.
Verba conſecrationis quædam ſunt de congruitate, quædam de neceſſitate.7.4.d.et 8.2.d
Verba de forma ſacramenti euchar. ſunt ſignificatiua & effectiua.8.1.b.et 16.1.c
Verba conſecrationis exponuntur.16.1.b
Vinum poſt conſecrationem appoſitum in calice, nec in ſanguinẽ trãſit, nec miſcetur ſanguini.13.4.c
Virginitas melior eſt quàm matrimonium.4.3.c
Vnio chriſti in natura humana quõ facta ſit.3.2.a
Vnum & idem poteſt eſſe ueritas & figura.10.4. d.et 12.1.d.et col.2. per totum.
Vtilitas ſacramenti euchariſtiæ.9.4.a.

INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE AB
Aegidio paſſim his duabus decretalibus expoſitorum.

Gen.1.a	In principio Deus creauit cœlum & terram.2.2.d
Gen.1.d	Vidit Deus cuncta, quæ fecerat. & erant ualde bona.2.3.b
3.Reg.22.a	Populus meus, & populus tuus unum ſunt.5.1.d
Pſal.148.	Dixit, & facta ſunt.8.1.c
Eccleſ.24.c	Qui elucidant me, uitam æternam habebunt.7.4.c
Iſa.32.d	Beati qui ſeminant ſuper aquas.15.3.e
Ezech.10.e.	Quaſi ſit rota in medio rotæ.10.1.d
Matth.5.g	Eſtote perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt.6.4.b
Matth.19.e	Si uis perfectus eſſe, uade & uende etcæ.9.1.a
Matth.26.d	Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem.3.1.d
Matth.28.d	Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes etcæt.3.4.a
Mar.15.d	Videns autem Centurio, qui ex aduerſa ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius Dei erat.5.3.a
Ioan.6.g	Verba, quæ ega locutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt.10.3.d
Ioan.8.f	Ille homicida erat ab initia, & in ueritate non ſtetit.2.3.c
Ioan.10.f	Pâter quod dedit mihi maius eſt omnibus.6.3.b
Ioan.16.b	Multa habeo uobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.2.4.d
Ioan.17.b.e	Vt ſint unum, ſicut & nos unum ſumus.5.1.d
Ioan.21.d	Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ etcæ.8.4.a
Act.2.f.et 10.g	Baptizetur unuſquiſq; ueſtrum in nomine Ieſu Chriſti.4.2.d
Act.4.f	Multitudinis credentium erat cor unum, & anima mea.5.1.c
Rom.1.a	Segregatus in euangelium Dei.9.1.a
Rom.12.a	Omnes unum corpus ſumus in Chriſto.5.1.c.et ij.3.b
1.Cor.3.b	Qui plantat & qui rigat unum ſunt.5.1.c
1.Cor.6.d	Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum illo.5.1.e
1.Cor.7.g	Qui matrimonia iungit uirginem ſuam, benefacit: & qui non iungit, melius facit.4.3.c
1.Cor.10.a	Petra autem erat chriſtus.10.3.d.
1.Cor.ij.c	Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi etcæ.4.2.e
1.Cor.ij.f	Quotienſcunq; mãducabitis panẽ hũc et calicẽ bibetis, mortẽ domini annũciabitis.15.3.d.
1.Cor.13.b	Charitas non quærit quæ ſua ſunt.9.1.b
Gal.1.c	Cum autem placuit ei qui me ſegregauit ex utero matris meæ.9.1.d
Heb.9.c	Semetipſum obtulit immaculatum Deo uiuenti.3.4.c
Iac.1.a	Apud quem non eſt tranſmutatio nec uiciſſitudinis obumbratio.1.4.d
1.Ioan.5.b	Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo: pater etcæt.5.2.a
Apoc.22.d	Si quis appoſuerit adhæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto.7.4.b.

ERRATA, QVAE COLLIGENDO INDICE

deprehendimus, ſic reſtituenda.

ERR. pag.	col.	lin.		REST.
1.	2.	20.	*diſtinctionem,perſonarum*	*diſtinctionem perſonarum*
1.	3.	22.	*ſic,eſt*	*ſic eſt*
2.	2.	23.	*Manickei*	*Manichæi*
2.	3.	34.	*ueritate,non*	*veritate non*
2.	2.	48.	*empireum*	*empyrium*
2.	4.	35.	*proibo*	*proto*
4.	1.	34.	*motuus*	*mortuus*
2.	3.	58.	*pedagogus*	*pædagogus*
4.	2.	4.	*miſticum*	*myſticum*
5.	3.	8.	*exiſiens*	*exiſtens*
8.	1.	11.	*dicere.Ly enim*	*dicere ly enim*
8.	4.	gloſ.	*Phiſica*	*Philoſophica*
8.	4.	20.	*liberos*	*libros*
9.	2.	4.	*fuit,ab*	*fuit ab*
9.	3.	13.	*in eſſe*	*ineſſe*
9.	4.	11.	*hmői,ſacramento*	*hmői ſacramẽto*
10.	1.	57.	*uerus*	*uetus*
10.	2.	44.	*contibat*	*continebat*
10.	2.	46.	*cerimonialia*	*cæremonialia*
10.	3.	20.	*imma, ceſcibilem*	*immarceſcibilem*
Numer.			*ſequentis pag.*	*ij.*
11.	2.	9.	*fantaſticam*	*phantaſticam*
12.	1.	46.	*tam*	*cum*
12.	4.	30.	*ſcolaſticos*	*ſcholaſticos*
12.	4.	48.	*flegma*	*phlegma*
13.	1.	18.	*lo quebatur*	*loquebatur*
13.	3.	29.	*manere*	*maneret*
14.	1.	6.	*ampulosa*	*ampulloſa*

EXPOSITIO. D. AEGIDII

Romani, Archiepiſcopi Bituricenſis. ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſt. ſuper cap. firmiter de sum. Trinit. et fid. catho. accuratiſſime caſtigata, et in lucem primò edita, Magiſtro Fabiano de Genua correctore.

FIRMITER Credimus, &c. Hæc Decretalis intitulatur de ſumma Trinitate & fide catho. & dicitur fuiſſe edita a Domino Innocentio Papa Tertio in generali Concilio. Innocentius ergo tertius in hac decretali duo facit, quia primo determinat veritatē. Secundo remouet errores. Eſt. n. duplex opus ſapientis, videlicet non mētiri de quibus nouit in determinando veritatem, & manifeſtare mentientē, in deſtruendo errores. Secūda pars īcipit ibi. (Damnamus. ergo & reprobamus.) Circa primū tria facit, ſecundū ꝙ tria ſunt determinanda circa ſummam trinitatē & fidem catholicā. Nā quicquid eſt determinandum de ſumma trinitate & fide catholica, vel pertinet ad ipſam trinitatem in ſe, vel pertinet ad opus creationis, vel ad opus recreatiōis. Primo ergo determinat de ſūma trinitate in ſe. Secundo determinat, de opere creationis. Tertio de opere recreationis. Secūda ibi. (Vnū vniuerſorū principium.) Tertia ibi. (Diabolus enim et alii demones.) Ad euidētiam autē primæ partis, ſciendū ꝙ in diuinis nō poſſet eſſe vnitas eſſentiæ, & trinitas perſonarū, niſi eſſet origo perſonarum. Nam niſi vna perſona oriretur ab altera, non eſſet diſtinctio perſonarum: ait enim Damaſcenus: lib. 1. de Orthodoxa fide cap. 2. Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnum idemq́ eſſe, præter innaſcentiam, naſcētiam, atq́ proceſſionem. Duo ergo facit, quia primo determinat de ipſa veritate, & vnitate diuinę eſſentię. Secundo de ipſa perſonarum origine. ibi (pater a nullo) Dicit ergo ꝙ firmiter credimus & ſimpliciter cōfitemur, ꝙ vnus ſolus eſt verus deus, eternus, immenſus, incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotens, et ineffabilis. Pater, et filius, & Spiritus ſanctus, tres quidem perſonę, ſed vna eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, ſimplex omnino. Notandum ꝙ ea quę traduntur in fide catholica (quantū ad pręſens ſpectat) in duobus excedūt ea quæ traduntur in aliis ſcientiis, videlicet in firmitate adhæſionis, & in excluſione erroris. Nā licet tradita in aliis ſcientiis videantur conſentanea his, quæ ex ſenſibus oriuntur, firmius tamē adhæremus fidei catholicæ, q̄ adhæreamus quibuſcūq́ traditis in aliis ſciētiis. Nō enim vnus fidelis pmitteret ſibi amputari caput, pro aliquo dicto in aliis ſcientiis, ſicut pmitteret pro aliquo articulo fidei catholicæ. Secūdo fides catholica excedit alias ſcientias in excluſione erroris: quia (vt plurimū) in ſciētiis humanitus traditis, ſimul cum veritate admiſcentur falſitates & errores: ſed a fide catholica excluditur omnis error, & eſt ratio, quia aliæ ſciētiæ innituntur lumini humano, ſed hæc ſcientia eſt diuinitus inſpirata & innititur lumini diuino, quod falli non poteſt. Ideo ait: Firmiter credimus, quia fidei catholicæ debemus firmiter adhęrere, & ſimpliciter, ideſt ſine plica erroris confiteri: quia (vt tactum eſt) fides catholica excedit alias ſcientias non ſolum quantū ad firmitatē adhæſionis, ſed etiā quantum ad excluſionem erroris. Notandum etiam ꝙ illa quæ ſunt in illa ſumma trinitate, quaſi ad tria reducūtur quia vel pertinēt ad eſſentiæ vnitatē, vel ad perſonarum diſtinctionē, vel ad pluralitatē attributorum. In litera ergo primo tangunt ea quæ pertinent ad pluralitatem attributorum, cū dicitur, ꝙ eſt vnus ſolus Deus, æternus, immenſus, etc. Secundo tangunt ea quæ pertinēt ad diſtinctionē, perſonarū, cum ſubiungitur ꝙ ille verus Deus eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Tertio tangūtur ea quæ pertinent ad vnitatem eſſentiæ, cum ſubinfertur, ꝙ eſt ibi vna eſſentia, vna ſubſtātia, vna natura, ſimplex omnino. Notandū etiam, ꝙ quicquid perfectionis eſt in creatura, totum attribuimus deo per poſitionē, vt ſi perfectionis eſt in creatura ꝙ ſit bona, iuſta, ſapiens, dicimus Deū eſſe bonum, iuſtū ſapiētem. Quæ verò ſunt in creaturis, & denotant imperfectionem, illa deo attribuimus, nō per poſitionē, ſed per remotionē; vt ſi imperfectionis eſt, ꝙ creatura ſit tēporalis, ſit cōmenſurabilis & comprēhenſibilis, iſta deo attribuimus per remotionem, & dicimus, Deus non eſt tēporalis ſed æternus, non eſt cōmenſurabilis, ſed immenſus, non eſt comprehēſibilis, ſed incomprehēſibilis. Notādum etiam ꝙ Deo debent attribui, nō ſolū perfectiones quæ ſunt in creaturis, ſed etiā perfectiones quæ poſſunt eis ineſſe: nam omnis perfectio quæ excogitari poteſt, nobiliſſimè & excellentiſſimè in Deo reſeruatur. Secundo etiam à Deo remouendæ ſunt non ſolum imperfectiones, quæ ſunt in creaturis, ſed etiam imperfectiones quæ eis poſſet in eſſe: quia in Deo nulla eſt impfectio. Deus enim, ſm Beatum Anſelmum, eſt quicquid melius eſt eſſe q̄ non eſſe: quia ei cōpetit omnis perfectio. Sic etiam dicere poſſumus, ꝙ Deus non eſt quicqd eſt melius non eſſe q̄ eſſe: quia ei nulla competit imperfectio, vt ſi melius eſt nō eſſe cōmenſurabilem q̄ eſſe: Deus non eſt cōmenſuralis quia immēſus eſt. Et ſi melius eſt non eſſe temporalem q̄ eſſe: Deus non eſt temporalis, ſed æternus. Igitur cum perfectiones quæ ſunt in creaturis, & quæ etiā ineſſe poſſunt, ſint infinitæ, infinita poterunt Deo attribui, ſecundū poſitionem, quantū ad perfectiones: & infinita poſſunt ei attribui ſecundū remotionē, quantum ad imperfectiones. Ideo Dioniſius cap 12. de diuinis nominibus ait, ꝙ laudare debemus eum

Opus ſapientis duplex.

Ab origine perſonarum ſequitur earū diſtinctio.

Damaſcenus lib. 1. cap. 2.

Qua de cauſa his quæ ſunt fidei, firmiter adherendū ſit, & nō traditis alijs ſcientijs.

Anſelmus mono. cap. 17.

Dioniſ. lib. de diui. nom. cap. 12.

qui eſt infinitorũ noium. In lr̃a itaqꝫ tanguntur aliqua attributa diuina, cum dr̃ qd' Deus eſt immenſus, incõprehẽſibilis, & cetera hmõi, nõ tñ tangunť oia attributa qa (vt dictũ eſt), iſta ſunt quodámodo infinita. Notandum etiam ꝙ licet Deo attribuamus aliqua poſitiuè, quia dicimus ipſum eſſe bonũ, ſapientẽ, & iuſtũ, & aliqua negatiuè, qa dicimus ipm eſſe imẽſum & incõprehenſibilẽ; attamen (vt Dioniſi. dicit.) lib. de cęleſti Hierarchia: Negationes in diuinis ſunt verę, affirmationes vero incõpactæ. Dicunť. n. affirmationes incõpactę, qa eſt ibi aliqua improprietas in modo intelligendi. Nã ſi dicas, deum eſſe nõ cõmenſurabilẽ ſed immẽſum, nõ tpalẽ, nec terminatũ, ſed ęternum. i. extra terminũ & hẽre eſſe interminatum, nulla iproprietas eſt ibi. Sed ſi dicas Deũ eſſe ſapientẽ, quia nõ potes intelligere deũ ſapientẽ eo modo quo ipſe eſt ſapiẽs, & ſic de alijs pfectionibus per poſitionẽ dictis, in omnibus ppoſitionibus affirmatiuè de Deo dictis, eſt aliqua incompactio, & aliqua improprietas ex noſtro modo intelligẽdi. Et quia ſic, eſt, attributa quæ tangũtur in litera, magis omnia ſunt per remotionẽ, vt ꝙ Deus eſt nõ temporalis, ſed æternus, non cõmenſurabilis, ſed immenſus, q̃ dicta ſint per poſitionem. Notandum etiam, ꝙ licet ſecundũ cõem vſum loquẽdi, dictum ſit, ꝙ in diuinis eſt vna ſubſtãtia, vna eſſentia, non tamen propriè dictum eſt, vt ait Auguſt. in lib. de trinitate ꝙ Deus ſit ſubſtantia, ſed ꝙ ſit eſſentia, nam cum ſubſtantia dicať, a ſubſtare, eſſentia vero dicatur ab eſſe, Deus proprie non dicitur eſſe ſubſtantia, quia nulli propriè ſubſtat, ſed dicitur propriè eſſentia, quia proprie ei cõpetit eſſe. Immo forte nihil aliud a Deo proprie habet eſſe: quia noſtrum eſſe, ad ſuum eſſe comparatũ, magis eſt non eſſe q̃ eſſe, iuxta illud Eſaie: Omnes gentes quaſi nõ ſint, ſic ſunt coram Deo, & quaſi nihilũ & inane reputatæ ſunt ei. Vnde Aug. 7. de Trinit. cap. 5. ſic ait: Manifeſtum eſt Deum abuſiuè ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiore intelligatur eſſentia, ꝙ verè ac propriè dicitur, ita vt fortaſſe ſolum deum oporteat dici eſſentiam, quia ſolus vere eſt. Quod ergo in litera dicitur ꝙ Deus dicitur ſubſtantia, oportet ꝙ ſubſtantia accipiatur large, prout ſubſtantia idem nominat ꝙ eſſentia. Notandum etiã ꝙ diuina natura dicitur omnino ſimplex, quia licet creatura poſſit aliquo modo ſimplex dici, quia creatura ſpiritualis ſimplex eſt reſpectu corporalis: tamen ſimpliciter & omnino ſolus Deus eſt ſimplex, & omnis creatura compoſita. Nã in omni creatura eſt compoſitio eſſentiæ & eſſe, virtutis & ſubſtantiæ, accidẽtis & ſubiecti. In omni enim creatura eſſe differt ab eſſẽtia, & virtus differt, a ſubſtãtia. Nulla enim creatura eſt ſuum eſſe, nec aliqua creatura eſt ſua virtus. Sic etiã in omni creatura eſt aliquid per accidens ppter quod eſt ibi compoſitio accidentis & ſubiecti. In Deo autẽ non eſt compoſitio eſſentiæ & eſſe: quia Deus eſt ſuum eſſe. Non eſt ibi compoſitio virtutis & ſubſtantiæ: quia Deus eſt ſua virtus. Nõ eſt ibi compoſitio accidentis & ſubiecti: quia in Deo nihil eſt per accidẽs. Vt habetur ab Auguſt. in pluribus locis in. 5. de Trinitate. Merito ergo natura diuina diciť eſſe omnino ſimplex. Deinde cũ dicit. (Pater a nullo) determinat de perſonarũ origine dicens, ꝙ pater a nullo eſt, filius autẽ eſt a patre ſolo, ſed ſpiritus ſanctus eſt pariter ab vtroqꝫ abſqꝫ initio: quia pater generãs, filius naſcens, ſpiritus ſanctus procedens, ſunt conſubſtantiales, & coęquales, & omnipotẽtes & coęterni. Notandũ aũt ꝙ gñatio quam filius accepit a patre, eſt intellectualis & non materialis. Nam pater intelligendo ſe, gignit in ſeipſo conceptum quendã, qui conceptus dicitur verbum, & verbũ illud gignitur de ſcientia patris. Sicut etiam in nobis ipſis cum aliquid intelligimus, formamus in nobis ipſis conceptum aliquem qui dicitur verbum. Differt tamen verbũ noſtrum a verbo diuino, quia verbũ noſtrum non ſemper gignitur de noſtra ſcientia, ſed aliquando gignitur ex ignorãtia. Quia multa dicimus quę ignoramus: vt vult Auguſt. 15. de Trini. Sed verbũ dei ſemper generatur de ſciẽtia Dei. Nõ ergo intelligas ꝙ filius naſcens ex patre, ſit aliquid materialiter productum, ſed aliquod generatum intellectualiter. Ita ꝙ filius patris, nihil aliud eſt q̃ verbũ patris, ex eius ſciẽtia naſcens. Notandũ etiam ꝙ ſicut pater intelligendo ſe, generat in ſe quendam conceptũ, & quoddã verbum, quod dicitur filius eius, ita pater & filius diligẽdo ſe, producunt quẽdã amorem qui diciť ſpiritus ſanctus. Quare ſicut filius eſt verbum patris, ita ſpiritus ſanctus eſt amor patris & filij. Pater ergo, quia non accipit eſſe ab alio, dicitur eſſe a nullo. Filius verò quia eſt verbum patris, & accipit eſſe a patre diciť eſſe a patre ſolo, vel diciť eſſe a patre naſcens. Sed ſpiritus ſanctus qui eſt amor patris & filii, & aliqs amor procedens a patre & filio, dicitur eſſe procedens pariter ab vtroqꝫ. Notandũ etiã ꝙ faciẽda eſt vis in eo ꝙ dicitur, pariter, ideſt ęqualiter. Spiritus enim pcedit pariter & ęqualiter a pr̃e & filio. quia pr̃ & filius ſpirant ſpũm ſanctũ, nõ in eo ꝙ plura, ſed in eo ꝙ vnũ principiũ eius, iuxta illud Aug. 5. de Trini. Sicut pr̃ & filius per cõparationẽ ad creaturam relatiuè dicunť vnus creator & vnus Deus, ſic relatiuè ad ſpũm ſanctũ vnũ principiũ. Et ſic pr̃ & filius ſpirant ſpiritũ ſctm̃ nõ in eo ꝙ diuerſi, nec in eo ꝙ ſint plura pricipia, ſed in eo ꝙ ſint vnũ principiũ. Oportet ergo ꝙ ſpũs ſctũs pcedat pariter ab vtroqꝫ. Notandũ etiam ꝙ differt verbũ diuinum a verbo noſtro, & amor diuinus ab amore noſtro, quia nos non ſemper intelligimus, nec ſemper diligimus, ſed Deus qui omnino eſt immutabilis, apud quem non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio, ſemper intelligit, & ſemp diligit:

Dioniſ. lib. de cælis Hierar. cap. 2.

Qua de cauſa negationes de Deo ſint veræ, affirmationes autem ſint incompactæ.

Auguſtin. 7. de de Tri. cap. 5.

Solus Deus vere eſt.

Cap. 40.

Auguſt. 7. de trin. cap. 5.

Solus Deus eſt oino' ſimplex.

Auguſt. 5. de trin. cap. 2. 3. 4. et. 5.

Differẽtia inter verbũ diuinũ & noſtrũ.

Auguſt. 15. de trin. ca. 15

Quare ſpiritus ſanctus a patre & filio æqualiter procedat.

Auguſt. 5. de trini. cap. 14.

Iacob. cap. 1.

diligit. Semper ergo eſt ibi verbū, quod gignitur ex intelligere patris,& ſemper eſt ibi amor, qui procedit ex patre & filio. Filius ergo qui eſt verbum patris,ſemper abſq; initio & fine eſt ex patre naſcens, & Spiritus ſanctus qui eſt amor patris & filii, ſemper abſq; initio et fine eſt procedens pariter ab vtroq;. Notandum etiam ꝙ ſubſtantia dei vel eſſentia dei (quantum ſpectat ad præſens) differunt a ſubſtantia noſtra vel ab eſſentia noſtra in quatuor. Primo differunt, quia quicquid eſt in Deo, eſt idem ꝙ ſubſtantia Dei, ſed quicquid eſt in nobis, non eſt idem ꝙ ſubſtantia noſtra. Scientia ergo Dei,eſt idem ꝙ ſubſtantia eius, & diligere ipſius Dei, eſt idem ꝙ ſubſtantia eius, ſed noſtrum ſcire,& noſtrum diligere, non ſunt idem ꝙ ſubſtantia noſtra. Verbū ergo noſtrum, & amor noſter, non ſunt conſubſtantiales nobis: quia noſtrum intelligere ex quo procedit verbū noſtrum, & noſtrum diligere ex quo ꝓcedit amor noſter, non ſunt idem ꝙ ſubſtantia noſtra. Sed filius qui eſt verbū patris, & ſpiritus ſanctus qui eſt amor eius,ſunt conſubſtantiales Deo: quia in deo ſcire & diligere ſunt idē ꝙ ſubſtantia eius.

Quatuor differentiæ inter Dei ſubſtantiā & noſtram. prima.

Secunda. Secunda differentia inter Dei ſubſtātiam et noſtram ſubſtantiam eſt, quia ſubſtātia dei eſt omnino ſimplex, ſed noſtra non eſt omnino ſimplex. Subſtātia ergo Dei quia omnino ſimplex eſt,non habet partem,et partem, filius ergo et ſpiritus ſanctus, qui ſunt patri cōſubſtantiales, et habent eandem ſubſtantiā cum patre,oportet ꝙ eis tota ſubſtantia patris cōmunicetur, cū ibi ꝓpter ſimplicitatem non ſit partem et partē dare. Filius ergo et Spiritus ſanctus ſunt coęquales patri, quia propter ſimplicitatem quæ eſt in deo,cuilibet cōmunicat pater totam ſubſtantiam,et totam virtutē ſuam. Licet ergo,verbum noſtrum,et amor noſter,poſſint dici non coęquales nobis,filius tamē,qui eſt verbum patris,et ſpiritus ſanctus, qui eſt amor patris et filii,ſibi coæquales ſunt.

Tertia. Tertia differentia inter ſubſtantiam noſtram,et ſubſtātiam dei eſt, quia ſubſtantia noſtra eſt imperfecta,et in ſe non habet omnem potentiā et omnem virtutē,ſed ſubſtantia dei eſt omnino perfecta,et in ea reſeruatur omnis potētia,et omnis virtus. Eſt enim ſubſtantia diuina ipſum eſſe,in quo reſeruatur omne eſſe,et per cōſequens oē poſſe: et quia filio, et per cōſequens ſpiritui ſancto,cōmunicat pater totam diuinam eſſentiam, cum in illa ſubſtantia habeat eſſe omnis potentia,et omnis virtus,oportet ꝙ filius et ſpiritus ſanctus ſint omnipotentes ſicut et pater,quia habent eandē diuinam eſſentiam,et totam illam eſſentiam, quā habet pater. Licet ergo, verbum noſtrum et amor noſter,non habeant oēm potentiā, filius tamen qui eſt verbum patris, et ſpiritus ſanctus qui eſt amor eius,habet omnipotētiam.

Quarta. Quarta differentia eſt,quia ſubſtantia noſtra eſt temporalis et mutabilis; ſubſtantia vero diuina eſt æterna & immutabilis. Verbum ergo noſtrū & amor noſter non habent æternitatem: ſed filius,qui eſt verbum patris, & ſpiritus ſanctus, qui eſt amor eius, oportet ꝙ ſint coęterni patri,quia pater eis cōmunicat ſubſtantiam ſuam, quæ eſt in cōmutabilis & æterna. Ex his ergo quatuor differentiis,quas habet diuina ſubſtantia ad noſtram ſubſtantiam, verificantur de filio,& de Spiritu ſancto,illa quatuor quæ dicūtur in litera,videlicet ꝙ ſunt conſubſtantiales, & coęquales,omnipotentes & coęterni. Deinde cum dicit.(Vnum vniuerſorū principium.) Determinat de opere creationis dicens, ꝙ ille vnus verus Deus, trinus in perſonis, & vnus in ſubſtantia, eſt vnum vniuerſorū principiū, creator omniū viſibilium & inuiſibilium,ſpiritualium & corporaliū,qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtranq; de nihilo condidit creaturā, ſpiritualem & corporalem, angelicam et humanā, hanc enim, humanam ſcilicet,ex corpore & ſpiritu,conſtitutam. Notandum aūt ꝙ circa opus creationis errauerūt Manichei,quia non poſuerunt vnum principium vniuerſorū,ſed dixerunt duo eſſe principia: Vnum quidē ex quo procedebant bona, alterū vero ex quo mala procederent. Voluerunt etiam ꝙ viſibilium corporaliū,& ſpiritualium non eſſet vnum principiū, ſed duos Deos aſſerebant eſſe,& duo principia: ab vno quorū procedebant hæc viſibilia corporalia, ab alio verò procedebant inuiſibilia & ſpiritualia. Hic ergo error deſtruitur,ex eo ꝙ in litera dicit, ꝙ eſt vnum vniuerſorū principium, creator omnium, viſibiliū,& inuiſibiliū,ſpiritualiū & corporalium.

Error Manicheorum de rerum principio.

Cōfutatio erroris.

Notandū etiam ꝙ circa productionem rerum errauerunt philoſophi dicentes: Mundum eſſe ab æterno,aſſerentes etiam ex nihilo nihil fieri poſſe. Hic autem error eneruat, per hoc ꝙ hic aſſeritur, mundum eſſe temporalē, & ex nihilo creatum. Vnde ſcribitur, ꝙ ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio tēporis, vtrāq; de nihilo condidit creaturam. Non ergo mundus eſt ab æterno,ſed ab initio tēporis eſt creatus,non ex pręiacenti materia,ſed ex nihilo eſt in eſſe productus.

Error phyloſophorū de mūdi principio.

Confutatio erroris.

Notandum etiam ꝙ ſecundū Bedam,& habetur in gloſa ſuper gene. in principio. Quatuor ſunt quæ creauit Deus ab initio temporis,videlicet,tempus, cęlum empireū angelus,& materia. Nam in principio, ideſt in initio tēporis,creauit deus cęlū.i. cęlū empireū & terram.i. hanc materiam corporalem.& quia cęlum empireum ſtatim cum factum fuit (ſecundum Bedam) mox ſanctis angelis eſt repletū. Illa quatuor fuerunt ſimul facta, videlicet cęlum empireum, tēpus, & materia corporalis et Angeli: et quia ſic eſt,ideo hic dicitur, ꝙ ſimul ab initio temporis Deus de nihilo vtramq; cōdidit naturam,ſpiritualem & corporalem,angelicam,& mundanam. Nam (vt tactum eſt) natura angelica,& hęc materia corporalis, ſimul

Beda,initio tēporis quatuor creata fuerunt ſimul. Gen. 1.

cum tempore habent eſſe, & ſunt creata. Notã dum etiã ꝙ diſtinguendo opera creationis ſecundum opera ſex dierum, vt ſonat litera in principio geneſeos, homo nõ fuit factus ab initio temporis, ſed fuit factus ſexta die. Prius ergo fuit facta ſpiritualis & corporalis ſubſtantia, & deinde facta fuit ſubſtantia humana, ex corpore et anima, ſiue ex corpore & ſpiritu conſtituta. Deinde cum dicit (diabolus enim) determinat de opere recreationis, ſiue (quod idem eſt) de opere redemptionis humanæ. Redemptio autẽ humana lapſum præſupponit, nam quia homo lapſus erat per peccatũ, ideo indigebat redemptione, homo autem lapſus eſt ex ſuggeſtione diaboli. Duo ergo facit: quia primo determinat quomodo fuit lapſus ex diabolica ſuggeſtione. Secundo determinat de hominis reparatione & redemptiõe, ibi. (Hęc ſancta Trinitas) dicit ergo, ꝙ diabolus et alii demones, a deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe (ideſt voluntate propria) facti ſunt mali. Homo verò diabolica ſuggeſtione peccauit. Notã dum autẽ quoſdam erraſſe dicentes diabolum ab initio creatum fuiſſe malum: ſed hoc eſt contra veritatem, quia, vt dicitur Geneſeos Primo. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona. Vnũquodq; enim opus diuinum in ſe acceptum, bonum eſt, cuncta autem, ſimul ſumpta, ſunt valde bona. Diabolus ergo creatus fuit bonus, nec peccauit in illo inſtanti in quo fuit creatus: ſed creditur modicam morulã fuiſſe inter creationẽ et lapſum. Vnde dñs Ioan. 8. de diabolo loquens ait, ꝙ ille homicida erat ab initio et in veritate, non ſtetit. Non dicit ꝙ in veritate non fuerit quia bonus aliquãdo fuit, tamen in bonitate et veritate non perdurauit, nec ſtetit, quia quaſi ſtatim poſt creationẽ peccauit. Notandum etiam quòd quia homo peccauit per alium, cõgruũ fuit quòd per alium reſtauraretur: ideo lapſus hominis fuit reparabilis, diabolus verò qui nõ peccauit per alium, ſed per ſe, ideo dicitur non fuiſſe congruum quod per alium repararetur, nec per ſe potuit reparari, ideo lapſus eius fuit, irreparabilis. Vñ Damaſcenus lib. ſecundo, ſic ait: Scire oportet quoniam quod eſt hominibus mors, hoc Angelis eſt lapſus, poſt caſum enim nõ eſt Angelis pœnitentiæ locus, vt neq; poſt mortẽ hominibus. Deinde cũ dicit. (Hæc ſancta Trinitas,) in parte iſta, vt dicebatur, determinat de hominis redemptione. Ad hominis autem redemptionem (quantum ad præſens ſpectat) quatuor cõcurrunt, videlicet, legis datio, Chriſti incarnatio, eccleſiæ catholicæ ordinatio, ſacramentorũ inſtitutio. Legis enim datio faciebat ad noſtarm redemptionem, quia lex manuducebat nos ad Chriſtũ per quem redempti ſumus: iuxta illud, Lex pedagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. Chriſti incarnatio facit ad noſtrã redẽptionẽ, quia Chriſtus incarnatus nos redemit. Eccleſiæ catholicæ ordinatio facit ad noſtram redemptionem, quia extra eccleſiã catholicam non eſt ſalus. Sacramentorum inſtitutio facit ad noſtram redemptionem, quia per ſacramenta quaſi per quædam medicamẽta ſpiritalem ſanitatem recipimus. Quatuor ergo facit, Quia primo determinat de legis datione. Secundo de Chriſti incarnatione. Tertio de catholicæ eccleſiæ ordinatione. Quarto de ſacramentorum inſtitutione: Secũda ibi, (Et tandem vnigenitus,) Tertia ibi (Vna verò eſt fidelium.) Quarta ibi. (Cuius corpus et ſanguis.) Dicit ergo quod hęc ſancta Trinitas ſecundum cõmunem eſſentiam, indiuidua, et ſecundum perſonales ꝓprietates diſcreta, primo per Moyſem et ſanctos prophetas, alioſq; famulos ſuos, iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionẽ temporum, humano generi doctrinam tribuit ſalutarem. Notandum etiam quod cum in diuinis ſit in eſſentia vnitas, in perſonis verò diſtinctio, & alietas, ideo dictum eſt quod ſancta Trinitas ſecundũ cõmunem eſſentiam eſt indiuidua, ſed ſecundũ perſonales proprietates diſcreta, ſiue diſtincta. Notandum quod accipiendo large nomen legis, poſſumus intelligere nomine legis, totam doctrinam traditam in veteri teſtamento. Ideo cum hic agitur de legis datione, fit mentio de doctrina tradita per Moyſem, & ſanctos prophetas, & per alios Dei famulos, de quibus fit mentio in veteri teſtamento. Notandum etiam quod bonus medicus ſecũdum aliam, & aliam diſpoſitionem infirmi, dat alia & alia medicamẽta: Sic Deus tanquam bonus medicus, & bonus pater, ſecũdum conditionem humani generis, propter peccatum prothoparẽtum egrotãtiũ iuxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporũ, ideſt, pro vt tempora requirebant, humano generi tribuit doctrinã ſalutarem. Ita quod ſecundum alia, & alia tempora (prout videbat nos aliter, & aliter diſpoſitos) nos alia, & alia docuit. Vnde dominus ſuis diſcipulis dicebat, multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo. Tãquam ergo bonus doctor, ſuum ſermonem temperabat, prout auditorum diſpoſitio requirebat. Deinde cum dicit. (Et tandem vnigenitus.) Determinat de Chriſti incarnatione: Circa quod tria facit. Quia primo determinat de incarnationis cauſa. Secundo de incarnationis modo. Tertio de incarnatiõis effectu. Secũda ibi. (Verus hõ factus.) Tertia ibi. (Qui etiã pro ſalute humani gñis.) Continuetur ergo ſic. Deus tanq̃ bonus pater ſecundũ ordinatiſſimã diſpoſitionẽ temporũ, humano generi doctrinam tribuit ſalutarem & tandem quando venit plenitudo temporis. i. qñ venit tempus gratiæ, vnigenitus dei filius IESVS Xp̃s à tota Trinitate eſt cõiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine Spiritus ſancti cooperatione cõceptus. Notandum autẽ quod indiuiſa ſunt opera trinitatis, eo quod trium pſonarũ eſt indiuiſa voluntas,

Error quorũdam de diaboli malitia.
Gen. 1.
Erroris confutatio.
Ioan. 8.
Cur lapſus hominis fuerit reparabilis.
Cur lapſus diaboli fuerit irreparabilis.
De orthodoxa fide.
Dam. lib. 2. cap. 4.
Ad hominis redemptionẽ quatuor cõcurrũt.
Gal. 3.
Sacramenta ſũt animę medicamenta.
Ioan. 8.
quare trinitatis opera ſint indiuiſa.

Damaſ. lib. 3. de fide orthodoxa cap. 14.

luntas, & indiuiſa ſubſtantia, vt vult Damaſcenus, in libro tertio. Licet ergo ſolus filius ſit incarnatus, illam tamen incarnationem operata eſt tota trinitas: vt vult Auguſt. de trinita. lib. 1. cap. 5. Bene ergo dictum eſt vnigenitus Dei filius IESVS Chriſtus à tota trinitate eſt cõmuniter incarnatus.

Aug. lib. 1. de trin. cap. 5.

Exẽplũ de verbi incarnatiõe ſatis accõmodatum.

Ponitur autem circa hoc, exemplum: Vt ſi duæ puellæ induant tertiam, ita tamen quod tertia cooperetur ad huiuſmodi induitionem. Secundum hoc, vna ſola eſſet induta, ſed oẽs illæ tres puellæ efficerent illam induitionem: ſic & in propoſito, Pater, & ſpiritus ſanctus induerunt filium humanã carnem, ita tamen quod filius induit etiam ſeipſum carnem. Tota ergo trinitas operata eſt filii Dei incarnationem, ſolus tamen Dei filius eſt incarnatus.

Cõia toti trinitati, aliqua ſpeciali cã poſſũt alicuivni perſonæ appropriari.

Notandũ etiam, quòd ea quæ ſunt cõmunia toti trinitati, ex aliqua cauſa ſpeciali poſſunt etiam alicui vni perſonæ appropriari, vt licet potentia, ſapientia, & bonitas, ſint cõmunia omnibus tribus perſonis, potentia tamẽ appropriatur patri, ſapientia filio, bonitas verò ſpiritui ſancto. Sic & in propoſito, licet tota trinitas operata ſit incarnationẽ, attamen opus incarnationis, eo quod fuit opus ad benignitatem pertinens, appropriatur ſpiritui ſancto. Hoc eſt ergo quod ait: quod IESVS Chriſtus à tota trinitate cõmuniter incarnatus eſt: ſed tamen per quandã appropriationẽ, cooperatione ſpiritus ſancti eſt conceptus ex Maria virgine. Tota ergo trinitas cõmuniter cooperata eſt illam conceptionem, & illam incarnationem, ſed per quandã appropriationẽ, & quodam modo ſpeciali, dicitur hoc fuiſſe factũ cooperatione ſpiritus ſancti. Deinde cum dicit, (verus homo factus.) Determinat de modo incarnationis: Circa quod tria ſunt attendenda. Nam primo fuit ibi verè humanitatis aſſumptio, & quantum ad hoc dicit (quod eſt verus homo factus quia ex anima ratiõali & humana carne cõpoſitus.) Secundo fuit ibi non in natura, ſed in pſona, vnio: & quantum ad hoc ſic ait (vna in duabus naturis perſona, viam vitę manifeſtius demonſtrauit.) Fuit etiam ibi idiomatum cõmunicatio, ita quod ipſi chriſto, dei filio, aliqua competebant ſecundũ deitatem, aliqua verò ſecũdum humanitatem. Et quantũ ad hoc ſubdit. (Qui cum, ſecundũ diuinitatem, ſit ĩmortalis, & impaſſibilis, idem ipſe ſecundũ humanitatẽ, factus eſt mortalis, & paſſibilis.)

Error quorũdã hereticorũ de chriſti aĩa.

Notandũ autem quoſdam hęreticos erraſſe, dicentes chriſtũ nõ habuiſſe animam, ſed quod deitas fuerit ibi loco animæ. Secundum iſtos. n. quod in aliis hominibus faciebat caro, & anima, hoc in chriſto fecit caro, & diuinitas. Hæc autẽ poſitio ſtare non põt: quia ſi chriſtus nõ habuiſſet animã, nõ fuiſſet verus homo, & tamẽ ipſe de ſeipſo teſtatus eſt, ſe habere animã, dicens: Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem.

Erroris cõfutatio.

Matth. 26.

Iſte ergo error deſtruitur cum dr̃: Verus homo factus, ex anima rationali, & humana carne cõpoſitus.

Nota de vniõe inter Deũ & creaturã facta in Chriſto.

Notandũ etiã qđ in xp̃o nõ fuit facta vnio in natura, ita qđ natura humana nõ fuit cõuerſa in diuinã: nec natura diuina fuit cõuerſa in humanã nec ẽt ex illis duabus naturis, videlicet ex humanitate, & diuinitate, cõflata fuit aliqua tertia natura. Nõ. n. poſſumus dicere, qđ ſicut ex anima & carne cõflat̃ vna tertia natura, quę dr̃ humanitas, ſic ex diuinitate & humanitate conflata ſit aliqua vna natura, qa tunc Deitas non diceret naturã perfectam.

Quicquid alteri appoſitũ cõſtituit tertiũ habet rõnem partis et ĩperfecti.

Nã quicquid alteri appoſitum conſtituit tertium, habet rationem partis, & imperfecti, quod de deitate excogitare omnino nefas eſt. Nullo ergo modo fuit facta vnio in natura, quia nullo modo eſt accipere in chriſto vnã naturam cõmunem, ſed facta fuit vnio in perſona, quia in vna perſona verbi vnita fuit duplex natura, diuina, ſcilicet, & humana. Ideo ait: Quod chriſtus eſt vna perſona in duabus naturis. Notandum etiam quod multifariè multiſq; modis, per multas metaphoras, & figuras, atq; enigmata loquutus eſt olim deus patribus veteris teſtamenti, in prophetis, ideſt, per prophetas, ſed nouiſſime his diebus clarè, & apertè loquutus eſt nobis in filio, ideſt, per filium.

Heb. 1.

Et quia filius vias vitæ in omnibus prophetis nobis demonſtrauit, ideo hic in litera dicitur: Quòd ipſe Chriſtus homo factus nobis viam vitæ manifeſtius demonſtrauit. Notandum etiam quod in chriſto fuit cõmunicatio idiomatum, quæ cõmunicatio ſic intelligitur.

Q̃uo & quare in chriſto fuerit idiomatum cõicatio.

Quia quę erant hominis deo attribuuntur, quia ipſe deus patiebatur, ipſe dei filius mortuus fuit, ipſe Dei filius natus eſt, ex Maria virgine, & fuit eleuatus in cruce. Conſtat autem quod pati, mori, naſci ex muliere, leuari in cruce, non ſunt Dei, ſecundum quod Deus, ſed magis ſunt hominis, in eo quod homo. Dicebatur enim filius hominis, etiam ante aſcenſionem, eſſe in cęlo, iuxta illud quod habetur Ioan. iii. Nemo aſcendit in cęlum, niſi qui deſcendit de cęlo filius hominis qui eſt in cęlo.

Ioan. iij.

Loquebatur enim dominus de filio hominis, qui erat in terra, & dicebat ſe eſſe in cęlo, quod ei non poterat competere, in eo qđ homo, ſed in eo quod Deus. Quid plura? Talis fuit vnio illa quod fecit Deum hoĩem, & hominem Deum. Nõ autem potuit eſſe maior cõmunicatio idiomatum quã quod homo prędicetur de Deo. Ita quod hoc idioma, & hoc nomen, & hoc vocabulũ homo Deo attribuatur, & dicatur Deus homo, & Deus prędicetur de homine, quia hoc idioma, & hoc nomen, & hoc vocabulum Deus, attribuebatur homini, & dicebatur homo Deus. Notandum etiam, quod ſi in eodem ſuppoſito eſſet muſica, & ars ædificatiua tunc muſicus eſſet ædificator, & ecõuerſo: Et ſi in eodẽ pomo eſſet color & ſapor, tunc coloratum eſſet ſapidum, & ſapidum coloratum. Et tunc ſi idem eſſet muſicus, & ædificator, quæ eſſent muſici competerent ædificato-

ri,ita quod ædificator poſſet cantare, & quæ
eſſent ædificatoris competerent muſico,ita qđ
muſicus poſſet ędificare.Sic in propoſito.Nam
quia in eodem ſuppoſito verbi, & eadem per-
ſona Chriſti, erat natura diuina, & natura hu-
mana, idem erat homo & Deus,& quæ erant
hominis, poterant deo attribui, & quæ Dei
erant,poterant homini attribui.Idem ergo fuit
paſſibilis & impaſſibilis, idem mortalis, & im-
mortalis Idem ergo dei filius, qui erat impaſſi-
bilis,& immortalis, ſecundum deitatem, aſſu-
mendo carnem,factus eſt paſſibilis, & mortalis,
ſecundũ humanitatem.Hoc eſt ergo quod dici
tur in litera:quod dei filius, qui cum ſecundum
diuinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem
ipſe ſecundum humanitatem factus eſt morta-
lis & paſſibilis.Deinde cum dicit.(Qui pro ſalu
te generis humani.) Determinat de incarnatio
nis effectu.Poteſt autem dici incarnationis effe
ctus, quicquid ad incarnationem conſecutum
eſt, vel in poſterum ſequetur. Chriſto autem
aſſumente carnem, ſequitur quod ipſe, pro ſa-
lute humani generis, fuit paſſus, & in ligno
crucis fuit mortuus, deſcendit ad inferos, re-
ſurrexit à mortuis, & aſcendit ad cęlos. Rur
ſus, eo incarnato, ſequitur in poſterum, quod
ipſe in fine ſæculi veniat, iudicaturus viuos &
mortuos, & redditurus vnicuique mercedem
ſecundum opera ſua. Hoc eſt ergo quod ait,
(quod Chriſtus aſſumens carnẽ pro ſalute hu
mani generis in ligno crucis paſſus eſt, & mor
tuus, deſcendit ad inferos, tertia die reſurre-
xit à mortuis, & aſcendit in cęlum.) Et expo-
nit ſe qualiter deſcenderit ad inferos, & quali-
ter reſurrexit à mortuis, & qualiter aſcendit in
cęlum, dicens: Quod (deſcendit in anima,&
reſurrexit in carne,& aſcẽdit pariter in vtroq;.)
Et ſubdit, (in fine ſeculi venturus eſt iudica-
re viuos & mortuos, & redditurus ſingulis ſe-
cundum opera ſua tam reprobis, quam electis,
qui omnes, tam reprobi quam electi reſurgent
cum ſuis propriis corporibus, quæ nunc ge-
ſtant, vt recipiant in illis & eiſdem corporibus,
quę nunc habent ſecundum opera ſua,ſiue bo
na fuerint, ſiue mala.) Et addit (illi,ideſt repro
bi,cum diabolo accipient perpetuam pęnam,
Et iſti,ideſt electi,cum Chriſto accipient glo-
riam ſempiternam.) Notandum autem quod
cum in illo triduo mortis caro Chriſti iacuerit
in ſepulchro, Chriſtus non deſcendit ad in-
feros in carne, ſed in anima,& reſurrexit in car
ne, quia ſecundum carnem mortuus erat,aſcẽ
dit tamen in cęlum, ſecundum vtrunq;, videli-
cet tam in anima,quàm in carne. Deinde cum
dicit.(vna verò eſt.) Determinat de eccleſiæ ca
tholicæ ordinatione ſic dicens. (Vna vero eſt
fidelium vniuerſalis eccleſia extra quam nullus
omnino ſaluatur, in qua idem ipſe IESVS
Chriſtus eſt ſacerdos & ſacrificium.) Notan-
dum autem quod lex noua differt à lege vete-

Chriſtus nõ deſcendit ad inferos in carne, ſed in anima & reſurrexit in carne.

ri, vel lex euangelica differt à lege Moſaica,nõ
ſolum quia illa fuit lex timoris, hæc autem lex
gratię & amoris, ſed etiam differt, quia illa fuit
quodammodo particularis, ſed hęc debet di-
ci, lex vniuerſalis. Nam lex illa fuit data ſolum
populo Iudaico, ſed hæc data eſt omni genti,
ideſt, omni populo, iuxta illud quod habe-
tur Matthęi vltimo cap. Euntes ergo docete *Mat.cap.vlti.*
omnes gentes, baptizantes eos in nomine pa-
tris, & filii, & ſpiritus ſancti. Et Marci vlti- *Mar.vlt.*
mo:Euntes in mundum vniuerſum prædicate
euangelium omni creaturæ, qui crediderit &
baptizatus fuerit ſaluus erit, qui verò non cre
diderit condẽnabitur. Synagoga ergo quę cõ
ſtituta fuit per legem Moſaicam non mereba-
batur dici vniuerſalis, ſed eccleſia quæ conſtitu
ta eſt per legem euangelicam, & fluxit ex late-
re Chriſti,meretur dici vniuerſalis,quia ad euã-
gelium omnes tenentur. Huic enim quicunq;
non crediderit condennabitur. Iſta ergo eſt
vniuerſalis eccleſia, quia extra ipſam nullus ſal
natur. Notandum autem quod in hac eccleſia
idem Chriſtus eſt ſacerdos, & ſacrificium, nam
ipſe idem in cęna corpus ſuum confecit, & ipſe
idem diſcipulis ſuis tradidit eis ſe ipſum in ci-
bum. Inquantum ergo ipſemet corpus pro-
prium confecit, merebatur dici ſacerdos, quia
hoc eſt officium ſacerdotis, corpus Chriſti cõ-
ficere. Prout verò ſeipſum tradidit in cibum,
merebatur dici ſacrificium, vel aliter. Ipſe in cru
ce pro redemptione humani generis ſeipſum *Ad heb.ca.9*
deo patri obtulit: iuxta illud quod habetur ad
Hebreos.9.Semetipſum obtulit immaculatum
Deo viuenti. Idem ergo fuit offerens & obla-
tum.Crux igitur Chriſti ſe habuit vt altare, ſu-
per quod offerebatur ſacrificium, Chriſtus au
tem, inquantum fuit offerens, ſe habuit vt ſa-
cerdos, inquantum verò fuit oblatus, ſe ha-
buit vt ſacrificium. Et quia idem erat offerens
& oblatus, idem Chriſtus erat ſacerdos, & ſacri
ficium.Deinde cum dicit. (Cuius corpus & ſan
guis.) Determinat de inſtitutione ſacramento-
rum,ſiue de ſacramentis. Sunt autem in eccle-
ſia ſeptem ſacramenta inſtituta. Verũtamen,
quia de his ſacramentis dicendum reſtat, ideo
de his hic ſuccintè pertranſit, nec de omnibus
his facit mentionem, ſed ſolum de quatuor, alia
verò pertranſeundo prætermittit. Tangit.n.
aliqua pertinentia ad Euchariſtiam,aliqua per-
tinentia ad baptiſmum, aliqua pertinentia ad
pęnitentiam, aliqua verò tangit pertinentia ad
matrimonium. Secundum hoc ergo quatuor
facit, ſecundum quod tangit aliqua pertinen-
tia ad quatuor ſacramenta. Secunda pars ibi.
(Sacramentum verò baptiſmi.) Tertia ibi.(Et
ſi poſt ſuſceptionem.) Quarta ibi. (Non ſo-
lum autem,&c.) Dicit ergo, quod corpus chri
ſti & ſanguis eius in ſacramento altaris ſub ſpe-
ciebus panis & vini veraciter continentur, &
tranſubſtantiantur panis in corpus,& vinum in
ſanguinem

In hac eccleſia idem chriſtus eſt ſacerdos & ſacrificium.

ſanguinem poteſtate diuina. Nam hoc nõ poteſt fieri naturaliter, ſed oportet quod poteſtate, & virtute diuina panis tranſubſtantietur in corpus, & vinum in ſanguinem. Addit autem quod (hoc fit, vt ad perficiendum miſterium vnitatis, accipiamus ipſi de ſuo, quod accepit ipſe de noſtro.) Nam ipſe naſcendo accepit corpus & carnem noſtrã, & nos in altari accipimus corpus & ſanguinem eius. Perficitur ergo in hoc miſterium vnitatis, quia ipſe vnitus fuit nobis naſcendo, & carnem aſſumendo, nos autem ſibi vnimur ipſum ſacramentaliter ſumendo.

In ſacramento altaris myſterium vnitatis perficitur.

Subdit autem quæ ſit virtus huius ſacramenti, & quis poſſit hoc ſacramentum conficere, dicens, (iſtud ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui rite fuerit ordinatus ſecundum claues eccleſiæ, quas IESVS chriſtus conceſſit apoſtolis, eorũq; ſucceſſoribus.) Notandum autem quod ſacramentum Euchariſtiæ nobis proponitur ſub ſpecie duplici, videlicet ſub ſpecie panis, & vini: ex quo datur intelligi nobis, quod ſicut ex cibo & potu eſt perfecta refectio corporalis, ſic in hoc ſacramento deuoté & debité ſumpto, & ſuſcepto, eſt perfecta refectio ſpiritualis. Notandum eſt aũt quod totus Chriſtus eſt ſub vtraq; ſpecie, ita quod ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti, & ſanguis eius, & anima eius: & totus Chriſtus eſt ſub ſpecie vini, non tñ eodẽ mõ. Quia ſub ſpẽ panis, ex vi ſacri nõ eſt ibi, niſi corpus Chriſti tm̃. Quod aũt ibi ſit ſanguis & anima, hoc eſt ex naturali concomitantia, in quantũ illi corpori ſanguis et anima naturaliter ſunt cõiuncta. Sed ſi quis confeciſſet in illo triduo qñ Xp̃s fuit mortuus, qa tũc anima fuit ſeparata a carne, & ſanguis á corpore, confeciſſet corpus ſine anima, & ſi totus ſanguis emanauit ab illo corpore, confeciſſet corpus ſine ſanguine. Sicut etiã ſub ſpecie vini eſt ſanguis tantum ex vi ſacramenti, nam illud dicitur eſſe ſub ſpecie vini, ex vi ſacramẽti, in quod conuertitur vini ſubſtantia, & illud dicitur eſſe ſub ſpecie panis, in quod conuertitur panis ſubſtantia. Et quia ſubſtantia vini non conuertitur in corpus, nec in animam, ſed in ſanguinẽ tantum, ſub ſpecie vini ex vi ſacramenti eſt tantum ſanguis. Sic etiam ſub ſpecie panis, ex vi ſacramenti, non eſt ibi ſanguis, ſed eſt corpus tantũ, quia in ſolum corpus conuertitur panis ſubſtantia. Quod autem dicitur quod ſub ſpecie vini eſt non ſolum ſanguis, ſed corpus & anima, hoc non eſt ex vi ſacramenti, ſed ex concomitantia naturali, videlicet, inquantum illi ſanguini corpus & anima naturaliter ſunt coniuncta.

Totus chriſtus eſt ſub vtraq; ſpecie nõ tamẽ eodem modo.

Quid ſacerdos cõfeciſſet, ſi in triduo mortis chriſti confeciſſet.

Notandum etiam quod in omnibus ſacramentis eſt aliquid aſſignare, quod eſt ſignum tantum, aliquid quod eſt ſignum & res, aliquid quod eſt res tantum. Vt ſignum tantum in hoc ſacramento eſt ſpecies panis & vini, & ſignum & res, eſt corpus Chriſti verum, res tantum, eſt Chriſti miſticum corpus. Species ergo panis, ſub qua eſt corpus Chriſti verum, eſt ſignum dãs intelligere illud corpus. Corpus autẽ Chriſti verum ſignificat congregationem fidelium, quæ eſt corpus Chriſti miſticũ. Nam ſicut corpus Chriſti verum conficitur ex pane, qui fit ex multis granis, ſic corpus Chriſti miſticũ, quod eſt congregatio chriſtianorum, conſtituitur ex multis fidelibus. Species ergo panis eſt ſignum tantum, quia dat intelligere corpus Chriſti verum. Corpus autẽ Chriſti verum eſt res & ſignũ. Res.n. eſt reſpectu ſpeciei panis, ſub qua repręſentatur, ſignum aũt eſt reſpectu corporis miſtici quod repręſentat. Corpus autẽ Chriſti miſticum quod in hoc ſacramento repræſentatur, per corpus Chriſti verum, eſt res tantum.

Quod ĩ euchariſtiæ ſacramẽto ſit ſignũ tantum, quid res tantũ, quid res & ſignum.

Notandum etiam quod differt hic cibus benedictus á quolibet alio cibo corporali. Nã alii cibi conuertunt̃ in cibatum, hic autẽ cibus non conuertit̃ in cibatũ, ſed magis cibatus conuertit̃ in hunc cibum. Nã ſi ſumis corpus Xp̃i, Chriſtus nõ conuertit̃ in te, ſed magis tu cõuerteris in ipſum, inquantũ digné ſumẽdo corpus Chriſti efficeris mẽbrum eius: per dignã.n. ſumptionẽ hmõi beatiſſimi corporis efficimur mẽbra chriſti.

Corpus et ſanguis chriſti digne ſũpta non in cibatũ cõuertuntur, ſed cibatũ in ſeipſa conuertunt.

Notandum ẽt quod ſicut monſtruoſum eſſet, & contra naturã, quod aliquid nõ viuens corporaliter, manducaret cibum aliquem corporalẽ, ita mõſtruoſum eſt, & cõtra naturã, qđ non viuens ſpũaliter ſumat hunc ſanctum cibum ſpñalem. Qui.n. hoc ſacr̃m mãducat, & bibit indigné, iudicium ſibi manducat & bibit.

Prima cor. 11

Deinde cũ dicit (Sacr̃m veró baptiſmi.) Determinat de ſacramento baptiſmi, dicens: (ſacr̃m veró baptiſmi quod ad Dei inuocationẽ, & ſanctæ ac indiuiduæ trinitatis, v3, patris & filii, & ſpũs ſancti conſecrat̃ in aqua, tam paruulis, q̃ adultis.) Materia igitur huius ſacri eſt aqua, miniſter aũt huius ſacramenti (in caſu.ſ. neceſſitatis) põt eſſe qlibet vir, & quælibet mulier. Ideo ſubdit quod hoc ſacr̃m á quocũq;, v3, viro, vel á quacũq; muliere, in forma eccleſię ritæ collatum, pficit ad ſalutẽ. Notandũ aũt quod recta forma baptiſmi eſt recta inuocatio.ſ. Trinitatis. Hoc modo: Ego te baptizo in nomine p̃ris, & filii, & ſpũs ſancti. Attamẽ in primitiua eccleſia ad hoc qđ nomẽ chriſti hẽretur in notitia & reuerẽtia, conferebat̃ baptiſmus in nomine Xp̃i. Et vt cõiter dr̃ & ponit̃, hoc non fiebat irrationabiliter, qa in xp̃o, qui idẽ ſonat qđ vnctus dãtur intelligi tres diuinę pſonæ, v3. Pr̃ vngẽs, filius vnctus, & ſpũs ſanctus, qui erat vnctio, qua vngebat̃. Notandũ ẽt qđ quia baptiſmus eſt eccleſiæ ſacr̃m, & quia oẽs indigemus hoc ſacr̃o, ideo dñs accepit cõem materiam in qua fieret. i. aquã. quæ eſt elementũ valde cõe, & accepit miniſtrũ cõem, v3, quẽlibet virum, & quãlibet mulierẽ, quia (vt tactũ eſt) a quocunq; recté fuerit collatũ pficit ad ſalutẽ. Deinde cum dicit. (Et ſi poſt ſuſceptionẽ). Determinat de ſacr̃o pęnitentie dicẽs. Et ſi poſt ſuſceptionẽ baptiſmi, qſquã

Hẽtur ẽt de cõſe. di. 4. cap. in neceſſitate.

Act. 2. et. 10.

prolapſus fuerit in peccatum, poteſt per verã pęnitentiam reparari. Notandum autem quod pęnitentia, ſecundum Hieronymum eſt ſecunda tabula poſt naufragium: prima enim tabula eſt baptiſmus, quia directè, & principaliter ordinatur contra originale peccatum, ſecũda verò tabula eſt pęnitentia, quia ordinatur contra peccatum actuale. Vel poſſumus dicere, quod baptiſmus eſt quaſi nauis, quia totaliter nos liberat à malo, nam ſi quis (quotquot peccata feciſſet) nõ fictus accedit ad baptiſmum, omnia peccata ſibi totaliter dimittuntur, & quãtum ad pęnam, & quantum ad culpam, ita quod ſi moreretur ſtatim euolaret ad cęlum: ſed pęnitentia non eſt ſic, imo requirit gemitum & planctum, ideo non ſe habet quaſi nauis, ſed magis ſe habet quaſi tabula. Contingit enim quandoq; aliquem pati naufragium in mari, ad cuius manus ſi perueniat aliqua tabula, poterit per tabulam illam effugere maris periculum, licet cum labore & pęna. Sic ſiquis poſt baptiſmũ patiaẽ naufragium. i. incidit in peccatum, debet recurrere ad tabulam pęnitentiæ, per quam poſſit conſequi ſalutem, & ad portum peruenire. Oportet tamen hoc fieri, & hanc tabulam capere cũ pęna & dolore, cum gemitu v3, & planctu. Deinde cum dicit. (Nõ ſolum autem.) Determinat de ſacramento matrimonii. Dicens, (non ſolum virgines & continentes, verum etiam coniugati placentes Deo per fidem rectam & bonã operationem ad æternam merentur beatitudinem peruenire.) Notandum autem quoſdam hæreticos matrimonium dãnaſſe dicentes vitam cõiugalem non eſſe licitam. Contra quos apoſtolus ait: Qui matrimonio iungit virginem ſuam bene facit, & qui non iungit melius facit. Non eſt ergo matrimonium dãnandum, ſed dicendum eſt, quod bonum eſt matrimoniũ, ſed melior eſt virginitas, bonũ eſt nubere, ſed melius continere, & virginitatem ſeruare.

Hierony. tomo primo epiſtola de virginitate ſeruanda.

In baptiſmo rite collato, oĩa peccataquo ad culpã et pœnã dimittuntur de cõſe. di. 4. ca. regenerante.

Pœnitentia eſt quaſi quædam tabula.

Hæreſis de matrimonio.

Confutatio.

Primæ cor. 7.

Matrimonium bonum eſt, ſed maior virginitas.

SECVNDA PARS.

DAMNAMVS ergo, & reprobabamus.) Poſtquam enim dominus Papa in præcedenti parte circa ſummam trinitatem, & fidẽ catholicam determinauit veritatem, in parte iſta, vt dicebaẽ, excludit falſitates & errores, circa quod duo facit, ſecũdum quòd duos errores excludit. Nam. primo excludit errorem Ioachim. Secũdo excludit & reprobat errorem Almaricii. ibi. (Reprobamus etiam & condẽnamus.) Circa primũ tria facit. Quia primò ponit põnem ipſius Ioachim. Secũdo illam poſitionem reprobat, Tertio damnat omnes defendentes, vel approbantes poſitionem illam. Secunda ibi. (Nos autem ſacro approbante.) Tertia ibi. (Si quis ergo ſententiam, vel doctrinam.) Circa poſitionẽ aũt quãlibet tria ſunt cõſiderãda. Nã primo poſitio eſt narrãda. Secũdò eſt exponẽda, & declaranda. Tertiò verò eſt pbanda, & cõfirmãda. Circa primũ ergo tria facit, qa primò oſtendit qñо Ioachim ſuã põnem ponebat. Scd'o oñdit qũo dictus Ioachim ſuã poſitionẽ declarabat, & exponebat. Tertiò verò oñdit qño pręfatus Ioachim ſuã poſitionẽ pbabat, & defendebat. Secunda ibi. (Quãuis cõcedat.) Tertia ibi. (Ad hanc autem ſentẽtiam. (Dicit ergo: Damnamus & reprobamus libellum, ſeu tractatum quem Abbas Ioachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum de vnitate, ſeu eſſentia trinitatis, appellans ipſum hæreticum & inſanum, p eo quod dictus Petrus Lombardus dixit in ſuis ſententiis, quod quædam ſumma res eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neq; genita, neq; procedens. Vnde aſſerit Ioachim quod ille Petrus Lombardus non magis trinitatem, quam quaternitatem in deo aſtruebat, videlicet tres diuinas pſonas, & illam cõem eſſentiam, quaſi quartam manifeſte proteſtans, Aſſerebat. n. dictus Ioachim, quòd nulla res eſt, nec eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura, quæ ſit pater, & filius, & ſpũs ſanctus. Notandũ aũt quod fides catholica indubitanter tenet, qđ pr̃, filius, & ſpũs ſanctus ſunt vna eſſentia, vna ſubſtantia, vna natura. In diuinis ergo eſt diſtinctio in perſonis, ſed non eſt diſtinctio in ſubſtãtia: immo oẽs illæ tres pſonæ ſunt vna eſſentia, vna natura, ſm quod tenet fides catholica. Hoc magiſter Petrus Lombardus in ſuis ſententiis aſſerit & defendit. Notandũ ẽt qđ oportet nos ponere qđ illa eſſentia, quæ eſt cõis tribus pſonis (ſm quod hmõi) nõ eſt generans, neq; genita, neq; pcedens. Nam ſi diuina eſſentia) ſm quod hmõi) eſſet generans, dici non poſſet qđ filius eſſet illa eſſentia, cum generare filio nõ cõpetat. Rurſus ſi illa eſſentia eſſet genita, pr̃ non eſſet illa eſſentia, cum generari non cõpetat patri. Sic ẽt ſi illa eſſentia eſſet procedens, vel eſſet ſpirata, dici nõ poſſet ꝙ pr̃, neq; filius eſſet illa eſſentia cum nec patri, nec filio competat quod ſpirenẽ. Notandum ẽt quod hoc idem põt aliter declarari. Nam in diuinis eſt aliqđ diſtinctum, & aliquid indiſtinctũ, aliquid cõicabile, & aliquid incõicabile. Tanquàm quid cõmunicabile, & indiſtinctum, eſt ibi eſſentia, quæ eſt cõmunis tribus perſonis: tanquàm aũt indiſtinctũ & incõmunicabile, eſt ibi perſona. Quare ſi nõ eſt diſtinctio in eſſentia, ſed eſt diſtinctio in pſonis, ea quæ notant diſtinctionem (ſm quod huiuſmodi) non conueniunt eſſentiæ, ſed pſonis. Et quia origines perſonarum, cuiuſmodi ſunt eſſe generans, eſſe genitum, eſſe procedens, denotant diſtinctionem in diuinis, talia eſſentiæ nõ poterunt cõpetere, ſed perſonis. Aliqua ergo perſona eſt ibi generans, vt pr̃, aliqua genita, & filius, aliqua procedens, vt ſpiritus ſanctus. Notandum etiam Abbatem Ioachim in hoc errаſſe,

Diuina eſſentia ſecundũ ꝙ hmõi, nõ generat neq; generatur, non ſpirat neq; ſpiratur.

Error Ioachim

Error Ioachim erraſſe, quia non credebat quod pr̃, & filius, &
ſpũs ſanctus poſſenr eſſe vna natura, vel vna
eſſentia, quæ non eſſet generans, neq; genita,
nec procedens. Dicebat. n. quod ſi in diuinis eſt
vna res, quæ eſt generans, vt pater, & vna res,
Prima ratio Ioachim quæ eſt genita, vt filius, & vna res, quæ eſt pce-
dens, vt ſpũs ſanctus, & vna ſumma res, quæ
nec eſt generans: nec genita, nec procedens,
vt diuina eſſentia, vel natura, ergo in diuinis
ſunt quatuor res. Non ergo (vt dicebat Ioa-
chim) eſt trinitas in diuinis, ſed eſt ibi quaterni
tas. Et quia ponere quaternitatem in diuinis eſt
hæreticum & inſanum, ideo præfatus Ioachim
appellabat magiſtrum Petrũ Lombardũ hære
ticũ & inſanũ. Sed quòd argumentũ ipſius Ioa
chim nõ cõcludat & quod dictum magiſtri Pe
tri ſit verum & catholicũ, aliqualiter poteſt ap-
parere per habita, & per ſequentia apparebit.
Deinde cum dicit. (Quãuis concedat.) Oſten-
dit quomodo Ioachim ſuam poſitionem expo
nebat, & declarabat. Cõcedebat enim Ioachim
quod tres perſonæ diuinæ ſunt vna eſſentia, &
exponebat ſe qualiter intelligebat quod tres pẽ
ſonæ eſſent vna eſſentia, dicens quod tres per-
ſonæ non erant vna eſſentia verè realiter; ſed
erant vna eſſentia per quandam collectionem,
ſicut multi homines ſunt vnus populus. Hoc
eſt ergo quod ait: Quãuis dictus Ioachim con
cedat, quod pr̃ & filius, & ſpiritus ſanctus ſint
vna eſſentia, vna ſubſtantia, vnaq; natura, ve-
rum vnitatem huiuſmodi non veram, & pro-
priam, ſed quaſi collectiuam, & ſimilitudinariã
eſſe fatetur. Quemadmodum dicuntur multi ho
Act. cap. 4. mines vnus populus, & multi fideles vna eccle-
ſia, iuxta illud, Multitudinis credẽtium erat cor
Primæ cor. 6. vnum, & anima vna: & Qui adhæret deo vnus
Primæ cor. 3. ſpiritus eſt cum illo: Item, Qui plantat, & qui ri
gat vnum ſunt: & Omnes vnum corpus ſumus
Rom. 12. in Chriſto. Rurſus in libro Regum Populus
Tertio Re. 22 meus, & populus tuus vnum ſunt. Notandum
autem quod ſicut multi homines non põt eſſe
aliquid vnũ realiter, & verè: & ſicut oẽs credẽtes
nõ poſſunt habere vnum corpus realiter & ve-
rè, & ſicut adhærens deo nõ efficitur vnus ſpi-
ritus cum ipſo deo, ſecundũ veritatem, & ſicut
duæ perſonæ quarũ vna ſit plantans, er altera
ſit rigans, non ſunt vnum quid ſecundum rei
veritatem, & ſicut duo populi nõ ſunt aliquid
vnum realiter & verè, ſic per iſta ſimilia Ioa-
chim ſuam poſitionem declarabat, & expone-
bat, aſſerens tres diuinas perſonas eſſe vnam
eſſentiam, non propriè, & realiter, & verè, ſed
per quandam ſimilitudinem, & collectionem.
Deinde cum dicit (ad hanc ſententiam ſuam.)
Oſtendit quomodo Ioachim ſuam poſitionẽ
& ſententiam probabat, & aſtruebat dicens.
(Ad hãc autem ſuam ſententiam aſtruendam,
Ioan. 17. illud potiſſimum verbum induxit,) quod Chri-
ſtus de fidelibus inquit in euangelio: Volo pa-
ter vt ſint vnum in nobis, ſicut & nos vnum ſu
mus, vt ſint conſumati in vnum. Non enim (vt
air Ioachim) fideles Chriſti ſunt vnũ. i. quædã
vna res, quę cõmunis ſit omnibus, ſed hoc mo
do ſunt vnum, ideſt vna eccleſia propter catho
licæ fidei vnitatem, & tandem vnum regnum,
propter vnionẽ indiſſolubilis charitatis. Ad-
duxit autem adhuc aliam probationem ſic di- *Secunda.*
cens (quemadmodũ in canonica epiſtola Ioã-
nis legitur, quod tres ſunt qui teſtimoniũ dant *Primæ Ioã. 5.*
in cęlo, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & hi
tres vnum ſunt, ſtatimq; ſubiungitur: Er tres
ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpũs, aqua,
& ſanguis, & hi tres vnum ſunt: Sicut in quibuſ
dam codicibus inuenitur.) Notandum autem
duas eſſe rationes factas, quarum prima talis eſt.
Dominus rogabat quod nos eſſemus vnum, ſi-
cut & ipſæ tres pſonæ vnum ſunt, ſed nos non
ſumus vnum, quod ſimus vna res, vel vna natu-
ra, vel vna eſſentia realiter, & ſecundum rei ve-
ritatem, ergo nec ipſę tres perſonę diuinę ſunt
vnum, ſcilicet vna natura, vel vna eſſenria reali-
ter, & ſecundum rei veritatem. Si ergo illæ tres
perſonæ dicuntur vnum, hoc eſt per quãdam
collectionem, vel per quãdam amoris adhęſio
nem, vel per aliquam aliam ſimilitudinem, vt in
ſuperioribus tangebatur. Secunda ratio talis
eſt. In Ioanne legitur, quod tres ſunr qui teſti-
moniũ dant in cęlo, pater, verbum, & ſpiritus
ſanctus, & hi tres vnum ſunt, etiam ſtatim ſubiũ
gitur; quod tres ſunt qui teſtimonium dant in
terra, ſpũs, aqua, & ſanguis, ſed ſpiritus aqua &
ſanguis, non ſunr vnum, ita quod ſint vna res,
ſecundum rem, & veritatem, ergo nec tres di-
uinæ perſonæ ſunt vna eſſentia ſecnndum rem
& veritatem. Qualiter autem hæ rõnes ſoluẽdæ
ſint, in ſequentibus apparebit. Notandum etiã *Fideles vt vniũ*
quod ſicut videmus mẽbra eiuſdem corporis di *tur per fidem*
uerſimode colligari, quia per neruos, & per ve- *ſunt vna eccle*
nas, p cartilagines, & iuncturas, ſic fideles q ſunt *ſia catholica,*
mẽbra Chriſti diuerſimode vniuntur, & colli- *vt vero vniun-*
gantur, per fidem, & charitatẽ. Inquantum col *tur per chari-*
liguntur per fidẽ, dicuntur vna eccleſia catholi *tatẽ ſunt vnũ*
ca eſſe. i. vna multitudo vniuerſalis: nam ad fi- *regnum.*
dem tenendã, & habẽdam, oẽs vniuerſaliter te-
nentur. Inquantũ verò fideles vniũtur per cha-
ritatem, dicunt̃ eſſe vnum regnum: nam p cha-
ritatem ſumus filii regni, & per charitatẽ regna
mus, iuxta illud quod ait Auguſt. 15. de Trin. *Augu. 15. de*
cõmẽdans charitatem, vbi ſic ait: Nullũ eſt iſto *Trin. cap. 18.*
dei dono excellẽtius, ſolum eſt quod diuidit in-
ter filios regni æterni, & filios perditionis æter-
næ. Notandũ ẽt quod ſpiritus, aqua, & ſanguis
reſtimoniũ dant in terra, iſta. n. teſtificant̃ quod
Chriſtus erat aliquid aliud pluſquã homo, &
nõ erat purus homo: nam inauditum eſt, quod
ex corpore humano exeat ſanguis & aqua. In- *Spũs, aqua, &*
de igitur dabatur intelligi quod ille nõ erat pu *ſanguis de chri*
rus homo. Rurſus teſtimoniũ præbet in terra, *ſto teſtantur ꝙ*
non ſolum ſanguis & aqua, ſed etiam ſpiri- *fuerit aliquid*
tus, ideſt clamor illæ & vox illa magna, quam *pluſquã homo.*

Chriſtus emiſit in emittẽdo ſpiritum. Inde Mar
Mar. vltimo. ci vltimo dicitur: Videns autem centurio, qui
ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet,
ait, Verè hic homo filius dei erat. Conſueue-
runt enim homines, & maximè cum moriun-
tur per effuſionem ſanguinis, intantum debili
tari, quod vix loqui poſſint. IESVS ergo
quia exiſtens propè mortem clamans expira-
uit, dabatur intelligi quod non erat purus ho
mo. Spiritus ergo, aqua, & ſanguis, de Chriſto
teſtimonium dant in terra. Et iſta tria ſunt vnũ,
ideſt ſunt ordinata ad aliquid vnum, ideſt ad
reddendum teſtimonium de hac vna re, vide-
licet quod non erat purus homo. Volebat igi-
tur arguere Ioachim, quod ſi tres perſonæ di-
uinæ, quæ dant teſtimoniũ in cęlo; ſunt vnum
ſicut ſpiritus, aqua, et ſanguis, cum iſta non ſint
ita vnum, quod ſint vna res, & vna eſſentia ſe-
cundum rem, & veritatem: Ergo nec tres diui-
næ perſonæ erunt vna res, & vna eſſentia ſe-
cundum rem, & veritatem. Notandum etiam
quod communiter habetur in textu, Tres ſunt
qui teſtimonium dant in terra. Spiritus aqua &
ſanguis, ſed quod poſtea additur, & hi tres vnũ
ſunt, non habent omnes codices, ideo in litera
dicitur, quod hoc in quibuſdam codicibus re-
petitur. Deinde cum dicit. (Nos autem ſacro)
Reprobat huiuſmodi poſitionem. Circa quod
duo facit. Quia primo ponit poſitionem catho
licam, quæ eſt contraria ei quam Ioachim aſſe-
rebat. Secundo ſoluit rationes & argumenta,
per quæ Ioachim ſuam poſitionem confirma-
bat. Ibi. (Cum ergo veritas pro fidelibus.) In
ponendo aũt poſitionem catholicam, tria facit.
Quia primo ponit eã, Secundo eam declarat,
Tertio eam probat & confirmat. Secunda ibi.
(Quæ ſola eſt vniuerſorum principium.) Ter
tia ibi. (pater enim ab æterno.) Dicit ergo. (nos
autem ſacro approbante concilio, credimus &
cõfitemur cum Petro, quod vna quædam ſum-
ma res eſt, incomprehenſibilis quidem, & ineſ-
fabilis, Quæ veraciter eſt pater & filius & ſpiri-
Snĩa catholico tus ſanctus. Tres ſimul perſonæ, ac ſigillatim
rũ de idẽtitate quælibet earũdem. Et ideo in deo ſolummodo
diuinæ eſſẽtiæ Trinitas eſt, non quaternitas, quia quælibet
cũ perſonis. trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtan
Augſt. 5. lib. tia, eſſentia, ſeu natura diuina.) Notandum au-
de Tri. cap. 8. tem quod regula eſt Auguſt. libro de Trinita-
te. Quod eſſentialia dicuntur de qualibet diui-
na perſona ſingulariter, & de omnibus nõ plu
raliter, vt ſapientia nominat quid eſſentiale, di
cimus. n. quod pr̃ eſt ſapientia, filius eſt ſapien-
tia, & ſpiritus ſanctus eſt ſapientia, omnes ta-
men tres perſonæ diuinæ ſimul ſumptæ, non
ſunt pluraliter tres ſapientiæ, ſed vna ſapientia.
Et quia nihil magis dicitur eſſentialiter, quam
ſubſtantia, eſſentia, vel natura, & pater eſt ſub-
ſtantia, eſſentia, & natura, ſimiliter & filius eſt eſ-
ſentia vel natura, & ſpiritus ſanctus eſt eſſentia
& natura, igitur omnes tres perſonę diuinæ pa
ter, & filius, & ſpiritus ſanctus, non ſunt plura
liter tres eſſentiæ, nec tres naturæ, ſed vna ſub-
ſtantia, vna eſſentia, vna natura. Ideo dicitur
in litera, quod hæ tres ſimul perſonæ, ac ſigilla
tim quælibet earundem, eſt vna quædam ſum-
ma res incomprehenſibilis, vt vna ſubſtan-
tia, vna natura, vna eſſentia. Iſta enim tria, eſ-
ſentia, ſubſtantia, natura, dicuntur de qualibet
perſona diuina ſigillatim, & ſingulariter, & de
omnibus ſimul non pluraliter, vt oſtenſum
eſt per iam dicta. Notandum etiam errorem
Ioachim in hoc extitiſſe, quod volebat iudicã
re de diuinis perſonis, ſecundum illud quod vi
debat in pſonis humanis: vel etiam in aliis crea-
turis. Videbat enim quod illud quod prædica-
batur de pluribus humanis perſonis, plurifica-
batur ſecundum plurificationem illarum perſo
narum, vt ſi homo prædicatur de Sorte & Pla
tone, Sortes & Plato nõ ſunt vnus homo, nec
vna res, ſi autem dicuntur vnus homo, hoc eſt
per quandam collectionem, vel per quandam
participationem ſpeciei, iuxta illud porphyrii,
participatiõe enim ſpeciei plures homines ſunt *Porphy. lib.*
vnus hõ, & ſic homo qui eſt ſpẽs, plurificatur ſe *vniuerſalium,*
cundum plurificationem perſonarum huma- *cap. de ſpecie.*
narum, & animal quod eſt genus, plurificatur
ſecundum plurificationem ſuarum ſpecierum,
& inferiorum. Dicimus enim quod ſortes eſt
homo, & Plato eſt homo, Sortes tamen & Pla
to non ſunt vnus homo, ſed plures homines,
ſic etiam dicimus, quod leo eſt animal, & capra
eſt animal, leo tñ & capra nõ ſunt vnũ animal
ſed plura animalia. In diuinis autem nõ eſt ſic,
nam pater eſt deus, & filius eſt deus, Pater tamẽ
& filius, non ſunt duo dii, ſed vnus deus. Sic pa
ter eſt eſſentia, & filius eſt eſſentia, pater tamen
& filius, non ſunt plures eſſentiæ, ſed vna eſſen
tia. Intelligendum eſt etiam quod Auguſt 7. de
Trinitate, probat quod diuina eſſentia reſpe- *Aug. 7. de tri.*
ctu diuinarum perſonarum nõ ſe habet vt ge- *cap. 6.*
nus, nec vt ſpecies, quia tam genus quam ſpe-
cies, vt tam animal quam homo, plurificatur
plurificatione ſuorum inferiorum, ſed eſſentia
diuina non plurificatur plurificatione diuina-
rũ perſonarũ, quia & ſi ſint plures perſonæ di-
uinæ, nõ ſunt plures eſſentiæ, ſed vna eſſentia.
Quamuis ergo plures perſonæ humanæ non
ſint vnus homo, nec vna res, nec vna eſſentia
ſecundum rem, & veritatem, omnes tamen tres
perſonæ diuinæ ſunt vnus deus, vna res, vna
eſſentia ſecundum rem, & veritatem. In hoc er *In diuinis ſunt*
go apertè vera eſt poſitio Petri Lombardi, & *tres res relatæ*
catholica, & poſitio Ioachim falſa & hæretica. *& vna res ab*
Notandum etiam quod tres perſonæ diuinæ *ſol.ts quã nõ*
ſunt tres res, & vna res, aliter tamen, & aliter, qa *ponit in nume*
ſunt tres res relatæ, vel tres res relatiuæ ſũptæ, *rũ cum eis.*
ſed ſunt vna res eſſentialiter, & vna res abſolutè *Boetius lib. de*
ſumpta. Nam ſecundũ Boetium in ſuo libello. *Tri. & vnita*
In diuinis ſunt tantum duo prædicamenta, ſub- *te Dei ad Sy-*
ſtantia, videlicet, & relatio, ita tamen vt ſubſtan- *machum.*

tia

tia contineat vnitatem, relatio verò multiplicet trinitatem. Nam in diuinis (ſecundum eſſentialia & ſecundum abſoluta) eſt vnitas, & indiſtinctio, ſed (ſecundum perſonas, & proprietates perſonales) eſt ibi pluralitas & diſtinctio.

Aug. 15. de trin. cap. 14.

Vnde Auguſt. 15. de trinitate, ſic ait: Verbum dei patris, vnigenitus dei filius, per omnia patris ſimilis, & æqualis, eſt hoc omnino quod pater, non tñ pater, quia iſte filius, ille pater. Cũ ergo filius & pater non dicant quid abſolutum, ſed quid relatiuum, in diuinis nõ eſt diſtinctio per abſoluta, ſed per relata. Notãdum etiam, quod diuina eſſentia non ponit in numerũ cum perſonis, non enim poſſumus dicere, quod diuina eſſentia & pater ſint duæ res, nec poſſumus dicere, quod diuina eſſentia & tres perſonæ ſint quatuor res. Nã cum diuina eſſentia ſit eadem res quod quęlibet perſona, ipſa nõ ponit in numerum cum aliqua perſonarũ. Nam idem cum eodem non ponit in numerum, nec facit numerum.

Solutio primæ rõnis Ioachim.

Nam ſicut non dicitur quod ſortes & homo ſint duæ res, eo quod homo qui eſt in ſorte, & qui prędicatur de ſorte, eſt idem quod ſortes, & non ponit in numerum cum ſorte, ſic diuina eſſentia, quæ prædicatur de diuinis perſonis, & quæ eſt in tribus perſonis, non ponit in numerum cum eis, quia eadẽ eſt cum qualibet earũ. Tres ergo diuinæ perſonæ, & vna eſſentia non ſunt quatuor res, nec ipſa diuina eſſentia eſt quarta res diſtincta à diuinis perſonis, ſed eſt idem quod quęlibet illarum. Ideo dicitur in litera quod in deo eſt ſolũmodo trinitas, & nõ quaternitas, quia quælibet illarũ trium perſonarum eſt illa ſumma res, videlicet diuina ſubſtantia, vel natura. Deinde cum dicit (Quæ ſola eſt vniuerſorum principium) declarat & exponit hanc poſitionẽ catholicam, & veram, oſtendẽs vnam quandam eſſe ſummam rem, videlicet diuinam eſſentiam, quæ non gignit, neque gignitur, nec procedit, ſed eſt pater qui generat, & filius qui gignitur, & ſpiritus ſanctus qui procedit. Secundum quod magiſter Petrus Lombardus in ſuis ſententiis catholicis aſſerebat. Hoc eſt ergo quod ait, quod ſola diuina eſſentia, & natura, eſt vniuerſorũ pricipium, præter quod aliud inueniri non poteſt, & illa res non eſt generans, neq; genita, nec procedẽs, ſed eſt pater qui generat filium, & filius qui gignitur, & ſpiritus ſanctus qui procedit, vt diſtinctiones ſint in perſonis, & vnitas in natura. Et oſtẽdit quomodo eſt in eſſentia vnitas, & in perſonis diſtinctio, dicens: Quod licet ſit alius pater, (ſupple pſonaliter,) & alius filius, alius ſpiritus ſanctus, non tamẽ aliud, ſed id quod eſt pater, eſt filius, & ſpiritus ſanctus, idem omnino, vt ſecundũ orthodoxam, & catholicam, ideſt rectam & vniuerſalem fidem conſubſtantiales eſſe credant, ideſt credãtur eſſe idem ſecundũ ſubſtantiam & naturam.

Auguſt. ſuper Gen. ad literã. lib. 9.

Notandum autem quod præter diuinam naturam, & eſſentiam, quæ eſt vniuerſorum principium, nihil aliud inueniri poteſt. Quia ſecũdũ Auguſt. ſuper Geneſim: Sicut omnia indigent Deo actore, ita indigent Deo conſeruatore. Et quia nihil poteſt cõſeruari in eſſe, niſi per diuinam eſſentiam, nihil poteſt inueniri quod ſit, præter ipſam diuinam eſſentiam, vel ſubſtantiam, ideſt quod ſit ſeparatũ, & remotũ ab ipſa, quia ſi aliqua creatura (etiam in momẽto) eſſet præter deum, vel præter diuinam eſſentiam, ideſt eſſet à deo, vel ab eſſentia diuina ſeparata, ſtatim in nihilum tenderet.

Nihil põt eſſe ſeparatũ a diuina eſſentia.

Notandũ etiã quod ſi volumus intelligere quomodo tres diuinæ perſonæ ſint vna eſſentia diuina, intelligamus quõ hæc tria, memoria, videlicet, intelligentia, & voluntas, ſe habent ad animam. Nam ſicut hæc tria in vna animæ eſſentia ſũt, ſic tres diuinæ perſonæ ſunt in vna diuina eſſentia. Sicut ergo memoria nõ eſt intelligentia, nec intelligentia eſt uoluntas, ſic pater non eſt filius, nec filius eſt ſpiritus ſanctus. Et ſicut vna anima eſt quæ meminit, intelligit, & vult, ſic vna diuina eſſentia eſt quæ eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Anima ergo repræſentat diuinam eſſentiam, quia ſicut in vna anima ſunt hæc tria, ita in vna diuina eſſentia ſunt tres perſonæ.

Quõ Deus trinus & vnus, ab anima noſtra repreſentetur.

Memoria autem repreſentat patrem, intelligentia filiũ, voluntas verò ſpiritum ſanctum. Nam ſicut à patre habet eſſe filius, & à patre & filio ſpiritus ſanctus, ſic à memoria habet eſſe intelligentia, et ab utriſq; habet eſſe uolnntas. Notandum etiã quod tunc eſſet quaſi valde ſimile, ſi memoria, intelligentia, & uoluntas non eſſent animæ accidẽtia, ſed eſſent idem quod eſſentia animę, ſecundum quod uerba Auguſtini decimo de trinitate, ſonate uidentur, Vbi ſic ait: Hæc igiť tria, memoria, intelligentia, & uoluntas, quoniã nõ ſunt tres uitæ, ſed una uita, nec tres mentes, ſed una mens, conſequenter utique nec tres ſubſtãtię ſunt, ſed una ſubſtãtia.

Auguſt. 10. de trin. cap. 11.

Et ſubdit quod uita, mens, & ſubſtantia, non dicuntur relatiuè, ſed ad ſeipſas. Memoria uerò, intelligentia, & uoluntas relatiuè dicũtur. Videtur enim Auguſtinus uelle, quod memoria, intelligentia, & uoluntas, ſint idem quod eſſentia animę, & quod non differant ab eſſentia animæ, niſi inquantum eſſentia animę dicit aliquid abſolutum & in ſe, memoria uerò dicit aliquid relatum ad memorabilia, intelligentia uerò ad intelligibilia, uoluntas autem ad uolibilia. Secundum hoc igitur eſſentia animæ (ut conſideratur in ſe, & abſolutè) nec meminit, nec intelligit, nec uult, ſed, ut refertur ad memorabilia, meminit, ut refertur ad intelligibilia, intelligit, ut refertur ad uolubilia, uult. Dicamus ergo ſequendo hunc modum, quod ſicut eſſentia animæ, in ſe & abſolutè cõſiderata, nec meminit, nec intelligit, nec uult, & tamen eſſentia animæ eſt memoria quæ meminit, & intelligentia quę intelligit, & uolũtas, quæ uult, ſic & diuina eſſentia, in ſe & abſolutè conſiderata, nec gignit, nec gignitur, neque

procedit,& tamen ipſa diuina eſſentia eſt pater
qui gignit,& diuina eſſentia eſt filius, qui gigni
tur,& diuina eſſentia eſt ſpiritus ſanctus,qui p-
cedit,vt planè dicitur in litera. Notandum etiā,
quod licet ſit difficile intelligere diuinam eſſen
tiam non generare,& ipſam diuinam eſſentiam
eſſe patrem,qui generat,.tamen in creaturis re
perimus ſimile. Nam ſpecies prędicatur de indi
uiduis,dicimus enim quod Sortes eſt homo, &
quod homo eſt ſpēs,& tamen non valet quod
Sortes ſit ſpecies:ſic diuina eſſentia eſt pater, &
pater generat,non tamen poſſumus inferre qđ
diuina eſſentia generet. Sicut ergo ſortes nō eſt
ſpecies,ſed ſortes eſt homo,qui eſt ſpecies,ſic di
uina eſſentia non generat,ſed diuina eſſentia eſt
pater,qui generat,& diuina eſſentia non gigni-
tur,ſed diuina eſſentia eſt filius,qui gignitur. &
diuina eſſentia non procedit,ſed diuina eſſen-
tia eſt ſpiritus ſanctus,qui procedit. Diuina er-
go eſſentia,nec gignit,nec gignitur,nec pcedit,
quia dicit aliquid abſolutè & in ſe:prędicatur ta
mē diuina eſſentia de tribus perſonis, & eſt ipſę
tres perſonæ,quibus competit gignere, gigni,
& procedere. Deinde cum dicit (Pater enim ab
ęterno,) Hanc poſitionem roborat et affirmat
dicens, quod hę tres perſonę, licet differant
perſonaliter,ſunt tamen idem ſecundum ſubſtā
tiam dicens: Pater enim ab ęterno filium gene
rando,ſuam ſubſtantiā ei dedit,iuxta quod ipſe
Io.x. filius teſtatur dicens. Pater quod dedit mihi ma
ius eſt omnibus: ac ſi diceret Pater dedit mihi
ſuam ſubſtantiam,& ſuam eſſentiam, quę quid
maius & excellentius omnibus eſt. Et ſubdit.
Quod dici nō poteſt quod pr̄ dederit illi, ideſt
filio,partem ſubſtātię,& partem ſibi retinuerit,
cum ſubſtātia patris ſit indiuiſibilis, vtpote quia
illa ſubſtātia eſt oīno ſimplex. Sed nec ēt dici po
teſt quòd pater ſubſtātiam ſuam tranſtulerit in
filium generando ipſum, quòd ſic eam dederit
filio,quòd non retinuerit eam ſibi,quiá ſic pater
deſiiſſet eſſe ſubſtantia,& quia hoc ſtarè nō po
teſt patet quod ſine vlla diminutione filius na-
ſcendo accepit patris ſubſtantiam,& ita pater &
filius habēt eandem ſubſtantiā,& ſic eadem res,
ideſt eadem ſubſtantia,eſt pater,& filius, necnō
& ſpiritus ſanctus ab vtraq; procedēs, (ſupple)
eſt eadem res,& eadem ſubſtantia cum patre &
Rō quare pa- filio. Notandū autem vim rationis huius in hoc
ter,filius et ſpi conſiſtere, quod pater ſuam ſubſtantiam com
ritus ſctus ſunt municat filio,quia generat filium de ſua ſubſtan
vna res oīno. tia. Vel ergo pater dat filio totam ſubſtantiam
ſuam,vel partem:non poteſt dici,quod det ſibi
partem,quia illa ſubſtātia eſt omnino ſimplex,
non habens,partem & partē. Dat ergo ſibi to
tam,vel ergo pater ita dat filio totam ſubſtantiā
ſuam,quod nō retineat eam ſibi, vel totam dat,
& totam retinet,non poteſt dici quod pater ita
det ſubſtantiam totam filio, quòd non retineat
eam ſibi,quia tunc pater deſineret eſſe ſubſtan-
tia,ex quo totā amitteret ſubſtantiā ſuam, & per
conſequens deſineret eſſe: quod eſſet abſordiſſi
mum. Relinquitur ergo quod pater totam ſub
ſtantiam ſuā quā dedit filio, totam illam eandē
etiam ſibi retineat. Habent ergo eandē ſubſtan
tiam,& eandem eſſentiam,pater & filius: & qđ
dictum eſt de patre reſpectu filii,intelligendum
eſt de patre & filio, reſpectu ſpiritus ſancti. Nā
ſicut pater generando filium cōmunicat ei ean
dem ſubſtantiam,quā habet,& eſt vna & eadē
ſubſtantia patris,& filii,ſic pater,& filius ſpiran-
do ſpiritum ſanctum, cōmunicant ei eandē ſub
ſtantiam,quam hn̄t,& illam eandem totam ſibi
retinent,& ita eſt vna & eadem ſubſtantia trium
perſonarū,& ſunt vna res,& vna ſubſtantia tres
diuinę perſonę. Deinde cum dicit (Cum ergo
veritas.) Soluit rationes & argumenta,per quę
Ioachim ſuam poſitionem affirmabat dicens.
Cum ergo veritas pro ſuis fidelibus orat ad pa
trem: Volo,inquit,pater,vt ipſi ſint vnū in no-
bis,ſicut & nos vnum ſumus. Hoc nomen vnū
non accipitur ſecūdum eandem rationem, put
dicit vnitatem in perſonis diuinis,& prout dicit
vnitatem in chriſtifidelibus. Quia prout in ipſis
fidelibus accipitur,dicit vnitatem in charitate &
gratia,ita quod ſit ibi vnio charitatis & gratiæ.
In perſonis verò diuinis accipitur vnum vt at-
tendatur idemptitatis vnitas in natura,quemad
modum alibi veritas ait: Eoſtte perfecti,ſicut & *Math. v.*
pater veſter cęleſtis pfectus eſt. Orat ergo chri
ſtus,vt ſimus perfecti ſicut & pater, & tamen cō
ſtat quod impoſſibile eſt,quod vniuocè & ſecū
dum eādem rōnem dicatur perfectio de nobis,
et de deo patre,quia deo patri competit pfectio
per naturam,noſtra aūt perfectio eſt per gr̄am.
Ideo ſubdit in litera, quod hoc dictum eſt, ac
ſi maniſeſtius diceret: Eſtote perfecti, perfectiōe
gratiæ,ſicut pater veſter cęleſtis pfectus eſt, per-
fectione naturę. Vtraq; enim perfectio ſuo mo
do eſt intelligēda, quia inter creatorem, & crea
turam nō pōt tanta ſimilitudo notari, quin in-
ter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Notā- *Argumentum*
dum autem quod inter omnia argumenta, ar- *à ſimili eſt vi*
gumentum à ſimili eſt viliſſimum,quia nunquā *liſſimū,et qua*
eſt ſimilitudo per oēm modum,quia ſi per oēm *re.*
modum eſſet ſimile,iam nō eſſet ſimile, ſed eſſet
idem, & maximè vile eſt argumentum à ſimili
In ſimilitudine, quę eſt inter deum & creaturā. *Solutio ad ra-*
quia vt tangitur in litera,inter creatorē & crea- *tiōnes Ioachim*
turam, non poteſt tanta ſimilitudo notàri,quin
inter eos maior ſit diſſimilitudo notanda. Cum
ergo dicitur,quod orabat Chriſtus, quòd nos
eſſemus vnum ſicut ipſe & pater vnum ſunt,nō
oportet quòd illud ſicut, ſit per omnem modū
ſimile,nec quod vnitas quę eſt in nobis, ſit per
omnem modū eadem cum vnitate,quę eſt inter
patrem & filium,quia pater & filius ſunt vnum
in ſubſtantia,& natura,nos autem ſumus vnum
in charitate & gratia. Quod autē addebat Ioa-
chim,quod pr̄,& filius, & ſpiritus ſanctus ſunt
vnum,ſicut ſpiritus,aqua,& ſanguis,ſunt vnum,

ideſt

ideſt vniuntur in hoc,& dant hoc vnum teſtimonium,quia chriſtus non fuit purus homo. Quantum ergo ad hoc eſt ſimile, non autem quantū ad illud ad quod deducebat Ioachim, volens per hoc oſtendere, quód tres perſonæ diuinæ non ſint vna ſubſtātia,nec vna res, ſicut ſpiritus,aqua,& ſanguis non ſunt vna ſubſtantia,nec vna eſſentia,nec vna res. Deinde cum dicit.(Siquis igitur,)Damnat omnes tenentes ſententiam Ioachim . Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt . Secūdo ex eo qđ Ioachim errauit,non vult.D.Papa quod derogetur illi monaſterio cuius erat Abbas.Ibi. (in nullo tamen).Dicit ergo.(Siquis igitur ſententiam,vel doctrinam præfati Ioachim , in hac parte,defendere,vel approbare præſumpſerit, tāquam hęreticus ab omnibus habeatur.)Deinde cum dicit. (In nullo tamen.) Oſtendit quod ꝑpter errorem Ioachim non vult derogare inſtituto,& obſeruantiæ illius monaſterii,cui dictus Ioachim præerat, dicens: In nullo tamen propter hoc(ideſt ꝑpter errorem Ioachim)florentino monaſterio , cuius ipſe Ioachim exſtitit inſtitutor, volumus derogari , quoniam ibi & regularis eſt inſtitutio,& obſeruantia ſalutaris. Licet ergo Abbas Ioachim in hoc errauerit,tamen qa ipſe in ſuo monaſterio bonas inſtitutiones,& regulares fecit obſeruātias, nō vult D.Papa quod ꝑpter errorem ſuum derogetur illi monaſterio,& tollantur illę inſtitutiones, & illæ obſeruantiæ,quæ bonę erant & regulares. Et maximé,vt ait. D.Papa, cū ipſe Ioachim nobis omnia ſcripta ſua aſſignari mandauerit apoſtolicæ ſedis iudicio approbanda,ſeu etiam corrigenda,dictans epiſtolam, quam ꝓpria manu ſubſcripſit, in qua firmiter cōfitet̄ ſe illam fidem tenere quam Romana tenet eccleſia, quæ (diſponente domino)cunctorum fidelium mater eſt,& magiſtra. Notandum aūt quod licet Ioachim errauerit in his quæ ſunt fidei, non tamē propter hoc dicēdū eſt quod fuerit proprie & vere hæreticus,qa ad hoc ꝙ aliquis ſit vere hæreticus,nō ſufficit qđ in eius intellectu ſit error, in attinentibus ad fidē,ſed etiam requiritur qđ circa talem errorem ſit pertinacia in eius voluntate . Quæ quidem pertinacia non videtur fuiſſe in ipſo Ioachim,quia,vt dicit̄ in litera,ipſe per epiſtolam ſuam omnia ſcripta ſua aſſignari mandauit apoſtolicę ſedis iudicio approbāda, ſeu etiam corrigenda . Firmiter confitendo ſe illam fidem tenere,quā Romana tenet eccleſia. Et quia etiam ipſe Ioachim Romanæ eccleſiæ ſe ſubiecit, Dñs Papa vult bonas obſeruantias, quas ipſe Ioachim inſtituit,obſeruari,& in nullo vult eis derogari. Sciendum eſt etiam quod Romana eccleſia eſt cunctorum fidelium mater & magiſtra, quia Petri ſedes in toto terrarū orbe eſt omnium aliarum ſedium prima,& cunctorum aliorum iudex,& ideo ad ipſam pertinet de omnibus iudicare & pręſertim circa ea quæ ſunt fidei,& quæ pro vniuerſali ſtatu eccleſie conſeruando vel augendo conferre vident̄. Deinde cum dicit.(Reprobamus etiam.) Reprobat , & cōdēnat doctrinam Almaricii cuius dogma non ſolum erat hæreticum, ſed etiā inſanum,dicens.(Reprobamus etiam,& condēnamus peruerſiſſimū dogma impii Almaricii. Cuius mentem,ſic pater mendacii excecauit,vt eius doctrina non tam hęretica,ꝗ inſana ſit cenſenda.) His ergo erroribus atq; aliis per dominum IESVM Chriſtum à noſtris mentibus excuſis in æterna patria illam Dei veram veritatē,reuelata facie,ſpeculari poſſumus . Quod nobis præſtare dignetur dominus noſter IESVS Chriſtus Dei filius,qui cum patre & ſpiritu ſancto eſt vnus Deus Benedictus, in ſęcula ſęculorum. Amen. Finis.

24.q.3.c.dixit Apoſtolus.

9.q.3.c.aliorū.c.cūcta per mūdū. Diſtin. 40.c.ſi papa De baptiſm.c. maiores.

Explicit expoſitio ſuper capitulum firmiter de Summa trinitate & fide catholica edita a. D. AEgidio Romano ,Bituricenſi archiepiſcopo ordinis fratrum heremitarum S. Auguſtini.

EXPOSITIO. D. AEGIDII
Romani, Archiepiſcopi Bituricenſis, ordinis fratrum Eremitarum. S. Auguſt. ſuper cap. cum Marthæ, de Celeb. Miſſarum, hactenus nondum impreſſa.

Magiſtro Fabiano de Genua correctore.

AVM Marthæ, & infra, quæſiuiſti), etc. Poſt expoſitionem illius decretalis, quę ſic incipit. (Firmiter credimus). Quæ de fide catholica, & ſumma trinitate intitulaẽ, requiſitus à dominis & amicis, propoſui hãc decretalem de canone miſſę exponere, quam Innocentius tertius Archiepiſcopo Lugdunenſi dicitur tranſmiſiſſe. Ad cuius euidentiam aduertendum eſt. Quòd circa canonem miſſæ, & circa ea quę ſunt canoni admixta, quantũ ad pręſens ſpectat, poſſet aliquis tripliciter dubitare. Primo de additione. Secundo de conuerſione. Tertio verò de mutatione. Nam formæ verborum à chriſto traditę aliquid videẽ eſſe additũ. Et cum illa forma verborum in euangeliis contineatur, dubium eſt, quare, ſecundum illa verba Canonis miſſę, illi formæ aliqua ſint addita, & aliqua ſint admixta, quæ in Euangeliis minime continentur. Secunda dubitatio oritur de ipſa conuerſione. Nam per verba à ſacerdote rite prolata, cõuertitur ſubſtantia panis, in verũ corpus chriſti, & ſubſtantia vini, in verũ ſanguinẽ eius. De ſubſtãtia autẽ panis & vini in quid conuertatur, non videẽ eſſe ambiguum, ſed de ſubſtantia aquæ, quæ vino apponitur. Vtrum ſcilicet ipſa aqua ſecundum ſubſtantiã ſuam remaneat intranſmutata, vel in quid conuertatur, dubium eſſe videẽ. Tertia dubitatio colligitur, quia circa ſecretas quę ad canonẽ ordinanẽ, & maximè circa ſecretam, quæ à Sancto Leone fuit edita, eſt aliquid immutatum. Archiepiſcopus igitur Lugdunenſis de omnibus his dubitans, ſedem Petri ad quam pertinet maiores cauſas, & præſertim articulos fidei, & ea quæ ad articulos ordinanẽ, decidere, conſuluit, ne in ipſis vlterius vacillaret. Igitur ſecundum has tres dubitationes, tota hæc decretalis principaliter diuiditur in partes tres. Primo enim pręmittitur & ſoluitur quæſtio de additione. Secundo de aquæ conuerſione. Tertio de ſecretę immutatione. Secũda ibi, (Quæſiuiſti ẽt, vtrum aqua.) Tertia ibi. (Tertio loco fraternitas tua requiſiuit.) Circa primum tria facit, quia primo de additione formę quæſtionem præmittit. Secũdo
» eam ſoluit. Tertio ex ſolutione, intentã veritatẽ
» concludit. Secunda ibi. (Sanè multa tam de verbis.) Tertia ibi. (Credimus ergo quod forma.

Maiores cauſæ a ſede Petri ſunt decidẽdæ Rub. de baptiſmo. c. maiores.

In proponendo autẽ quæſtionem de additione formæ, tria facit. Quia prĩo hmõi quæſtionem proponit. Secundo qõnem propoſitã exponit. Tertio qõnem præpoſitam, & expoſitã
fortificat. Secunda ibi. (Cum enim in euange- »
lio.) Tertia ibi. (Vnde cum non euangeliſta.) »
Dicit ergo. (Cum Marthe. & infra. Quæſiuiſti, »
quæ ſit forma verborum, quam ipſe chriſtus ex »
prę́ſſit, cum in corpus & ſanguinem ſuum pa- »
nem tranſubſtantiauit, & vinum, illud in Ca- »
none miſſæ, quo eccleſia vtitur generalis adie- »
cerit, quod nullus euangeliſtarũ legitur expreſ- »
ſiſſe.) Notandum aũt quod cum non conuertatur panis in corpus, & vinũ in ſanguinem, niſi virtute verborum, quæ chriſtus nobis tradidit, & cum illa forma verborũ ſit ab euangeliſtis expreſſa, valde mirabile videẽ, quod illi verborum formæ, aliquid addatur, vel admiſceatur, de quo euangeliſtæ mentionẽ non faciant. Notãdum etiã, quod cum in libro Apocalipſis ſic cõtineatur: Si quis appoſuerit ad hęc, (ideſt ad ea quæ ſcripta ſunt in ſacro Canone bibliæ) apponet deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto. Videẽ igitur quod ſacræ ſcripturæ non ſit aliquid addendum, vel apponendũ. Ideo rectè dubitabat archiepiſcopus Lugdunenſis, videns quod in Canone miſſæ aliquid continebatur, præter id quod euangeliſtæ dixerunt. Notandum aũt quod aliquid addi ſcripturæ ſacræ poteſt fieri ſanè, & prauè. Nã addere aliquid contrarium, & ad deprauationẽ, eſt prauum. & facienti ſic, addet ſup illum dñs plagas peſſimas. Sed addere aliquid expoſitoriũ, & ad elucidationem, eſt bonũ, & meritorium, & ſic facientes non conſequentur plagam peſſimã. Iuxta illud eccleſiaſtici: Qui elucidant me, vitã ęternam ha
bebunt. Deinde cum dicit. (Cum enim in euan »
gelio: (exponit qõnem propoſitam, oſtendens
quid ſit illud quod additur in canone miſſæ, qđ
nullus euangeliſtarũ expreſſit dicens. (Cum. n. »
in euangelio ſic legatur: Accipiens calicem gra »
tias agens bñdixit, & dedit diſcipulis ſuis dicens: »
Bibite ex hoc oẽs. Hic eſt enim ſanguis meus »
noui teſtamẽti, qui pro vobis, & p multis effun »
detur in remiſſionem peccatorum. In canone «
miſſæ ſermo iſte, videlicet, myſterium fidei, ver- »
bis ipſis interpoſitus inuenitur.) Notandum au »
tem quod cum euangeliſtæ referentes formam »
verborum à chriſto traditam, nullam mentionem faciant de myſterio fidei: oritur qõ, quare in canone miſſæ ſit additum & interpoſitũ. Notandum etiã quod aliquid eſſe de forma cõuerſionis, põt intelligi dupliciter, videlicet, de congruitate, vel de neceſſitate. De neceſſitate autem dicitur illud eſſe de forma cõuerſionis, ſine quo non fit conuerſio. Vnde de forma cõuerſionis panis, ſunt quattuor verba tantum, videlicet, Hoc eſt corpus meum. Quia ſi aliquod iſtorũ verborum prætermitteretẽ non eſſet ſacramentum, & non fieret conuerſio panis in corpus.

Apocalip. cap. vltimo.

Duobus modis aliquid addi poteſt ſacræ ſcripturæ.

Eccleſ. 24.

Math. 26.

Aliquid eſſe de forma verborũ dupliciter põt intelligi.

Si autem ſolum iſta verba à ſacerdote proferan
tur cum intentione conficiendi, vt cõmuniter
ponitur, fieret conuerſio panis in corpus chri
ſti, & virtute illorũ verborũ, ſub ſpeciebus illis,
ſub quibus erat vera ſubſtantia panis, inciperet
eſſe vera ſubſtantia corporis chriſti. De cõgrui
tate vero eſt quodãmodo totum illud de for-
ma, quod ordinauit eccleſia eſſe dicendum. In-
de eſt ergo quod cum ſacerdos cõficit, ait: Hoc
eſt enim corpus meum. Et qui prætermitteret
dicere. Ly enim, grauiter peccaret, cum eccleſia
ſic ordinauerit ſiue ſtatuerit. Notandum etiam
quod cum in euangelio vbi hęc verborum for
ma recitatur, non ſit ibi enim, ſed ſimpliciter di-
catur, hoc eſt corpus meum, colligitᷣ quod ly
enim, non ſit de forma quantũ ad neceſſitatem,
ſed quantũ ad cõgruitatem. Dicitur autẽ quod
beatus Petrus hoc addiderit. Notandum etiam
quod verba illa, quæ ſunt de forma, nõ ſolum
ſunt ſignificatiua, ſed etiam factiua, & effectiua.
Nam cum à ſacerdote cum intẽtione conficien
di dicitur, hoc eſt enim corpus meum, non ſo-
lum per hęc verba ſignificatur quòd ibi ſit cor
pus Chriſti, ſed etiam virtute horum verborũ
efficitur, quòd ibi ſit corpus hmõi. Notandum
etiam quod proferre verba, vt ſunt ſignificati
ua, eſt hominis vt homo. Nam ex inſtitutione
noſtra habent verba qđ ſignificent. Cuiuſlibet
ergo hominis, vt homo, eſt proferre verba, vt
ſunt ſignificatiua rerum, ſed proferre verba vt
ſunt factiua, & effectiua non eſt hominis vt ho
mo, ſed vt homo innititur diuinæ virtuti, & vt
eſt ei ſupernaturaliter aliqua virtus, vel potẽtia
diuinitus collata. Nam de deo dictum eſt, quod
ſuum dicere eſt ſuũ facere. Iuxta illud Pſalmi:
Dixit & facta ſunt. Quod ergo in perſona chri
ſti dicendo hæc verba, hoc eſt .n. corpus meũ,
ita fiat, & ita efficiatur, non poteſt hoc eſſe ꝑ hu
manam potentiam, quia homini nõ competit,
quòd ſuum dicere ſit ſuum facere, nec quòd di-
cat & facta ſint, ſed per diuinam potentiã homi
ni diuinitus collatam. Quæ ſanè potentia, eſt
tantum ſacerdotalis, & per ſacramentũ ordinis,
imprimitur à Deo in animã ſacerdotis, qui ſm
claues eccleſiæ rite fuerit ordinatus. Et quia ſo
li ſacerdotes habent caracterem ſacerdotalem,
ſoli ſacerdotes hñt poteſtatem cõficiendi. Alii
ergo homines pñt proferre illa verba, vt ſunt
aliquid ſignificatiua, ſed non vt ſunt effectiua.
Nam non ſacerdos illa verba proferens, per ea
poterit aliquid ſignificare, nihil tamen faciet, &
nihil conficiet. Sed illa verba à ſacerdote prola
ta (vt dictum eſt) non ſolum ſunt ſignificatiua,
ſed etiam effectiua, & factiua. Notandum etiam
quod ly enim (vt dicebatur) licet non ſit de for
ma quantum ad neceſſitatem, eſt tamen quan-
tum ad congruitatem. Quod dupliciter poteſt
oſtendi. Primo quia ſic ſtatuit ſacroſancta eccle
ſia. Secundo quia (vt dictum eſt) verba illa non
ſolum ſunt ſignificatiua, ſed etiam cauſatiua, &

Grauiter peccant qui eccleſiæ catholicæ decreta prætermittunt.

Verba quæ ſunt de forma ſacramẽti non non ſolũ ſunt ſignificatiua, ſed ẽt effectiua.

Pſal. 148.

Soli ſacerdotes habẽt ptãtem conficiendi eucharistiæ ſacramentũ. cap. cũ marthæ. de celeb. miſſ.

In confectione corporis chriſti, cõgrue dicitur ly, enim.

factiua. Congruè igitur dr̃: Hoc eſt enim cor-
pus meum, & cõgruè additur, ly enim quæ eſt
coniunctio cauſalis. Vt ergo ſciremus quid eſt
addi formæ verborum, de quo in decretali fit
mentio, oſtendimus, quid eſt eſſe de forma, &
quid non eſt eſſe de forma. Et declarauimus
quomodo aliquid eſſe de forma dupliciter põt
intelligi & exponi. Deinde cum dicit. (Vñ cum »
non euangeliſta.) Quęſtionem propoſitam & »
expoſitam fortificat dicẽs. (Vnde cum nõ euan »
geliſta chriſtum hoc dixiſſe teſtetur, miraris qđ »
aliquis aſſeuerare tẽtauerit, eum aliquid plus di- »
xiſſe, quam aliquis euangeliſtarũ aſſereret,) & »
ſubdit. (Verum ſi formam ipſius canonis inſpi- »
cias diligenter, præter hoc de quo tua fraterni- »
tas requiſiuit, alia duo videlicet, eleuatis oculis »
in cęlum, & æterni teſtamẽti, poteris in ipſo ca- »
none reperire, quæ in textu euangelico nõ le »
guntur. Notãdum aũt quod hæc quęſtio pro- »
poſita dupliciter poteſt fortificari. Primo enim
eo ipſo quod euangeliſtę nõ faciunt mentionẽ
de myſterio fidei, valde dubium eſt, quis fuerit
tantæ audaciæ quod præſumpſerit dicere chri
ſtum in tradẽdo formam huius ſacramẽti feciſ-
ſe mentionem de myſterio fidei. Secundo forti
ficatᷣ, Quia in canone miſſæ diciᷣ quod xp̃s, ele
uatis oculis in cęlum, protulerit illa verba, quę
ſunt de forma ſacramẽti, cum tamẽ de eleuatio
ne oculorum in euangelio nihil habeatᷣ. Rur
ſus in confectione ſanguinis diciᷣ. Hic eſt calix
ſanguinis mei noui & æterni teſtamẽti, cum ta-
men in euangelio nõ dicatur noui & æterni te-
ſtamẽti, ſed noui teſtamẽti tm̃. Omnia ergo hęc
qõnem propoſitam fortificant, quare videlicet
hæc interponantur in canone miſſę, de quibus
non fit mentio in euangelio. Notandum autẽ
quod accipiendo eſſe de forma, illud quod eſt
de neceſſitate, ſine quo non fit ſacramentũ, di-
cere poſſumus quod in verbis in canone miſſæ
expreſſis, aliquid eſt de forma, aliquid verò an-
tecedens formã, aliquid autem conſequens for
mam, & aliquid interpoſitum formæ. Nam de
forma ſacramenti (quantũ ad confectionẽ cor
poris, vt dicebatur) eſt ſolum, hoc eſt corpus
meum. Verba ergo præcedẽtia videlicet, eleua
tis oculis in cęlum, ſunt antecedẽtia formã, ver
ba autẽ ſequentia videlicet, hæc quotienſcunqꝫ
feceritis, etc. ſunt cõſequẽtia formam. Verbũ ve-
rò interpoſitum, eſt ly, enim. Hoc igitur aduer-
bium, enim, eſt interpoſitum formæ. Notandũ
etiam quod de forma cõfectionis corporis, nõ
ſunt opiniones inter doctores, oẽs enim conce
dunt, quòd de forma huius ſacramenti (quantũ
ad confectionẽ corporis) eſt: Hoc eſt corpus
meum. Sed de forma confectionis ſanguinis,
ſunt duo modi dicendi. Nam quidam dicunt,
quòd ſolum hoc eſt de forma. Hic eſt calix ſan
guinis mei, aiunt enim, quod ſicut quantum ad
confectionem corporis, qñ ſacerdos cũ inten-
tione conficiendi ſolũ hæc verba dicit, Hoc eſt

corpus meum, incipit ſub ſpeciebus panis eſſe corpus chriſti, ita quantũ ad confectionem ſanguinis, ſi ſolum hæc verba dicat: Hic eſt calix ſanguinis mei, ſub ſpeciebus illius vini, ſup quo hæc verba dicunẽ, ſtatim incipit eſſe verus ſanguis chriſti. Quidam verò volunt totũ hoc eſſe de forma, videlicet: Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamẽti myſterium fidei, q pro vobis, & pro multis effundetẽ, in remiſſionẽ peccatorum. Dicunt.n. quod niſi hoc totum dicatẽ, non conficitur ſanguis chriſti. Notandum etiã, quod (vt poteſt patere per iam dicta) hęc forma verborũ tradita in canone miſſæ, in tribus differt à forma verborum tradita in euangelio. Primo quia in canone miſſę dr̃, chriſtum protuliſſe iſta verba: Eleuatis oculis in cęlũ, de quo in nullo euãgeliorum aliquid tangitur. Secundo quia in canone miſſæ dicitẽ: Hic eſt calix ſanguis mei noui, & æterni teſtamenti, in nullo autem euangeliorum habetẽ, noui & æterni teſtamenti, ſed noui teſtamenti tantum. Tertio quia in canone miſſæ additẽ, myſterium fidei, de quo in nullo euangeliorũ fit mentio. Tres ergo additiones facit canon miſſę ſupra textũ euãgeliorũ. Quarũ vna eſt de eleuatiõe oculorũ. Scd'a de ęternitate teſtamẽti. Tertia de myſterio fidei.

Forma verborum in canone miſſæ tradita, in tribus differt a forma verborũ tradita ĩ euãgelio.

» S A N E' multa etc.) vt dicebatẽ, hic ſoluit quæſtiones & dubitationes ortas ex huiuſmodi additionibus. Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt. Secundo remouet errorẽ qui poſſet habere ortum ex dictis, ibi. (Ex eo autem verbo.) Circa primũ tria facit, ſecundum quod tres dubitationes ſoluit. Nã primo ſoluit dubitationem ortã ex additione tertia, videlicet, ex myſterio fidei. Secundo ortam ex additione prima, videlicet, ex eleuatione oculorũ. Tertio ex additione ſecunda, videlicet, ex æter- » nitate teſtamenti. Secũda ibi. (Cæterum ea quę » adduntur). Tertia ibi. (Cæterum ſicut ſuperius.) Notandum autem quod hic ordo videtẽ eſſe præpoſterus, cum primo ſoluatur dubitatio orta ex additiõe tertia, quã ex additionibus aliis. Eſt tamen neceſſario cõmutatus. Quia decretalem iſtam compoſuit Innocentius, vt ſatiſfaceret dubitationi Archiepiſcopi Lugdunẽſis. Ille autem Archiepiſcopus non dubitauit, nec Apoſtolicam ſedem conſuluit, niſi de tertia additione, ſcilicet de myſterio fidei. Admirabatur enim quod in canone miſſæ in forma verborũ, per quam ſanguis chriſti conficitur, addatẽ myſterium fidei, de quo in nullo euangeliorum fit mentio. Sed. D. Papa volens eius dubitationem fortificare & ampliare, vt eã poſtea validius ſolueret, ait in canone miſſæ eſſe additiones alias, pręter additionẽ illam, de qua Archiepiſcopus dubitabat. Primo ergo ſoluitur dubitatio orta ex additione tertia, quia de ea ſpecialiter ſedes apoſtolica per pręfatum Archiepiſcopum fuit requiſita. In ſoluẽdo ergo hanc dubitationem tria facit, ſecundum quod tripliciter ſoluit eam.

Nam primo ſoluit ipſam per ea quæ dicit Paulus in actibus Apoſtolorũ. Secundo per ea quę ſcripſit in epiſtola ad Corinthios. Tertio p̱ ea, per quæ ipſi euangeliſtæ ſe mutuo ſuppleuerunt. Secũda ibi, (Nullus etiam horum expreſ » ſit.) Tertia ibi. (Ipſi etiam euangeliſtæ.) Notan » dum autem vt magis pateat ſolutio dubitationis adductæ, quod ratio Archiepiſcopi, & dubitatio eius procedebat ex falſis. Intendebat enim ſic arguere. Si additio facta in canone miſſæ de fidei myſterio eſſet vera, fieret de ea mentio in aliquo euangeliorum, ſed in nullo euangeliorum fit mẽtio aliqua de myſterio fidei, ergo, etc. Soluere itaq; hanc dubitationem eſt oſtendere multa feciſſe, & dixiſſe I E S V M quæ in nullo euangeliorum cõmemorantur. Iuxta illud Ioannis: Sunt autẽ & alia multa, quę fecit I E S V S, quæ ſi ſcribãtur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribẽdi ſunt, libros. Hoc eſt ergo quod ait. (Sanè » multa tam de verbis, quam de factis dominicis » inuenimus ab euangeliſtis omiſſa, quæ apoſto » li vel ſuppleuiſſe verbo, vel facto expreſſiſſe le » guntur. Paulus enim in actibus Apoſtolorum » ſic ait: Meminiſſe nos oportet verbi dñi Ieſu, q » dixit, Beatius eſt dare quam accipere. Hoc nul » lus quatuor euangeliſtarum deſcripſit.) Notan » dum aũt vim ſolutionis huius in hoc conſiſtere. Quod ſicut I E S V S Chriſtus protulit hæc verba, beatius eſt dare, quam accipere, & tamen nullus euangeliſtarum illa recitat, ſed omittit, & tamẽ ea ſuppleuit apoſtolus, ſic qđ additur in canone miſſæ de myſterio fidei, verè fuit à chriſto prolatum, ſed euangeliſtis non facientibus de hoc mẽtionem aliquam, quod illi omiſerunt, apoſtoli ſuppleuerunt. Notandum etiã quod ſicut Chriſtus aliqua docuit facto, & exemplo, quia omnis chriſti actio noſtra eſt inſtructio, ipſa enim facta chriſti, & non ſolum verba, nos inſtruunt, qualr̃ debeamus nos gerere in agendis, docuit ergo chriſtus verbo & facto, ſic & Apoſtoli verba & facta chriſti ab euangeliſtis omiſſa, potuerunt ſupplere verbo, vel exprimere facto. Notandum etiam, quod beatitudo repellit à ſe omnem indigentiam, et includit in ſe non ſolũ ſufficientiam, ſed etiam quandam redundantiã, & plenitudinem. Nam ſecundũ Boetium: Beatitudo eſt ſtatus omniũ bonorũ aggregatione pfectus. Et philoſophus primo Ethicorũ ait: Quod felicitas eſt terminus operatorũ, perfectum & per ſe ſufficiens bonũ. Non ergo eſſet beatitudo ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, nec perfectũ, nec per ſe ſufficiens bonum, niſi haberet in ſe, ne dum ſufficientiam, ſed etiam plenitudinem, & redũdantiam. Cum ergo indigentiũ ſit recipere, habentium verò plenitudinẽ ſit dare, bene dictum eſt, quod beatius eſt dare quàm accipere. Notandum etiam quod ex hoc verbo videtẽ derogari paupertati. Nam ex eo videtur ſequi quod

Ioan. vlti.

Act. 20.

Omnis chriſti actio noſtra ẽ inſtructio.

Apoſtoli verba et facta chriſti ab euangeliſtis omiſſa potuerunt ſupplere verbo vel exprimere facto.

Boetius lib. 3. de Phiſica conſol. proſa. 2.

Ariſt. 1. Ethi. ca. 7.

quod nõ ſit euangelizanda, & prædicanda pau
pertas, cum pauperes non poſſint dare, ſed diui
tes. Dicendum ergo quod paupertas non facit
ad perfectionẽ vitæ, niſi ſpiritu Dei ſit. Dicũtur
Matth. 5. enim pauperes beati, non quocũq; modo, ſed
Quæ pauper- pauperes ſpiritu: qui, ſcilicet, ſpiritu dei ducti,
tas ad vitã per- vt chriſtũ perfectius ſequanť, renuntiant oĩbus
fectionẽ faciat. quæ poſſident, effecti pauperes quantũ ad bo-
na temporalia, diuites verò, quantum ad bona
ſpiritualia. Quare tãto ſunt beatiores aliis, quã
to ſpũalia ſunt temporalibus potiora. Notan-
dum etiã quod ex hoc aliqui dubitauerunt, q̃a
ſi renuntiare facit ad perfectionem iuxta illud.
Matth. 19. Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade & vende
omnia, quæ habes, &c. & hoc eſt, vt quidã di-
cunt, q̃m habere ꝓpriũ facit ad imperfectionẽ,
quia homines intenti tẽporalibus, non poſſunt
ſic libere circa ſpũalia vacare. Sed contra hoc
obiicitur à quibuſdã. Quia, vt dicunt, hoc eſſet
verum, ſi aliquis haberet diuitias in exceſſu, quo
niam ſi multus eſſet exceſſus diuitiarũ, forte re-
quireret tantam curam quod impediret contẽ-
plationis otium. Hoc etiam modo, aiunt, con-
tingeret ſi aliquis nihil penitus haberet, & eſſet
pauper in exceſſu, quia ſi multus ſit paupertа-
tis exceſſus, fortè requiret tantam curam, vt in-
ueniatur victus, ad ſuſtentationẽ corporis, q̃d
pręſtabitur impedimentũ ne liberè vacetur cir
ca diuina. Propter quod dici poteſt, quòd ha-
bere proprium, facit ad imperfectionem chari-
Primæ co. 13 tatis. Quia de charitate ait Apoſtolus, quòd nõ
Auguſt. in re- quęrit quę ſua ſunt, quod Auguſt. exponens
gula habere in ait: Quia cõmunia propriis anteponit. Habere
cõi facit ad per- igitur in cõmuni facit ad perfectionem. Vtrum
fectionem. autem habere in cõmuni aliquò modo perfe-
ctionem impediat, & declarare quõ, & qualiter,
& à quo Impediatur, vel nõ impediatur ꝑfectio,
non patitur pñs opus. Deinde cum dicit: (Nul
» lus etiam eorum.) Soluit prædictam dubitatio
Primæ co. 15 nem, per illud quod apoſtolus ſcripſit de Chri-
» ſto dicens.) Nullus autẽ eorum (ideſt euangeli-
» ſtarum) expreſſit de chriſto dicens: Deinde vi-
» ſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, de
» inde viſus eſt Iacobo, nouiſſime aũt, tãquã abor
» tiuo, viſus eſt & mihi.) Notandum autem vim
ſolutionis huius eandem eſſe cum pręcedenti.
Eſt enim ſic ſupplenda hęc ſolutio, quòd ſicut
illa viſio, ſecundum quã chriſtus poſt ſuã reſur
rectionem viſus eſt pluſquam quingentis fratri
bus ſimul, vera fuit, & tamen non recitať ab ali-
quo euangeliſtarum, ſed apoſtolus, quod illi
omiſerant, ſuppleuit: ſic verbum illud de my-
ſterio fidei, quod videtur eſſe additum in cano-
ne miſſæ, verè fuit à chriſto prolatum. Sed euan
geliſtis de hoc nõ facientibus mentionẽ; quod
illi omiſerunt, ſuppleuerunt apoſtoli. Notan-
dum etiam apoſtolũ ſe vocare abortiuum, q̃a
violentia quadam ſegregatus fuit ab vtero ma-
tris ſuę, ideſt ſynagogæ. Sicut ipſe, de ſe ipſo,
Gal. 1. ſcripſit ad Galatas: Cum autem placuit ei, q̃ me
ſegregauit ex vtero matris meæ. Sic etiam expo *Rom. 1.*
nendum eſt, cum ſe dicit ſegregatum in euange-
lium dei, quia violentia quadam, & quaſi quo-
dam terrore ſegregatus fuit, ab vtero m̃ris ſuæ,
in hoc opus, vt pręcicaret euangelium dei. Cũ
ergo abortiuus fętus cum quadam violentia ſe
paretur ab vtero matris, merito Paulus ſe nomi
nat abortiuum. Deinde cum dicit. (Vnde cum »
ipſi etiam euangeliſtę leguntur inter ſe mutuo »
ſuppleuiſſe, quæ ab eorũ aliquo, vel ab aliqui- »
bus ſunt omiſſa. Vnde cum tres euangeliſtę po »
ſuerunt, Hoc eſt corpus meũ, ſolus Lucas adie »
cit, quod pro vobis tradeť. Et cum Matthęus, et »
Marcus dicant pro multis, Lucas dicit pro vo- »
bis, Matthęus autẽ in remiſſionem peccatorũ »
adiunxit.) Eſt ergo vis rationis huius. Quod ſi »
vnus euãgeliſta ſupplet id q̃d alius omiſit, illud
de myſterio fidei, q̃d in canone miſſę dr̃ ab euã
geliſtis omiſſum, potuerunt ſupplere ap̃li. Po-
tuiſſent ẽt hoc ſuppleuiſſe aliqui aliĩ ſancti viri, *Oĩno credẽdũ*
ſi eis reuelatum fuiſſet. Tamẽ omnino creden *eſt, totã verbo*
dum eſt, totam illam verborũ formam, in cano *rũ formã in ca*
ne miſſę poſitam, tam in confectione corporis, *none miſſæ po*
quàm ſanguinis, fuiſſe à chriſto ꝓlatam, & po- *ſitam, fuiſſe a*
ſtea per ipſos apoſtolos de tota illa forma eccle *chriſto ꝓlatã.*
ſiam fuiſſe edoctam. Ita quod illud quod euan
geliſtę omiſerant, ap̃li ſuppleuerunt. Notandũ
autẽ quòd q̃a teſtimoniũ vr̃ eſſe fictum, q̃n oẽs
teſtes ſic cõcordant, q̃d nihil dicit vnus, quod
nõ dicat alius, quia vnũ & idem factum, à multis
viſum, cũ poſtea enarratur, nõ ſm̃ fictũ, ſed ſm̃
ſimplicẽ veritatem, aliq̃d ab vno omittitur, q̃d *Signũ ex diui-*
ab alio ſuppletur: immo nunquam aliquod fa- *na diſpẽſatiõe*
ctum ſic completè narrari poteſt, vel de geſtis, *q̃ ſancti Euan*
vel de circũſtantiis, quin aliquid omittatur. Diui *geliſtæ ſecũdũ*
na igitur diſpenſatione factum eſt, quod ſi ali- *ſimplicẽ veri-*
quid omiſit vnus, suppleret alius, & etiã quod *tatem ſcripſe-*
multa ab omnibus ſint omiſſa, vt appareat eos *runt.*
locutos fuiſſe, nõ ſecundũ fictam, ſed ſecundũ
ſimplicem veritatem. Deinde cum dicit. (Cæte »
rum ea quæ adduntur. Soluit dubitationẽ or- »
tam ex oculorum eleuatione dicens.) Cęterum »
ea quæ adduntur in canone miſſæ, (ſupple de »
eleuatione oculorũ,) poſſunt ex aliis locis euan »
gelii comprobari. Ioannes enim ſuſcitationem » *Ioan. 11.*
Lazari deſcribens, Ieſum ſurſum oculos leuaſſe »
aſſerit, & dixiſſe: Pater gratias ago tibi, quoniã »
audiſti me. Ergo, ſi tunc in cęlum oculos leua- »
uit ad patrem, cum ad corpus exanime animam »
Lazari reuocauit, probabilius eſſe videť, quòd »
tunc oculos leuauerit ad patrẽ in cęlum, cum »
panem, & vinum in corpus, & ſanguinem pro »
prium cõmutauit:) Notandum autẽ vim ratio- »
nis huius in hoc conſiſtere, quòd quãuis euan-
geliſtæ non narrent Chriſtum oculos eleuaſſe
in cęlum, q̃n protulit illa verba, per quę fit tran
ſubſtantiatio panis in corpus, & vini in ſangui
nem, ſed hoc enarretur in canone miſſæ: poſſu
mus tamẽ ex aliis locis euangelii ꝓbare ſic eſſe,
vt in canone miſſæ dicitur. Quia ex euangelio

Ioannis ſic habetur, quod Chriſtus eleuauerit
oculos in cęlum, cum Lazarum ſuſcitauit. Cre
dere igitur debemus, quòd etiam leuauerit ocu
los in cęlum, cũ panem & vinum in corpus &
ſanguinem cõmutauit. Notandum etiam quod
hæc ratio, prima facie, non videt̃ habere verita
tem, quia non eſt manifeſtum & clarum quare
potius debuerit chriſtus oculos leuare in cęlũ,
cum panem & vinum cõuertit in corpus ꝓpriũ,
& ſanguinem, quam cũ Lazarũ ſuſcitauit. Scien
dum ergo quod dñs Papa intẽdit arguere per
2. Top. cap. 4 locum à minori ſic. Si illud quod minus videt̃
loc. 35. in eſſe ineſt, & id quod magis, ſed minus videt̃
ineſſe quod Chriſtus debuerit oculos leuare in
cęlum in ſuſcitatione Lazari, quam in hac bea
ta conuerſione, ergo ſi eleuauit tunc, multo ma
gis & nunc. Chriſtus itaq; proferens verba illa
per quæ fit iſta beata conuerſio, protulit ea, ele
uatis oculis in cęlum ad deum patrem omnipo
tentem, quãuis euangelia nõ faciant aliquã men
tionem. Notandũ ẽt quod cum dñs IESVS
Chriſtus omnem poteſtatem quam habebat ac
ceperit à patre, dignum eſt, quod tam in reſurre
ctione Lazari, quã in panis tranſubſtantiatione
in corpus, & vini in ſanguinem, eleuauerit ocu
los ſuos in cęlum, ad deum patrem omnipotẽ-
tem, à quo totum acceperat. In his enim quę re
quirunt magnam potentiã debent oculi eleua-
ri ad deum patrem omnipotentẽ, cuius eſt ma-
gnam conferre potentiã, & cuius eſt magnalia
operari. Notandum etiã quod triplici via vena-
ri poſſumus, quare in faciendo hanc beatã con
uerſionem, probabilius eſt Chriſtum eleuaſſe
oculos in cęlum, quàm in reſurrectione Laza-
ri. Prima via ſumitur ex huius cõuerſionis mo-
do. Secunda ex huius conuerſionis termino.
Tertia ex huius conuerſionis fructu. Mo-
dus autem huius beatę conuerſionis hic eſt,
quòd tota ſubſtantia panis conuertitur in totã
ſubſtantiam veri corporis, & tota ſubſtantia vi-
ni in totam ſubſtantiam ſanguinis Chriſti. Et
Qua de cã con inde eſt quod hęc conuerſio ſpeciali modo vo
uerſio in cor- catur tranſubſtantiatio. Sed modus reſuſcitatio
pus & ſangui nis Lazari non fuit ſic, ſed anima redeunte ad
nem chriſti di propriũ corpus, corpus illud quod erat exani
catur tranſub me, & ſine anima, & ſub forma mortui, factum
ſtantiatio. fuit animatum. & ſub forma viui. Licet. n. quod
libet iſtorum fieri non potuerit, niſi per poten-
tiam diuinã, tamen quoniam maius eſt, & ma-
gis remotũ ab operibus naturæ, totum tranſub
ſtantiare in totũ, quam facere quod corpus, qđ
eſt ſub priuatione, & ſub forma mortui fiat ſub
forma viui, cũ Chriſtus eleuauerit oculos in cę
lum in ſuſcitatione Lazari, credibile eſt qđ ele-
uauerit etiam eos in confectione huius benedi-
cti ſacramenti. Secũda via ſumitur ex huius cõ-
uerſionis termino. Nam terminus ille ad quem
venit anima Lazari in reſurrectiõe fuit corpus
ipſius, quod non erat deificatum, nec diuinita-
ti coniunctum, ſed hęc conuerſio terminat̃ ad
verum corpus Chriſti, quod eſt diuinitati con-
iunctum. Quia ergo Chriſtus eleuauit oculos
in cęlum ad deum, in reducendo animã Laza-
ri ad eius corpus, quod non eſt deitati vnitum,
credibile eſt quod multo magis hoc fecerit, in
conuertendo panis ſubſtantiã, in corpus pro-
prium, quod eſt diuinitati coniunctum. Tertia
via patet ex huius conuerſionis fructu. Nã fru-
ctus corporalis reſuſcitationis fuit vita corpora
lis, ſiue vita corporis, ſed fructus & vtilitas, quę
ſequitur ex hmõi, ſacramento, digne ſumpto,
eſt vita ſpũalis, ſiue vita animę. Per hoc enim ſa *Sacramẽtũ eu*
cramentum, anima deo coniungitur, à quo mi *chariſtiæ di-*
rabiliter perficitur. Igitur ſi Chriſtus eleuauit *gne ſumptum*
oculos in cęlum ad deum, in reſuſcitatione La- *ãiam deo cõiũ*
zari, per quam anima coniungebatur corpori, *git et ſpũaliter*
quod perficiebat, credibile eſt quod multo ma- *ac ſupernatu-*
gis hoc fecerit in confectione huius ſacramẽti, *raliter mirabi*
per quod anima coniungitur deo, à quo ſpiri- *liter reficit.*
tualiter, & ſupernaturaliter perficitur. Deinde
cum dicit. (Cęterum ſicut ſuperius,) ſoluit ter- »
tiam dubitationem ortam ex hac additione. (et »
ęterni.) Et oſtendit competenter dici noui, &
æterni teſtamenti. Circa quod tria facit, ſecun
dum quod tres rationes adducit. Secunda ibi.
(vel vt vtamur alia ratione.) Tertia ibi. (Præ- »
terea non ſolum.) Prima ratio talis eſt. In vete
ri teſtamento promittebantur tẽporalia, in no
uo verò promittuntur ęterna, ergo nouũ teſta
mentum dicitur ęternũ, & competenter dicit̃
noui & æterni teſtamenti. Hoc eſt ergo quod
ait. (Cęterum, ſicut ſuperius eſt expreſſum, cũ »
in textu euangelico ponatur noui teſtamenti, »
hic, (ideſt in canone miſſæ,) interponitur, & »
ęterni, (ſupple, hoc competenter eſt factum.) »
(Nam vetus teſtamentum, quod hircorum & »
vitulorũ, fuit ſanguine dedicatum, ideſt conſe »
cratum, temporalia, promittebat, nouum au »
tem, quod eſt Chriſti ſanguine conſecratũ, pro »
mittit ęterna. Et ideo teſtamentum illud fuit ve »
tus, & tranſitorium, hoc autẽ nouũ eſt & æter »
num.) Notandum autẽ quod vetus teſtamen- *Eſaie. 1.*
tum tẽporalia promittebat, iuxta illud Eſaię:
Si volueritis & audieritis me, bona terrę come-
detis. Sed in nouo teſtamento promittunt̃ ęter
na. Vnde Ioannes præcurſor Chriſti ſtatim *Math. 3.*
cum prædicare cępit, promittebat non regnũ
terreſtræ, quod eſt tẽporale, ſed cęleſte. quod
eſt æternũ, iuxta illud in euangelio: Venit Ioã- *4. Phi. t. c.*
nes baptiſta prædicans in deſerto iudeæę, & di *117.*
cens, pęnitentiam agite, appropinquabit enim
regnum cęlorum. Notandum etiam ſecũdum
philoſophum, quòd nec bonũ, nec nouum fa-
ctum eſt in tempore. Quoniam tempus per ſe
corrumpit, ſi autem generat, hoc eſt per acci-
dens, inquãtum corruptio vnius, eſt generatio *Primo de Ge.*
alterius. Sic etiam tempus per ſe inueterat, ſi au *et cor. t. c. 17*
tem innouat hoc eſt per accidens, inquantũ no *et. 18.*
ua veteribus ſuccedunt. Et inde eſt, quod quan *Teſtamentum*
to aliquid plus ſubiacet tempori, & plus habet *ſanguine Xñ*
de

cõſecratũ quatuor rõnibus dicitur æternũ Prima quia nouum.

de tempore, plus eſt vetus, quanto autem nouius eſt, tanto minus habet de tempore, & minus tempori eſt ſubiectum. Teſtamentum ergo quod eſt dedicatum, & conſecratum ſanguine chriſti, & quod non ſubiacet tẽpori, nec temporalia promittit, non eſt vetus & temporale, ſed eſt nouum & æternum. Deinde cum di-
» cit. (Vel vt vtamur.) Adducit ſecundam rationem, quare nouũ teſtamentum dr̃ æternum.
Nam illud eſt æternum, quod eſt firmũ, & ſtabile. Cum ergo nouum teſtamẽtum ſit ſtabilitum, & confirmatũ in morte Chriſti, vere hoc teſtamentum, quia vltimum, dici poteſt nouũ,
» & æternum. Hoc eſt ergo quod ait. (Vel vt
» vtamur alia ratione, vnde nouum, ideſt vltimũ
» eſſe deſcribitur inde æternum, ideſt perpetuum
» comprobatur, nouiſſimum etenim hominis te-
» ſtamentum immobile perſeuerat, quia teſtato-
» ris obitu confirmatur. Iuxta quod Apoſtolus:
Heb.9. » Teſtamentum in morte aſſerit confirmatũ, alio
» quin non valet dum vixerit qui teſtatur.) Notandum autẽ quod teſtamentũ, & donatio hñt conditiones oppoſitas. Nam ſi ſit donatio legitima, prima donatio tenet, & poſterior non valet. Ex quo enim aliquis legitime donauit aliquid, nõ poteſt iterum dare illud de nouo. Antiqua ergo donatio eſt firma & ſtabilis, noua vero eſt inſtabilis & infirma. Sed in teſtamento nõ non ſic eſt, quia cum quis teſtatus eſt, põt etiam denuo teſtari, & aliud teſtamentum cõdere. Teſtamentum ergo quanto eſt magis nouum, & vltimum, tãto eſt magis ſtabile, & firmum. Quare ſtat teſtamentum quod dedicatũ, & conſecratũ eſt ſanguine Chriſti, eo enim ipſo quod eſt nouum, & vltimum, habet quod ſit perpetuũ, ſtabile, & æternum. Cõſequenter ergo dr̃, ſanguis Chriſti eſſe ſanguis noui, & æterni teſtamẽti. Notandum etiam quod prædictorũ poteſt talis ratio aſſignari. Quia in donatione homo exuit, & expoliat ſeipſum dominio illius rei, quam donat, & quia facta donatione, donans non habet amplius dñium in re donata, id qđ ſemel donauit amplius donare non põt. Sed teſtator teſtando non exuit ſe dominio rerum, quãdiu viuit. Sola ergo mors confirmat teſtatoris teſtamentum. Et ſolum vltimum teſtamentũ tenet. Quare licet donatio prima & antiqua firma ſit, teſtamentum tamen non primum, & antiquum, ſed nouum, & vltimum eſt perpetuũ. Signanter ergo ſcriptura ſacra has duas leges, videlicet veterem & nouã, nõ vocauit duas donationes, ſed duo teſtamenta, vt oſtenderet vetus teſtamentum eſſe tranſitorium, nouum vero perpetuũ, & æternum. Notandum etiam vetus teſtamentum hoc modo eſſe tranſitorium, quia ſe habuit vt figura, nouum vero ſe habet vt veritas. Ideo nouũ & vetus teſtamentum cõpetẽter figuratum eſt per illud vaticinium Ezechielis, quod videlicet vidit rotam in medio rotæ. Quia ſicut veritas repræſentatur in figura,

Tantũ prima donatio, et tantũ vltimũ teſtamentũ tenet, et qua de cauſa.

Secunda quia vltimũ.

Tertia quia veritas.

Eze. cap. 1.

ſic nouum teſtamentum repreſentabatur in veteri, quaſi rota in rota. Quare ſicut, adueniente veritate, ceſſat figura, & adueniente luce, ceſſat vmbra, ſic nouo teſtamento adueniente, ceſſauit vmbra & figura ceremonialium veteris teſtamenti. Intrare ergo in ſancta, cum ſanguine hircorum, aut vitulorum, quod fiebat a pontifice in veteri teſtamento, ceſſauit adueniẽte nouo. Quia animalia illa ſignificabant chriſtum, *Heb.9.* qui aſſiſtens pontifex futurorũ bonorum, non per ſanguinem hircorum, & vitulorum, vel per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta. Tranſitorium eſt itaq; vetus teſtamentum, quia ceſſauerunt illæ figuræ, per quas dabatur intelligi veritas, quę cõtinetur in nouo teſtamento. Notandum etiam quoſdam erraſſe, ſicut fuit quædam Manicheorum ſecta, dicentium, nouum teſtamentum debere aliquando deficere, ſiue ceſſare. Dicebant enim quod adhuc debet eſſe tertium teſtamentum. Nam ſecundum eos, teſtamentum vetus, eſt teſtamentum patris, teſtamentum autem nouum, eſt teſtamentum filii. Vt ergo aiunt, adhuc debet eſſe tertium teſtamentum, videlicet ſpiritus ſancti. Quare ſicut adueniente teſtamẽto nouo (vt dicunt) ceſſauit vetus, quod fuit teſtamentum patris, ſic cum adueniet teſtamentũ ſpiritus ſancti, ceſſabit teſtamentum nouum, qđ eſt teſtamentum filii. Secundũ hos igitur, teſtamentum nouum non eſt teſtamentũ æternum, & quod dr̃ in canone miſſæ, noui & æterni teſtamenti, non eſt competenter dictum. Sed conſiderata veritate ſacræ ſcripturæ, hi pro tanto errant pro quanto diſtinctio noui & veteris teſtamenti non accipitur ſecũdum diſtinctionem diuinarum pſonarum, ſed ſecundũ quod diſtinguitur veritas, & figura. Quia nouum teſtamẽtum ſe habet vt veritas, vetus vero ſe habet vt figura huius veritatis. Quare cum figura cedere debeat propter aduẽtum veritatis, veritas nõ debet cedere propter aduentum cuiuſcũq; alterius, vetus teſtamentum dicitur tranſitorium, nouum vero æternum. Tranſitoriũ ergo erat vetus teſtamentum, non ſecundũ quod continebat moralia, & veritatem, videlicet quo ad rem præceptam, ſed ſecundum quod continebat ceremonialia, & figuram. Deinde cum dicit. (Præterea non ſolum.) Adducit tertiam rõnem, per quam probat nouum teſtamentum eſſe ęternũ, dicens. (Præterea. (Supple tertia ratione oñdi poteſt quare nouum teſtamentum dicatur ęternum, quia) non ſolum ſcriptura, ſed etiam pro »
miſſio dicitur teſtamentum. Iuxta quod apo- »
ſtolus ipſe ſcribit: Ideo noui teſtamenti media » *Heb.9.*
tor eſt, vt repromiſſionem accipiant, qui voca- »
ti ſunt æternæ hæreditatis. Sic ergo debet intel »
ligi quod in ipſo canone reperitur: Hic eſt .n. »
ſanguis meus noui & ęterni teſtamẽti, ideſt, no »
næ ac æternæ promiſſionis .ſ. confirmator. Si- »
cut dominus repromittit: Qui manducat (in- » *Ioã.6.*

Error ſectæ Manicheorum

Cõtra errorẽ. Manicheorum

Veritas nõ cedit propter aduentum cuiuſcũq; alterius.

Quo vetus teſtamentũ fuerit tranſitoriũ.

quiens) meam carnem, & bibit meum ſangui-
nem, habet vitam æternam.) Notandum autē
quod teſtamentum nouū vno modo poteſt di-
ci ipſa ſcriptura, vt teſtamentum vetus, alio ve-
rò modo poteſt dici ipſa promiſſio. Duę ergo
primæ rationes probant teſtamentum nouum
debere dici teſtamentum æternum, prout teſta-
mentum accipitur pro ipſa ſcriptura. Sed hæc
tertia ratio probat hoc idem, prout teſtamentū
Quare quia promittit æterna. accipitur pro ipſa promiſſione. Notandum ēt
hanc tertiam rationem ſic procedere. Quod cū
ſanguis chriſti, dignè ſumptus cōfirmet nos de
illa promiſſione illius hæreditatis ęternæ, iuxta
illam Saluatoris ſententiam, quòd qui ſanguinē
eius bibit, & carnem eius comedit habebit vitam
æternam, in canone miſſæ dignè dicitur, quod
ſanguis Chriſti eſt noui, & æterni teſtamenti,
quia eſt ſanguis nouæ & æternæ promiſſionis.
Sanguis enim ille cōfirmat nobis promiſſionē
& hęreditatem nouam & ęternam, ideſt imma-
ceſcibilem, & perpetuam.

» EX eo autem verbo &c.) poſtquam dominus
Papa ſoluit dubitationes ortas ex additionibus
in canone miſſæ: In parte iſta, vt dicebat̃, remo
uet quendam errorem, qui ex prædictis videt̃
habere ortum. Circa quod duo facit: Quia pri
mo narrat errorem illum. Secundo docet illū
» errorem ſoluere, & vitare. Ibi. (Sed tales ex eo
» laqueum.) Dicit ergo. (Ex eo autem verbo de
» quo mouet tua fraternitas qōnem videlicet my
» ſterium fidei, munimentum erroris quidam tra
» here putauerunt dicentes, in ſacramento alta-
» ris non eſſe corporis Chriſti, & ſanguinis veri-
» tatem, ſed imaginem tantum, & ſpeciem, & figu
» ram, pro eo quod ſcriptura interdum cōmemo
» rat id quod in altari ſuſcipitur eſſe ſacramentū,
& myſterium, & exemplum.) Notandum autē
quod cum dominus noſter IESVS Chri-
Ioan. 6. ſtus in euangelio diceret. Niſi manducaueritis
carnem filii hominis & biberitis eius ſanguinem
non habebitis vitam in vobis, multi ex diſcipulis
ſuis hoc audientes, exiſtimantes Chriſti carnem
ſic manducandam eſſe, ſicut manducamus car-
nes in macello venditas, ſcandalizati ſunt dicen
tes: durus eſt hic ſermo &c. Chriſtus aūt videns
eorum ſcandalum, ait eis: Verba quę ego loquu
Error hæreticorum. tus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Ex hoc ergo
aliqui credentes, non verè & ad literam, ſed ſo-
lum miſticè intelligenda eſſe verba Chriſti, cū
dixit carnem ſuam eſſe manducandam, dixerūt
in ſacramento altaris non eſſe veram carnem
Chriſti, ſed ſolum miſticè & figuratiuè. Dicunt
Numeri. 20. enim qđ ſicut petra illa in deſerto, quam Moy
Prima cor. 10 ſes percutiens in aquas prorupit, non erat verè
Chriſtus, ſed Chriſtum figurabat, ſic in hoſtia
conſecrata non eſt vera Chriſti caro, ſed ibi ca
ro eius ſolūmodo figuratur, & repreſentatur.
Addunt autem iſti ad ſui erroris fulcimentum,
quòd ſicutcum Chriſtus de hoc ſacramento lo
queretur, dixit: Verba quæ ego loquutus ſum
vobis ſpiritus & vita ſunt, nobis datur intelligi
quod verba illa non verè & ad literam, ſed ſpi-
ritualiter & miſtice ſint intelligēda: ſic etiā quia,
vt hic dicitur, illud quod in altari ſuſcipitur, ſcri
ptura interdum cōmemorat eſſe ſacramentum,
myſterium, & exemplū. Dicunt ergo quod hęc
omnia non ad literam, ſed figuratiuè & myſti-
cè ſunt intelligenda. Sed qāo hi errent & quali
ter huiuſmodi error ſit ſoluendus, hic in ſequē-
tibus apparebit. Nam non figuratiuè tantū, ſed *Concluſio catholicorum.*
vere & ad literam illa eſt eadem caro Chriſti for
mata ex puriſſimis ſanguinibus beatæ Mariæ
virginis, quæ etiam pependit in cruce, à Chri
ſti fidelibus ſumitur in altari. Deinde cum dicit.
(Sed ex eo laqueum.) Docet ſoluere huiuſmo
di errorem. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt.
Quòd oīs rō erronea vel fallit, & decipit, qa pec
cat in materia, & tunc aſſumit falſa, vel quia pec
cat in forma, & tunc non ſillogizat, ſed aſſumit
multiplicia. Et ſicut duplex poteſt eſſe peccatū
in arguendo, ſic conuenit eſſe duplicem ſolu-
tionis modum in reſpondendo. Nam cum ra-
tio aſſumit falſa & peccat in materia, tunc ſoluē
da eſt inſtando & interimendo propoſitiones
aſſumptas. Cum autē aſſumit multiplicia, & pec
cat in forma, tunc ſoluenda eſt dicendo, & di-
ſtinguēdo propoſitiones illas. Quia ergo hæc
ratio erronea, per quam iſti conabantur oſten
dere nō veram Chriſti carnē eſſe in altari, pce
debat ex falſis, & aſſumebat multiplicia, vtroq;
modo ſoluenda eſt. Conuenit ergo ſoluere ra
tionē hanc erroneam, & inſtando quòd aſſu-
mat falſa, & diſtinguendo, quòd aſſumat multi
plicia. Duo ergo facit ſecundū quod dupliciter
ſoluit huiuſmodi rationē. Primo ergo ſoluit
eam inſtando, oſtendens quòd aſſumit falſa.
Secundo diſtinguendo, oſtendens quòd aſſu-
mit multiplicia. ibi. (Dicitur tamen.) Circa pri-
mum duo facit, quia primo ſoluit prædictū er-
rorem inſtando. Secundo ſoluit inſtantiam de-
clarando. ibi. (Mors Chriſti, &c.) Dicit ergo ſic.
(Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, »
quod nec auctoritatē ſcripturę conuenienter »
intelligunt, nec ſacramenta Dei ſuſcipiunt reue »
renter. Si enim quia figura eſt ſacramentū alta- »
ris, veritas eſſe negatur, ergo nec mors, nec re- »
ſurrectio chriſti cum figura ſit, veritas eſt credē »
da. Siquidem mortē, & reſurrectionem Chriſti »
ſimilitudinem, & imaginē eſſe Apoſtolus mani » *Rom. 6.*
feſtat: Chriſtus, inquiens, mortuus eſt pro deli- » *Pri. co. 15*
ctis noſtris, & reſurrexit propter iuſtificationē » *Rom. 4.*
noſtram, Apoſtolorū etiam princeps Petrus ſic » *Primæ Petri. 2.*
in epiſtola ſua ſcribit: Chriſtus paſſus eſt p no- »
bis, vobis relinquens exēplum vt ſequamini ve »
ſtigia eius.) Tunc ergo ſupplenda eſt litera qđ »
ſicut mors Chriſti veritas eſt & figura, ſic illud *Vnū et idē eſt veritas & figura.*
quod ſuſcipitur in altari pōt eſſe veritas, & fi-
gura. Notandum autē prædictum errorem ſo
lutum eſſe inſtando, quia aſſumebat falſa. Nam
cum dicebatur, illud quod ſuſcipit̃ in altari eſt

figura

Mors & reſurrectio chriſti ſunt figura ſpūalis mortis & reſurrectionis noſtræ.

figura & ſacramentū,ergo non eſt veritas, poſ
ſumus inſtare dicendo falſum eſt,& nō bene ar
guitur,quia,vt patet,mors chriſti eſt figura mor
tis noſtræ. Significat enim quod nos debemus
mori peccato. Et reſurrectio chriſti fuit figura
reſurrectionis, & iuſtificationis noſtræ. Signifi
cat enim quod nos mortui peccato, reſurga
mus & viuimus iuſtitię, & tamen chriſtus veræ
mortuus eſt & reſurrexit. Quapropter ſicut fal
ſō argueret dicens,mors,& reſurrectio Chriſti
ſunt exemplum & figura,ergo non eſt ibi veri
tas,& Chriſtus non eſt vere mortuus, nec verè
reſurrexit, ſic falſo arguit,qui ſic ait, illud quod
ſuſcipitur in altari eſt ſacramētum,& exēplum,
& myſterium,ergo nō eſt ibi veritas, nec eſt ibi
vera caro. Chriſti. Deinde cum dicitr (ſic ergo
tam mors Chriſti.) Declarat & manifeſtat inſtā
tiam propoſitam, ſic dicēs. (Sic ergo tam mors
» Chriſti quam eius reſurrectio eſt exemplum,vt
» & nos peccato mortui, iuſtitię iam viuamus.
» Quare ſi non fuit veritas,quia fuit exemplum,
» ergo nec verè mortuus fuit Chriſtus, nec vere
» à mortuis reſurrexit. Sed abſit à fidelium cordi
» bus error iſtè, cum propheta de ipſo teſtetur,
Eſaie. 53. » quod vere languores noſtros ipſe tulit,& dolo
» res noſtros ipſe portauit.) Notandū aūt quod,
cap. 3. loc. 43 vt dicitur ſexto Topicorū.omnis paſſio magis
facta abiicit à ſubſtantia. Vbi ergo eſt vera paſ
ſio,& verus dolor,ſi illa paſſio magis fiat,opor
tet eſſe ibi veram mortē. Quare ſicut Chriſtus
verè paſſus eſt, quia verè dolores noſtros ipſe
portauit,cum dolores eius fuerint maximi, qa
Tren. cap. 1. non fuit dolor, ſicut dolor ſuus,oportuit ad il
los huiuſmodi veros dolores, ſequi et verā mor
tem. Notandum etiam quod vera Chriſti caro,
diuina virtute eſt in altari ſub ſpeciebus panis.

Differentia inter Deum & agentia naturalia.

Nam differentia eſt,inter agēs naturale & Deū,
quia agens naturale,non pōt totam rem produ
cere, ſed quodlibet tale agens præſupponit ma
teriam, in quam agat. Et quia quodlibet natura
le agens, prȩſupponit materiam,nō plus ſe ex
tendit actio naturæ niſi quod pōt materiā quæ
eſt ſub vna forma,facere ſub alia forma. Sicut
ergo natura nō pōt rem totam producere, ſed
præſupponit materiā, ſic nō poteſt aliquam rē
totam tranſubſtantiare in aliam, ſed pōt mate
riam expoliare vna forma,& induere alia. Sed
Deus,cuius eſt totum producere, & qui in agē
do nihil præſupponit, pōt totam vnam rē tran
ſubſtantiare, & conuertere in totam rem aliā.
Virtute ergo diuina fieri poteſt, & fit quod tota
ſubſtantia panis conuertatur in totam ſubſtan
tiam corporis Chriſti. Prolatis ergo illis ſacris
verbis à ſacerdote, fit quod ſub ſpeciebus ho
ſtiæ, ſub quibus erat tota ſubſtantia illius panis,
habeat eſſe tota ſubſtantia corporis Chriſti, &
tota ſubſtantia carnis eius. Cum ergo Chriſtus,
loquens de hoc ſacramento, diceret diſcipulis
ſuis: Verba quę locutus ſum vobis ſpiritus & vi
ta ſunt, non eſt intelligendum hoc dictum eſſe

quod non verè ad literam ibi ſit caro Chriſti,vt
quidam dicebant, ſed quia caro eius, quæ in al

Qūo caro chriſti quæ in altari ſumitur ſit ſpūs & vita.

tari ſumitur, eſt ſpiritus & vita, quia eſt vita ſpi
ritualis,& vita animæ, non vita corporis, & eſt
cibus mentis, non ventris. Notandum etiam
quod aliqui nō deſiſtunt, ſed impugnant verā
Chriſti carnem non eſſe in altari, dicentes. Id
quod à fidelibus in altari ſumitur non eſſe verū
corpus Chriſti. Aiunt.n. ſecundū ſuam fantaſti
cam opinionem, quod ex quo, vt dicitur, con
tinue Chriſti caro à fidelibus in altari ſumitur,
ſi corpus eius fuiſſet tantæ quantitatis, quantæ
eſt vnus mons, per continuam ſumptionem de
ſiiſſet eſſe. Sed hi ex hoc errant,quia modū quo
caro Chriſti à fidelibus ſumitur non intelligūt.
Non enim ſic corpus chriſti à fidelibus mandu
catur, ſicut manducatur caro, quę venditur in
macello, quia de huiuſmodi carne,vnus ſumit
vnam parēt, & alius aliam, & ſic per continuā
ſumptionem, conſumitur. Corpus aūt chriſti
nō ſic per fruſtra ſumitur, ſed quilibet fidelium
ipſum totum ſumit. Et licet hoc verū ſit, auget
tamen qōnis difficultatem. Quia ſi quilibet ſu
mit ipſum totū,non ſolum debuit iam deſinere
eſſe, ſed poſtquam vnus ipſum totum ſumpſe
rit, non videt quod aliquid eius aliis remaneat
ad ſumendum. Sciendum ergo quod (vt infra
clarius oſtendetur,) chriſtus nō incipit eſſe ſub
ſpeciebus hoſtiæ per localem motū, quod ſcili
cet deſcendat de cęlo,& ingrediatur hoſtiam,

Qūo corpus chriſti īcipiat eſſe ſub ſpeciebus panis.

ſed incipit eſſe ſub ſpeciebus hoſtię per tranſub
ſtātiationē panis in eius corpus. Sicut ergo ſi la
pis conuerteretur in aurum, facta cōuerſione,
non eſſet amplius lapis, ſed aurum, ſic quia to
ta ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chri
ſti, facta conuerſione,nō eſt amplius ibi ſubſtā
tia panis. Sed ſub illis ſpeciebus, ſub qbus prius
erat ſubſtantia panis, ſub illis poſtea habet eſſe
corpus chriſti. Totū ergo corpus chriſti à xpi
fidelibus ſumitur. Et quia virtute diuina ſemper
fieri poteſt talis conuerſio ſemper à chriſti fide
libus ſumi pōt corpus chriſti. Nec oportet qđ
præfatū corpus eſſe deſinat per hmōi ſumptio
nem. Notādum etiā quod aliqui non deſinunt
impugnare, verum, & totum corpus Xpi eſſe
in hoſtia. Aiunt enim. Cum corpus chriſti ſit
tantæ magnitudinis, & maius a minori cōtineri
non poſſit, impoſſibile eſt totum illud corpus,
quod in cruce pependit, in tam modica hoſtia
contineri. Auget etiam quęſtionis difficultatē.
Quia non ſolum totum corpus chriſti eſt in to
ta hoſtia, verum etiam, ſecundū catholicam ve
ritatem, totum eſt in qualibet parte hoſtię, ita
quod. fracta hoſtia, non frangitur corpus xpi,
ſed totum huiuſmodi corpus in ſingulis hoſtię
partibus reſeruatur. Sed ſicut errabant, qui ne
ſciebant quomodo corpus chriſti in hoſtia à fi
delibus ſumitur, ita hi errant qui ignorant, ſe
cūdum quem modum corpus chriſti in hoſtia
continetur. Sciendū ergo quod à philoſophis

per alias, & alias dimēſiones in alio, & in alio al
tari eſſe poteſt.
Epilogus. Notandum itaq; per modum epilogi quatuor
difficultates circa corpus Chriſti eſſe ſolutas.
Prima difficultas. Prima difficultas eſt, quomodo poteſt tota ſub
ſtantia panis in totum corpus chriſti tranſub-
ſtantiari & conuerti Et hæc ſic ſoluta eſt. Quia
ſicut deus poteſt totam rem producere, ita po
teſt vnam rem totam, vt totam ſubſtantiam pa-
nis, in aliam rem, vt in corpus chriſti, totaliter
Secunda. conuertere. Secunda difficultas eſt, quare per
continuam ſumptionem Euchariſtiæ non defi
ciat corpus chriſti Quæ ſic ſoluta eſt. Quia, vt
dictum eſt, chriſtus nō eſt in hoſtia quia de cę-
lo deſcendat, & hoſtiam ingrediatur, ſed eſt in
hoſtia, quia ſine eius deſcenſu, panis ſubſtantia
in corpus eius conuertitur. Cum ergo diuina
virtute continuè fieri poſſit talis conuerſio, cō
tinuè poſſumus ſumere Euchariſtiam, & nō def
Tertia. ficiet corpus chriſti. Tertia autē difficultas eſt
quo nam pactò tam magna quantitas (ſicut eſt
quantitas corporis chriſti) poſſit in tam modi-
ca hoſtia contineri, hæc autem ſic ſoluta fuit.
Quia (vt dictum eſt) in hoſtia non eſt ſubſtan-
tia corporis chriſti mediante quantitate, ſed ecō
uerſo eſt ibi quantitas mediante ſubſtantia, &
quia ſubſtantia, de ſe, non dicit aliquid exten-
ſum, nec quid diuiſibile, erit in hoſtia tota quan
titas corporis chriſti modo indiuiſibili, & mo-
do nō extenſo Et quia ſic eſt, in modica hoſtia,
& etiā in modica parte hoſtię, poterit tota cor-
Quarta. poris chriſti quantitas contineri. Quarta diffi-
cultas fuit, quomodo poſſit chriſtus ſimul eſſe
alibi, & alibi, puta in cęlo, & in altari, ſimiliter in
hoc altari, & in illo alio altari. Hoc autē ſolu-
tum eſt. Quia non eſt inconueniens vnum &
idem eſſe alibi & alibi, nō tamen per eaſdem di
menſiones, ſed per alias & alias dimenſiones.
Chriſtus ergo eſt in cęlo per dimenſiones pro
prias, in hoc verò altari per dimenſiones huius
panis, & in alio altari, per dimenſiones alterius
panis. Et quia hoc eſt per alias, & alias dimenſio
nes, verum corpus Chriſti eſſe in hoſtia, ſuffi-
cienter impugnari nō poteſt, ſi modum quem
fides catholica ponit, cum diligētia meditemur.
» Deinde tam dicit. (Dicitur tamen myſterium.)
Poſtquam ſoluit errorem dicētium verum cor
pus Chriſti non eſſe in altari inſtando, in parte
iſta ſoluit hoc idem diſtinguendo. Nam cum di
citur, illud quod ſumitur in altari eſt figura, er-
go non eſt veritas. Soluendum eſt inſtando, di-
cendo quod falſum eſt. Non enim valet, quod
ſi eſt figura nō ſit veritas, quia poteſt eſſe ſimul
veritas & figura. Nam, vt patebit, in hoc ſacra-
mento aliquid eſt figura tantum, aliquid veri-
tas tantum, aliquid ſimul veritas eſt figura. Sol-
uenda eſt etiam huiuſmodi obiectio erronea
diſtinguēdo, quomodo ſit figura, & quomodo
ſit veritas, oſtendendo qđ aliter eſt veritas, aliter
verò figura. Tria ergo facit. Quia primo oſten-
dit quod in hoc ſacramento aliud eſt figura, &
myſterium, aliud vero res & veritas. Secūdo do
cet diſtinguere inter hæc tria, quæ ſunt in hoc
ſacramento. Tertio quia improbando hunc er
rorem digreſſionem fecerat à principali quæ-
ſtione propoſita, regreditur ad propoſitum, &
concludit ſolutionem quæſtionis illius, quæ à
principio quærebatur. Secunda ibi. (Diſtinguē »
dum eſt.) Tertia ibi. (Credimus igit.) Dicit er- »
go, quod hoc ſacrm̄ dicitur myſteriumfidei, qm̄ »
aliud ibi creditur quam cernat, & aliud cernitur »
quā credatur. Cernitur ſpecies panis & vini, & »
creditur veritas carnis & ſanguinis chriſti, ac vir »
tus vnitatis & charitatis. Ergo eſt ibi myſteriū,
& veritas, figura, & res, aliter tamen & aliter, qa
myſterium & figura eſt ibi, quātum ad illud qđ
cernitur, veritas verò & res, quantum ad illud
quod creditur. Deinde cum dicit. (Diſtinguen »
dum eſt tamē.) Diſtinguit inter tria quæ in hoc »
ſacramento habent eſſe, dicens. (Diſtinguen- »
dū eſt tamē ſubtiliter inter tria quę ſunt in hoc »
ſacramento diſcreta, videlicet formam viſibilē, »
veritatem corporis (.i. corpus chriſti verum) & »
virtutem vel vnitatē ſpiritualem, (ideſt corpus »
chriſti miſticum). Eſt ergo in hoc ſacramento »
forma panis & vini, veritas carnis, & ſanguinis, »
(ideſt corpus chriſti verum,) virtus vnitatis & »
charitatis. (ideſt corpus chriſti miſticum,) pri- »
mum, (ideſt forma panis & vini,) eſt ſacramen- »
tum, & non res, ſecundum, (ideſt corpus Chri »
ſti verum) eſt ſacramentum & res, tertium, (ideſt »
corpus chriſti miſticum) eſt res, & non ſacramē »
tum) & addit, (ſed primum (ideſt ſpecies panis »
& vini,) eſt ſacramentum geminæ rei, (ideſt re- »
preſentat, & figurat geminā rem, videlicet cor- »
pus chriſti verum, & corpus chriſti miſticum.) »
Secundum (ideſt corpus chriſti verum) eſt ſacra »
mentum vnius, & alterius res exiſtit. Tertium «
verò (ideſt corpus chriſti miſticum,) eſt res ge- «
mini ſacramenti.) Notandum autem, quod my «
ſterium, ſacramentum, ſignum, figura, ſimilitu-
do, & imago, hic pro eodem accipiuntur. Nā
ſpecies panis & vini, ſub quibus continetur xp̄s
in altari, dicuntur eſſe myſterium, in quantum
occultè & ſub quodā velamine dant nobis in-
telligere chriſtum. Dicuntur etiam ſacramentū,
in quantum ſacrè & ſanctè ſignificant, & ſignāt
ipſum chriſtum, quia ſacramentum eſt ſacræ rei
ſignum. Sunt etiam ſignum & figura, put chri-
ſtum figurant, & repreſentant. Sunt imago &
ſimilitudo, prout ipſum congruè & conuenien
ter oſtendunt, & demonſtrant. Nam res p ſuam
ſimilitudinem conuenienter oſtenditur, & per
ſuam imaginem congruè demonſtratur. Itaq;
ſacramētum, myſterium, figura, & vnūquodq;
tale nihil aliud eſt quam quoddā ſignum, quo
aliqd repreſentatur, res verò & veritas eſt illud
quod per huiuſmodi ſignum repreſentatē. No-
tandum autem quod ſicut nunquam vnum &
idem reſpectu eiuſdem eſt cauſa, & cauſatum,

contingit tamen aliquid eſſe cauſam vnius, &
cauſatum alterius. Sic nũquam idem, ſecundũ
idem, & reſpectu eiuſdem, eſt ſignum & ſigna-
tum, vel eſt ſignum & res: contingit tamen ali-
quid eſſe ſacr̃m, & ſignum reſpectu unius, &
eſſe rem & veritatem reſpectu alterius. Sicut er
go in vniuerſo aliquid eſt cauſa tantum, aliquid
autem cauſatum tantum, aliquid verò ſimul cã
& cauſatum, ſic in huiuſmodi ſacramẽto aliqd
eſt ſignum tantum, aliquid ſignatum tantũ, ali-
quid verò ſignum & ſignatum. Vel per alia ver
ba, aliquid eſt ſacramentum tantum, aliquid res
tantum, aliquid verò, res & ſacramentum. Dici
tur etiam & tertio modo, quod aliquid eſt figu-
ra tantum. aliquid veritas tantum, aliquid verò
veritas, & figura. Notãdum etiam quod in hoc
ſacramento ſunt tria cõſideranda, videlicet ſpe-
cies panis & vini, corpus chriſti verum, & cor-
pus chriſti miſticum, ideſt eccleſia, vel multitu-
do fidelium, quæ per corpus chriſti verũ figu-
ratur. Nam ſecundum apoſtolum, chriſti fide-
les dicuntur membra chriſti. Sicut ergo diuer-
ſa membra corporalia, corporaliter vnita, fa-
ciunt corpus chriſti verum, ſic chriſti fideles per
charitatem, & ſpiritualiter coniuncti, faciunt
vnum corpus chriſti miſticum: Multi enim, vt
ait apoſtolus, vnum corpus ſumus in Chriſto.
Vnio ergo membrorum in corpore chriſti ve
ro, miſticè figurat, & repreſentat vnionem fide
lium in corpore Chriſti miſtico. Inde eſt quòd
corpus chriſti miſticum dicitur virtus vnitatis &
charitatis, quia per virtutem charitatis membra
huius corporis vniuntur, & conglobantur. No
tandum ẽt quod cum tria ſint in hoc ſacramen
to conſideranda, videlicet, ſpecies viſibilis pa-
nis & vini, corpus chriſti verum, & virtus chari
tatis & vnitatis, ideſt corpus chriſti miſticũ, qđ
per virtutẽ charitatis vnitur, ſpẽs panis & vini
eſt ſignum tm̃, vel eſt ſacr̃m tm̃, & ſignificat, ac
repreſentat duo. Repreſentat .n. corpus chriſti
verum, inquantũ cõtinet ipſum. Repreſentat ẽt
corpus chriſti miſticum, ꝑut habet aliquã ſimi
litudinẽ cũ eo. Nã ſpecies panis & vini exterior
habet ſĩtudinẽ cũ corpore xp̃i miſtico. Quia
ſicut ex diuerſis vuarũ granis vinum cõfluit, &
ex diuerſis granis frumenti vnus panis efficitur,
ſic ex diuerſis, & multis fidelibus conſtituitur ec
cleſia, & efficit̃ corpus chriſti miſticũ. Erit ergo
ſpecies panis & vini ſacr̃m, ideſt ſignum ſacræ
geminæ rei, ideſt corporis chriſti veri, & miſti-
ci. Corpus autẽ chriſti verum eſt figura & ſigna
tum, vel eſt ſacramentum & res, ſed eſt ſacramẽ
tum vnius rei, videlicet corporis chriſti miſtici,
quod repreſentat, & figurat, & eſt res alterius,
quia eſt res reſpectu ſpeciei panis & vini, per
quam repreſentatur & figuratur. Tertium ve-
rò videlicet corpus chriſti miſticum, eſt ſignatũ
tantum, vel eſt res tantum. Sed eſt res gemini ſa
cramenti, quia ſignatur & figuratur per duo, vi
delicet per ſpeciem panis & vini, exterius exhibi

In ſacramẽto altaris ſpẽs pani & vini, corpus chriſti verũ & corpus chriſti miſticũ ſũt cõſiderãda
Primæ cor. 6.
Rom. 12.
Quid in ſacramẽto eucharistiæ ſit ſacramentũ tãtum, quid res tãtũ, quid verò ſacramẽtũ et res.

tam, & per corpus chriſti verum, ſub illis ſpecie
bus contentum. Vltimo cum dicit. (Credimus
ergo.) concludit ſolutionem quæſtionis princi
palis ſuperius poſitæ, videlicet qualiter ſit ratio
nabiliter poſita illa verborũ forma, quæ tradi-
tur in canone miſſæ dicens. (Credimus igitur »
quod formam verborum ſicut in canone repe- »
rit̃, & à Chriſto apoſtoli, & ab ipſis eorũ (ideſt »
apoſtolorum) acceperint ſucceſſores. »

SECVNDA PARS.

QVESIVISTI ETIAM vtrum
aqua &c.) In parte iſta, vt dice-
batur, ſoluit dubitationem ortã
de conuerſione aquæ. Circa qđ
tria facit. Quia primo narrat du
bitationem. Secundo opiniones recitat, circa
propoſitam quæſtionem. Tertio verò ex illis
opinionibus narratis, eligit probabiliorem. Se-
cunda ibi. (Super hoc autem.) Tertia ibi. (Qđ
inde conuincitur,) Narrat ergo primo dubita-
tionem ortam de conuerſione aquæ dicens.
(Quęſiuiſti etiam vtrum aqua cum vino in ſan »
guinem conuertatur.) Deinde cum dicit. (Sup »
hoc autem,) Circa dubitationem propoſitam
ſecundum quod tres opiniones recitat tria fa-
cit. Secunda ibi. (Alii vero tenent.) Tertia ibi.
(Præterea poteſt dici.) Dicit ergo primo. (Su- »
per hoc autem opiniones apud ſcolaſticos va- »
riantur. Aliquibus enim videtur quod cũ de la »
tere chriſti duo præcipua fluxerint ſacramẽta, »
redemptionis in ſanguine, ac regenerationis in »
aqua, in illa duo, (videlicet in ſanguinẽ & aquã, »
quæ fluxerunt de latere chriſti) diuina virtute »
mutentur vinum & aqua quæ cõmiſcentur in »
calice, vt in hoc ſacramento plene ſit veritas &
figura.) Notãdum aũt quod cum duo fluxerint
de latere chriſti, videlicet, ſanguis & aqua, &
hæc duo miſceantur in calice, videlicet vinum,
& aqua, aliqualem habet apparentiam qđ hæc
duo, quæ cõmiſcentur in calice conuertantur
in illa duo, quæ fluxerunt de latere Chriſti, vi
delicet vinum in ſanguinẽ, quod inde fluxit, et
aqua in aquam, quæ ex chriſti latere emanauit.
Notandum etiam quoſdam dixiſſe de chriſti la
tere non fluxiſſe veram aquam, ſed aliquem hu
morem aqueum, vt flegma, vel aliquid tale. Mo
uebantur forte iſti, quia cum quælibet pars mix
ti ſit mixta, & de compoſitione corporis mixti
non poſſit eſſe aliquod elementum purum, nõ
videbatur iſtis poſſibile, quod de corpore illo
aqua vera & pura emanare potuerit. Notandũ
inſuper hanc opinionem eſſe falſam. Quod du
plici via venari poſſumus. Quarum vna colli-
gitur ex neceſſitate ſcripturæ ſacræ. Altera ve-
ro ex admiratione Ioannis. Prima ratio tangit̃
in illa decretali, quæ ſic incipit. (In quadam no
ſtra decretali epiſtola.) vbi ſic dicitur. Tres ſunt
qui teſtimonium dant in terra videlicet ſpiritus,
quem

Error Armeniorũ quorũdã de aqua illa quæ de xp̃i latere emanauit.
Primo de gen. et cor. 1. c. 86
Cõfutatio erroris.
Rub. de celeb. miſſarum.

quem Chriſtus tradidit inclinato capite, & ſan
guis, & aqua, quæ emanauerunt de latere eius.
Sicut igitur fuit vera anima rationalis, & verus
ſpiritus, quē chriſtus tradidit, & verus ſanguis,
qui ab eo exiuit, ſic fuit & vera aqua, quę de eius
latere emanauit. Et cum chriſtus ſit veritas, à
veritate debet eſſe omnis fallacia penitus alie-
na. Rurſus ſi non fuiſſet aqua, ſed flegma, qđ
Ioan. 19. de latere ſaluatoris exiuit, Ioannes qui vidit &
veritati teſtimonium perhibuit, profecto non
aquam, ſed flegma dixiſſet. Secunda via ad hoc
idem ſumitur ex admiratione Ioannis, quā tan
Theophil. ſuper Ioānem. git quidam doctor nomine Theophilactus di
cens: poſſet forte quis calūnioſe dicere, quod ali
qua virtus vitalis erat in chriſti corpore, & ideo
ſanguis exiuit: aqua verò emanans in expugna
bile ſignū fuit. Si ergo Ioānes tanta admiratiōe
loquebat̄ de emanatione aquæ ex latere Chri
ſti, ſi fuiſſet flegma, quod emanauit, forte non
fuiſſet mirabile, ſed quod aqua emanauerit, hoc
fuit valde mirabile, & inexpugnabile ſignum.
Notandum etiam, qđ ponendo vinum & aquā
quæ cōmiſcentur in calice, conuerti in illa duo,
quæ fluxerunt de latere chriſti, videtur in hoc
ſacramento, eſſe veritas & figura. Veritas qui-
dem quia hoc poſito, verè hęc duo conuertun
tur in illa, & verè ſub ſpeciebus eorum duorū,
quæ habent eſſe in calice ſunt illa duo quæ flu
xerunt: figura verò, quia per hæc duo, illa duo
reprę ſentantur & figurantur. Ad hoc autem
confirmandum valet illud dictum Theophila
Theophil. cti ſic dicentis. Erubeſcant, ergo illi qui in ſa-
cris myſteriis vinum non limphant, videntur
enim non credere, quod aqua de chriſti latere
fluxerint. Ex his ergo opinio prima videt̄ eſſe
probabilis, non tamen eſt vera, vt infra patebit.
Deinde cum dicit. (Alii vero tenent.) Recitat
» opinionem ſecundam dicens. (Alii verò tenēt
» quod aqua cum vino tranſubſtantiatur in ſan-
» guinem, cum aqua in vinum tranſeat, miſta vi-
» no, licet phyſici contrariū aſſeuerent, qui aquā
» à vino per artificium poſſe aſſerunt ſeparari.)
» Notandum autem hanc opinionem ſecūdam
differre à prima, quia hæc ponit aquam in cali-
ce vino miſtam naturaliter conuerti in vinum,
& poſtea totum illud quod eſt in calice, miracu
loſè in ſanguinem tranſubſtantiari. Hęc autem
opinio eſt vera & catholica. Notandum etiam
Error medicorum. quod huic opinioni verę & catholicę, dictum
medicorum aliquo modo obuiare videt̄, dicūt
enim, quòd cum aqua miſcetur vino, non trā-
ſit in vinum, nec in vinum conuertitur, qa quo
dam artificio poteſt à vino ſeparari. Sed hæc
Cōfutatio erroris. opinio medicorum falſa eſt. Nam aqua illa, quę
miſcetur vino, cum per actionem vini corrum-
9. met. t. c. 10. patur, quia actiuis & paſſiuis debite appropin-
quatis neceſſe eſt ipſa agere, & pati, per artificiū
ſeparari non poteſt, licet poſſit ſeparari aliquis
liquor, qui videtur aqua. Nam non ſolum de vi
no aquatico & albo, ſed de vino omnino puro,
& rubeo, liquorem aliquem albū, qui aqua cla-
riſſima videt̄, per artificium ſeparari videmus.
Deinde cum dicit. (Præterea poteſt dici.) Po-
nit opinionem tertiam dicēs.) Præterea poteſt
dici quod aqua nō tranſit in ſanguinem, ſed re »
manet prioris vini accidentibus circūfuſa. Ita »
videlicet quod aqua vini ſaporem aſſumit. No- «
tandum autem has opiniones tres ſic differre. »
Quia hæc tertia ponit quod aqua, quæ in cali *Tres opiniones de aqua appoſita uino in calice, quō inter ſe differant.*
ce miſcetur cum vino, non tranſmutatur ſecun
dum ſubſtantiam, ſed alteratur ſecundū ſaporē,
& ſecundum accidentia, quia immixta vino, vi
ni ſaporem aſſumit. Sed prima & ſecunda po-
nunt aquam ſecūdum ſuam ſubſtantiam tranſ-
mutari, aliter tamen, & aliter. Quia prima po-
nit, quod aqua poſita in calice tranſmutatur in
aquam illam, quæ de latere chriſti fluxit, ſicut
vinum tranſubſtantiatur in ſanguinem. Secun
da verò, vt dicebatur, ait, quod aqua poſita in
calice naturaliter conuertitur in vinum, & po-
ſtea totum illud miſtum, quod reſultat ex vino
& aqua miraculoſe tranſubſtantiatur in ſangui
nem. Secūdum ergo hanc opinionem nihil cō
uertitur in aquam, quæ de latere chriſti fluxit,
ſed in ſanguinem tantum. Deinde cum dicit.
(Quod inde conuincitur.) Poſita dubitatione,
& narratis circa eam opinionibus, illas opinio-
nes declarat, & manifeſtat. Circa quod tria fa-
cit. Quia primo declarat opinionem tertiam,
quæ plus habet de improbabilitate. Secundo
declarat primam, quę magis accedit ad proba
bilitatem. Tertio declarat opinionem ſecundā,
oſtendens quod ſit potior, & probabilior cæte
ris. Secūda ibi. (Sed nec inconueniens credit̄.)
Tertia ibi. (Verum inter opiniones prędictas.)
Notandum quod nihil refert qualiſcunque or
do teneatur in opinionibus narrandis, in decla
randis verò, & in manifeſtandis illis, eſt hic or-
do tenendus. Quia primo declaranda eſt opi-
nio magis improbabilis, quia maiori indiget de
claratione. Secundo declaranda eſt opinio quę
magis accedit ad probabilitatē, quia nō eget tan
ta declaratione. Vltimo declaranda eſt opinio
potior & probabilior, quia minori eget decla-
ratione. Cum itaq; inter opiniones aſſignatas,
tertia opinio ſit magis improbabilis, opinio ve-
rò prima ad ꝓbabilitatem magis aliqualiter acce
dat, ſecunda verò opinio ſit potentior & pro-
babilior cæteris, ideo in declarando, primo de
clarat tertiam quęſtionem, ſecundo primam,
vltimo verò ſecundam. Ad euidentiam pri-
mæ partis, ſciendum quod tertia opinio de
aqua in calice poſita, duo ponit. Primo enim
ait, quod aqua illa non tranſmutatur ſecun-
dum ſubſtantiam. Secundo inquit, quod a-
qua illa alteratur ſecundum ſaporem, & ſecun
dum accidentia. Ideo duo facit. Quia primo
oſtendit, quomodo intelligi poſſit, quod aqua
in calice poſita, non tranſmutetur ſecundum
ſubſtantiam. Secundo declarat quomodo ſit

intelligibile quod aqua illa alteretur ſecun-
dum ſaporem, & ſecundum accidentia ibi.
» (Ipſa tamen accidentia.) continuetur autem
» ſic. Bene dico, quod (aqua vino appoſita non
» tranſit in ſanguinem, ſed manet in tranſmuta-
» ta ſecundum ſubſtantiam. Quod ſic eſſe inde
» conuincitur. Quia ſi poſt calicis conſecratio-
» nem, aliud vinum mittatur in calicem, illud qui
» dem nõ tranſit in ſanguinem, nec ſanguini cõ-
» miſcetur, ſed accidentibus prioris vini cõmix-
» tum, corpori quod ſub eis latet vndique circun
» funditur, non madidans circunfuſum. (Notan

Contra tertiã opinionem de trãſmutatione aquæ.

dum autem tertiam hanc opinionem repugna
re tam naturalibus argumentationibus, quàm
catholicæ veritati. Dicit enim hæc poſitio, qđ
aqua in calicem poſita manet intranſmutata ſe-
cundum ſubſtantiam, & non cõuertitur in ſan
guinem. Prout enim dicit illam aquã manere
intranſmutatam, ſecundum ſubſtantiam, repu
gnat naturalibus argumentis, quia ponere mo

Prima rõ.

dicum paſſiui coniungi magno actiuo, & non
corrumpi paſſiuum eſt omnino cõtra naturã.

Primo de Ge. et cor. t.c.47.

Cum ergo in calice ſecundum conſuetudinem
eccleſiæ, modicum aquæ apponatur multo vi-
uo, dicere illam aquam nõ corrumpi ſecundũ
ſubſtantiã, eſt repugnare naturalibus argumen
tis, & his quæ à ſenſibus oriuntur. Secũdo, hoc

Secunda.

idem repugnat catholicæ veritati. Quia ſi aqua
in calicem appoſita manere intranſmutata, ſe-
cundum ſubſtantiam, & nõ cõuerteretur in ſan
guinem, celebrans primam miſſam in die nata-
lis domini, ſecundã, nec tertiam poſtea celebra
re deberet, quia tunc non eſſet ieiunus. Inde er
go eſt quod ſacerdos intendens celebrare ſecũ
dam miſſam, poſt ſumptionem ſanguinis, nec
digitorum lotionẽ, nec aliquem alium liquorẽ
ſumit. Quare ſi ſacerdos ſumendo ſanguinem,
etiam ſumeret aquam, non in ſaguinem cõuer-
ſam, nec ſecundum ſubſtantiam trãſmutatam,
non poſſet vlterius illa die celebrare, quia non
eſſet ieiunus, quod repugnat conſuetudini ec-
cleſiæ, & veritati catholicæ. Notandum etiam
quòd hoc modo hæc opinio tertia declaratur
in litera, quia ſi poſt conſecrationem vinum ap
ponitur in calicem, illud vinum non conuertiť
in ſanguinem, ſed alteratur ſecundum acciden
tia prioris vini, quibus accidentibus cõmiſceť:
ſic ante conſecrationem aqua appoſita in cali-
cem, non conuertitur in vinum, nec in ſangui-
nem tranſubſtantiatur, ſed alteratur ſecundum
vini accidentia, quibus cõmiſcetur. Ex his ergo
tertia opinio loquens de aqua appoſita in cali-
cem ante conſecrationem, aſſumit aliquam pba
bilitatem quod aqua illa non cõuertatur in ſan
guinem nec ſecundum ſubſtantiam tranſmute
tur. Notandum etiam quod quicquid diciť hic
de vino appoſito in calicem, poſt conſecratio-
nem, verum eſt: ſed falſum eſt ex hoc arguere
quod aqua in calicem ante conſecrationem ap
poſita, non tranſmutetur ſecundum ſubſtan-

Reſponſio ad rõnẽ p opinione tertia.

tiam, nec cõuertatur in ſanguinem. Quia cum
vinum non conuertatur in ſanguinem niſi ſa-
cerdos cum intentione cõficiendi dicat illa ver
ba, Hic eſt calix ſanguinis mei etc. ſi poſt conſe
crationem, poſtquam vinum eſt conuerſum in
ſanguinem, ponatur aliud vinum in calicem,
quia in huiuſmodi appoſitione non repetunť
verba illa, per quæ vinum tranſubſtantiatur in
ſanguinem, vinum illud appoſitum non cõuer
tetur in ſanguinem, nec erit ſecundum ſubſtan
tiam tranſmutatum. Ex hoc ergo velle argue-
re quod aqua ante conſecrationem in vinũ ap-
poſita, non tranſmutetur ſecũdum ſubſtantiã,
ſicut nec vinum poſt conſecrationem appoſi-
tum, falſum eſt, & abſurdum. Notandum etiam
quod ſicut corpus chriſti eſt ſub ſpecie panis,
ſic ſanguis eius eſt ſub ſpecie vini. Sicut ergo di
uidendo hoſtiam, non diuiditur corpus Chri-
ſti, quia totum corpus chriſti eſt in tota hoſtia,
& ẽt totũ in qualibet parte hoſtiæ, ſic nũquam

Quare de cã in ſumptione ſpẽi vini nõ diuiditur xpi ſãguis, ſicut nec per fractionem hoſtiæ frangitur corpus chriſti.

diuiditur ſanguis eius. Quia facta conuer-
ſione, totus chriſti ſanguis eſt in toto vino, &
totus in qualibet parte vini. Nunquã ergo per
vini diuiſionem diuiditur ſanguis chriſti, ſicut
nec per per fractionem hoſtiæ frangitur cor-
pus chriſti. Quare, cum nunquam duo corpo
ra commiſceantur, niſi quodlibet diuidatur, &
ſeparetur, per partes, & iuxta partem vnius ſit
pars alterius quia (vt dictum eſt) ſanguis Chri-
ſti, vt habet eſſe ſub ſpecie vini, non põt in par-
tes diuidi, ſed ſemper ſub qualibet parte rema-
net totus ſanguis, impoſſibile eſt illi ſanguini
aliquid commiſceri. Quare bene dictum eſt qđ
vinum poſt conſecrationem appoſitum in cali

In theorem. de de corp. chriſti

cem, nec in ſanguinem tranſit, nec miſcetur ſan
guini. Notandum etiam quod, vt alibi diffuſius
diximus, hæc benedicta conuerſio eſt omnino

7. met. t.c.7.

oppoſita trãſmutationi naturali, Nam in tranſ-
mutatione naturali ſemper aliqua ſubſtãtia eſt
cõmune ſubiectum remanens ſub vtroq; termi

Cõuerſio in ſacramẽto eucharistiæ eſt oĩno oppoſita cõuerſioni naturali.

no. Hoc enim modo fit tranſmutatio naturalis,
quia illa & eadem ſubſtantia, vt illa & eadem ma
teria, vel illud idem ſubiectum quod prius erat
ſub forma vna, poſtea eſt ſub forma alia. In
hac autem conuerſione manent accidentia tan
tum, quia ſub illis & eiſdem accidẽtibus, ſub qui
bus erat panis ſubſtantia, eſt poſtea ſubſtantia
corporis chriſti: & ſub illis & eiſdem accidenti-
bus, ſub quibus erat vini ſubſtantia, eſt poſtea
ſubſtantia ſanguinis. Accidentia itaq; panis, fa-
cta conuerſione, diuina virtute habent eſſe ſi-
ne ſubiecto, & ſub eis quaſi ſub quodam vela-
mine, habet eſſe ſubſtantia corporis chriſti. Et
quod dictum eſt de pane reſpectu corporis, in-
telligendum eſt de vino reſpectu ſanguinis, qa
facta conuerſione vini ſubſtantia non manet,
ſed tranſubſtantiatur in ſanguinem, manent ta-
men vini accidẽtia, ſub quibus eſt ſanguis chri
ſti. Si autem poſt conſecrationem vinum appo
natur in calicem, illud quidem vinum, vt dice-
batur,

batur,non tranſit in ſanguinem , nec ſanguini
miſcetur,ſed commiſcetur tantummodo acci-
dentibus vini prioris,ſub quibus continetur ve
rus ſanguis.Notandum etiam quod hic deficit
regula philoſophorum tractantium de mixtio
ne,& per ampuloſa verba dicentium, acciden-
tium non eſſe cõmixtionem , vt patet ex vltimo
capite primi de generatione, ſed hi, ſecundum
ſuam intentionem , vera dicunt. Nam cum miſ-
ſcibilia prius intelligantur habere eſſe ſepara-
tum,& per ſe,& poſtea adunãtur,& habent eſſe
coniunctum & vnitum , quicquid nõ poteſt ha
bere eſſe per ſe, non poteſt alteri cõmiſceri. Et
quia accidentia nõ poſſunt naturaliter eſſe per
ſe, & ſine ſubiecto , naturaliter loquendo , bene
dictum eſt quod accidentium non eſt mixtio.

T.c.54.

Accidentiũ naturaliter nõ ẽ mixtio , ſed in ſacramẽto altaris miraculoſe fieri poſſet.

Sed quia in hoc ſacramento accidentia vini mi
raculoſé ſunt ſine ſubiecto,ſub quibus acciden
tibus eſt chriſti ſanguis, ipſis accidentibus vini
poteſt aliquid commiſceri. Et ideo ſi poſt con-
ſecrationem vinum ponatur in calicem, vinum
ſic appoſitum non miſcetur ſanguini, eo quod
ſanguis ibi remanet indiuiſus,ſed cõmiſcetur ac
cidentibus prioris vini , ſub quibus latet ſan-
guis , quia huiuſmodi accidentia, per vinum ſic
appoſitum, diuiduntur. Notandũ etiam quod,
vt ſuperius dicebatur, ex vi ſacramenti & per ſe,
ſub ſpecie panis eſt corpus tantum,& ſub ſpe-
cie vini eſt ſanguis tantum. Nam illud ex vi ſa-
cramenti eſt ſub ſpecie panis, in quod conuerti
tur panis ſubſtantia:& quia panis ſubſtantia ſo-
lum conuertitur in corpus chriſti, & nihil de ta
li ſubſtantia conuertitur in ſanguinem , ſub ſpe
cie panis,ex vi ſacramenti, eſt corpus tantum.
Tamen quia illud corpus eſt naturaliter cõiun
ctum animæ , & ſanguini, licet ſubſtantia panis
non conuertatur,nec in animam,nec in ſangui
nem , ex vi ſacramenti, & ex naturali concomi-
tantia, conſequenter ſub eiſdem ſpeciebus pa-
nis, ſimul eſt ſanguis , anima , & totus chriſtus,
Vnde, vt cõmuniter ponitur, qui confeciſſet in
illo triduo, cum Chriſtus iacebat mortuus , quũ
anima erat ſeparata à corpore , confeciſſet cor-
pus ſine anima , nec tunc totus Chriſtus fuiſſet
ſub ſpecie panis. Tũc etiam confeciſſet corpus
ſine ſanguine , ſi in paſſione per vulnera totus
ſanguis fuit à corpore ſeparatus. Quod ergo di
ctum eſt de ſpecie panis reſpectu corporis , in-
telligendum eſt de ſpecie vini, reſpectu ſangui-
nis. Nam ſicut ex vi ſacramenti ſub ſpecie panis
eſt corpus tantum, ex naturali vero cõcomitan
tia eſt ibi ſanguis, anima,& totus chriſtus: ſic ſub
ſpecie vini, ex vi ſacraménti, eſt ſanguis tantum,
quia in ſanguinem conuertitur vini ſubſtantia:
ſed ex naturali concomitantia, eſt ibi corpus,
anima,& totus chriſtus. Tam itaq; ſub ſpecie pa
nis, quàm vini, eſt totus chriſtus, non ex vi ſacra
menti, ſed ex concomitantia naturali. Notandũ
etiam quod ex hoc poteſt haberi intellectus li-
teræ, cum loquitur de corpore quod latet ſub

Si ſacerdos in triduo mortis chriſti cõfeciſſet, ſub ſpẽ panis fuiſſet corpus tantũ, & vini, ſanguis tãtum.

accidẽtibus prioris vini. Nam corpus, vt ad præ
ſens ſpectat, dupliciter poteſt accipi , vno mo-
do generaliter , & ſic omne palpabile eſt cor-
pus, & hoc modo ipſe ſanguis eſt corpus quod
dam , cum ipſe ſanguis ſit palpabilis : alio verò
modo ſpecialiter,& vt diſtinguitur contra ſan-
guinem , & ſic ſanguis non eſt corpus, licet con
tingat ſanguinem corpori ſic accepto, naturali
ter eſſe coniunctum . Facta ergo conuerſione
ſumendo corpus generaliter, ſub accidentibus
vini latet corpus, quia latet ibi ſanguis, qui com
muni vocabulo poteſt nũcupari corpus. Si ve-
ro accipiatᷣ corpus ſpecialiter, ſic etiam ſub ac-
cidentibus vini latet corpus, ex naturali tamen
concomitantia, quia, vt dictum eſt, ex naturali
concomitantia ſub huiuſmodi accidentibus eſt
ſanguis, corpus, anima, & totus chriſtus . Ad-
uertendum tamen quod licet qualitercũque ac
cipiatur corpus , verum ſit, ſub accidentibus vi-
ni latere corpus, intentio tamen eccleſiæ eſſe vi
detur, accipere corpus generaliter , prout ſan-
guis quoddam corpus dici poteſt : ſecundum
quem modum loquendi, ſub accidentibus vini
latet corpus, quia latet ibi ſanguis, in quem vini
ſubſtantia eſt conuerſa. Notandum etiã quod
cum hoſtia contineat corpus chriſti, ſi quid cõ-
tineret hoſtiam, contineret etiam corpus Chri
ſti, quod latet in hoſtia. Et ideo ſi aliquis liquor
funderetur circa hoſtiam, vel ſpeciem panis cõ
ſecrati, per cõſequens funderetur circa corpus
Chriſti, quod latet in hoſtia. Ergo & à ſimili,
ſi vinum poſt conſecrationem ponatur in cali-
cem, quia vinum illud funditur circa ſpẽm prio
ris vini, ſub qua latet ſanguis chriſti, conſequẽs
eſt, quod huiuſmodi vinum appoſitum vndi-
que circũfundatᷣ corpori , ideſt, ſanguini, quòd
latet ſub eis, ideſt ſub accidentibus prioris vini.
Notandum etiam quod huiuſmodi vinũ poſt
conſecrationem appoſitum, non ſolum circun
funditur ſanguini , ſed etiam circunfunditᷣ ipſi
corpori. quod eſt ſub accidentibus vini . Nam
ſub huiuſmodi accidentibus, vt dictum eſt, non
ſolum latet ſanguis, ſed ex concomitantia latet
ibi etiam corpus , & anima, & totus chriſtus. No
tandum etiam quod licet vinum poſt conſecra
tionem appoſitum in calice circũfundatur ſan-
guini, ideſt, licet fundatur circa ſanguinẽ , quia
funditur circa accidentia prioris vini ſanguinẽ
continentia, attamen illud vinum ſic appoſitum
non madidat circunfuſum, ideſt nõ humectat,
non alterat ipſum ſanguinem, qui eſt circunfu-
ſus tali modo , vel, quod idem eſt, non madidat,
nec humectat, nec alterat ipſum ſanguinem, cir
ca quem funditur tale vinum. Ad intelligendũ
autem quomodo vinum poſt conſecrationem
in calicem appoſitum, circunfunditur ſanguini,
ſanguinem tamen non madidat, nec humectet,
eſt diligenter aduertendum , quòd ſecundum
vſum tam naturæ quam artis, ea quæ ſunt in cõ
poſitione priora, ſunt in reſolutione poſterio-
ra.

Quæ in cõpoſitiõe ſunt priora, in reſolutione ſunt poſteriora.

ra. Videmus enim in arte quod in compoſitione domus prius fit fundamentum, & vltimo tectum, ſi tamen debeat domus ordinatè reſolui, prius tollitur tectum, & vltimo fundamentum. Sic etiam in qualibet re naturali. Subſtãtia prior eſt accidente, ſi tamen debeat reſolui & corrumpi, prius tolletur accidens, & vltimo ſubſtantia: vt ſi debeat corrumpi aqua, per actionem alicuius agentis naturalis, puta ignis, prius remouebuntur accidentia aquæ, calefiet enim aqua, & remouebitur ab ea frigiditas, & rarefiet, & remouebitur ab ea denſitas eius, vltimo verò remouebitur ab ea quidditas & ſubſtantia ipſius. Quicquid ergo ſit de compoſitione, de reſolutione tamen eius, hoc eſt naturaliter tenendũ, quod prius remoueantur accidentia ab ipſa re, & prius res perdat propria accidẽtia, vltimo verò perdat propriam quidditatem & ſubſtantiã. Cum autem chriſti ſanguis ſit ſub accidentibus vini hoc modo, quia prius eſt ibi ſubſtantia ſanguinis, & mediante ſubſtantia ſunt ibi accidentia ſua propria, ſi ſanguini exiſtenti ſub accidentibus vini, prout ibi exiſtit, poſſet accidere tranſmutatio aliqua, prius contingeret ibi tranſmutatio in ſubſtantia, & vltimo contingeret accidẽtia tranſmutari. Nam ſi non ſunt ibi accidentia ſanguinis, niſi mediante ſubſtantia, ſecundum illum modum, ſecundum quem in ſacramento altaris ponitur eſſe ſanguis, non poſſet trãſmutatio accidere in accidẽtibus propriis ipſius ſanguinis, niſi prius quidditas & ſubſtantia ſanguinis eſſet tranſmutata. Et quia hoc eſt contra ordinem naturalem, quod prius fiat tranſmutatio in ſubſtantia quàm in accidentibus, vinum poſt conſecrationẽ in calice appoſitum, ſecundum naturalem actionem (quia de tali loquimur) nõ poterit ſanguinem tranſmutare, & alterare, qa madefacere, & humectare, eſt quoddam tranſmutare & alterare. Vinum ergo poſt conſecrationem in calicem quantũcunque circa ſanguinẽ appoſitum, quia funditur circa accidentia prioris vini ſanguinem continentia, impoſſibile eſt quod humectet vel madidet, vel alteret circunfuſum. Multo minus igitur madidare, vel alterare poterit corpus chriſti, quod eſt ſub ſpecie vini, cum non ſit ibi ex vi ſacramenti, ſed ex naturali concomitantia. Quare ſi per id, quod latet ſub accidentibus prioris vini, vellemus intelligere corpus chriſti, & non ſanguinem, planum eſſet, quod hoc corpus per vinum appoſitũ, nec madefieri, nec alterari poſſet. Declarata ſunt igitur illa quinque, quæ tanguntur in litera, videlicet: Quod ſi poſt conſecrationem vinum ponatur in calicem, primo vinum illud nõ tranſit in ſanguinem. Secundo, vinum illud nequaquàm ſanguini cõmiſcetur. Tertio, licet vinum illud non cõmiſceatur ſanguini, cõmiſcetur tamen accidentibus prioris vini, ſub quibus ſanguis velatur & latet. Quarto, quòd hoc vinum circũfunditur ſanguini illi quod latet ſub accidentibus illis. Quinto & vltimo, vinum ſic appoſitum, licet circũfundatur ſanguini, tamen non humectat, nec madidat, nec alterat ſanguinem circunfuſum, ideſt ſanguinem circa quem funditur. Deinde cum dicit. (Ipſa tamen accidẽtia.) Declarat quomodo, ſecundum tertiã opinionem, aqua ante conſecrationem in calicem appoſita alteretur quantum ad accidentia. Vbi ſic ait. (Ipſa tamẽ accidentia vinum appoſitum videntur afficere, quia ſi aqua fuerit appoſita vini ſaporem aſſumit. Contingit igitur accidentia mutare ſubiectum, ſicut & ſubiectum cõtingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operat.) Notandum autem quod ſi poſt conſecrationẽ vinum vel aqua apponatur in calice, hoc appoſitum omnino alteratur, & afficitur ſecundũ accidentia vini prioris, ſub quibus ſanguis chriſti velatur & latet. Ex his ergo opinio illa videtur aliquo modo vera, probabilis, & apparens, dicens, aquam ante conſecrationem appoſitam, non tranſmutari ſecundũ ſubſtantiam, ſed ſecundum accidẽtia alterari, cum vinum poſt cõſecrationem appoſitum, non tranſmutetur ſecundum ſubſtantiam, ſed ſit ſecundum accidẽtia alteratum. Sed tamen non eſt ſimile, quod pro ſimili adducitur, quia poſt conſecrationem miraculosè eſt in calice ſanguis, in quem nec vinum, nec aliquis liquor non poteſt naturaliter conuerti: ſed ante conſecrationem in calice habet eſſe vinum. Cum autẽ multum vini modicũ aquæ ad ſe naturaliter attrahat, & conuertat, illud modicum aquę, quod ante conſecrationẽ in calice ponitur, naturaliter in vinum tranſit, & poſtea illud vinum totum ſic miſtum, per verba à ſacerdote prolata, virtute diuina, & miraculosè in chriſti ſanguinem tranſmutatẽ. Notandum autem, quod in conſecratione, accidẽtia panis & vini duobus modis ſubiectum mutare dicuntur. Vno quidem modo, nõ quòd ipſa accidentia alii ſubiecto inhæreant, nec quòd aliud ſubiectum formaliter informent, ſed quia miraculoſe ſine ſubiecto exiſtentia, proprium ſubiectum, ſubſtantiam videlicet, panis & vini, derelinquunt. Alio verò modo dicuntur mutare ſubiectum, quia ſi poſt conſecrationẽ aliud vinum apponatur in calicem, accidentia prioris vini, ſub quibus latet verus chriſti ſanguis, alterant vinum eis appoſitũ, & ab eodem vino alterantur, cum ex vtraque parte eodem afficiantur ſapore, odore, colore, &c. quæ tamen ab inuicem ſubiecto differunt. Notandum etiam quod ſecundum expoſitionem tertiam, accipiẽdo mutare pro derelinquere, ſic eſt continuanda hæc litera ad præcedentem. Dixerat enim ſupra, vinum poſt conſecrationem appoſitum, nõ commiſceri ſanguini, ſed cõmiſceri accidentibus prioris vini. Cum ergo, vt dicebatur ſuperius, impoſſibile ſit aliquid cõmiſceri accidentibus, niſi accidentia ſubiectum ſuũ derelinquãt, & habeant

7. metb. 1. c, 2. et. 4.

Epilogus. Primum. Secundum. Tertium. Quartum. Quintum.

In cõſecratione accidentia duobus modis ſubiectum mutare dicuntur.

» & habeant per ſe eſſe, ideo ait. (Quod ſicut cō
» tingit ſubiectum naturaliter mutare, (ideſt, de-
» relinquere) accidentia ita in hoc ſacramēto mi
» raculoſe conningit accidentia mutare, (ideſt, de
» relinquere) ſubiectum, & eſſe ſine ſubiecto. Hic
» ergo natura cedit miraculo, quia hoc non na-
turaliter, ſed miraculoſè fieri poteſt, & virtus di
uina hic operatur ſupra conſuetudinem, (ideſt,
ſupra ſolitum naturę curſum.) Notandum etiā
quod ſecundum expoſitionem ſecundā, accipiē
do mutare pro tranſmutare, & alterare, ſic con
tinuanda eſt hæc litera. Dixerat enim quod ac-
cidentia prioris vini videntur afficere, ideſt, trāſ
mutare, & alterare vinum appoſitum, & quia
impoſſibile eſt quod accidentia per ſe alterent,
aut per ſe alterētur, niſi habeant per ſe eſſe, ideo
ait, quod cedit natura miraculo, quia accidētia
prioris vini, ſub quibus eſt ſanguis chriſti, mira
culoſè habent per ſe eſſe, & habēdo per ſe eſſe,
poſſunt alterare, & alterari. Miraculoſè itaq;
hic contingit accidentia prioris vini mutare,
ideſt, tranſmutare, & alterare vinum appoſitū,
ſimiliter & tranſmutari, & alterari ab eodem vi-
no appoſito. Notādum etiam quod poſſet for-
te quis huic literę dare tertium intellectum, ſa-
tis conſonum ſuperficiei verborum, & ſatis con
ſonū continuationi textus, vt diceremus, quod
ſicut ſubiectum mutat accidentia, quia ſubiectū
naturaliter prius eſt ſub hoc accidēte, & poſtea
ſub alio, ſic miraculoſe accidentia ſubiectū mu-
tarent, videlicet, quod prius eſſent in hoc ſubie
cto, & poſtea in alio. Hoc aūt ſuperficialiter ſa-
tis eſt literæ cōſonum, & ſatis videtur continua
ri ad præcedentia, cum habitum ſit, quod acci-
dentia prioris vini videantur afficere vinum po
ſtea appoſitum, vt dicatur quod accidētia prio
ris vini, ideſt quæ, vt in ſubiecto, erant in priori
vino, afficiant vinū appoſitum, ideſt vt poſtea
ſint in ipſo vino appoſito, vt in ſubiecto. Qua-
re ſicut ſubiectum mutat accidentia, quia vadit
de accidente in accidens, ſic & ipſa accidētia mu
tant ſubiectum, quia vadunt de ſubiecto in ſub
iectum. Sed hæc expoſitio, nullo modo eſt ad-
mittenda. Nam non eſt queſtio quid Deus poſ
ſit facere, ſed quid in hoc ſacramento faciat. In
hoc enim ſacramento, diuina virtute fit, quod
pane tranſubſtantiato in corpus, accidentia pa
nis habeāt eſſe per ſe, & ſint ſine ſubiecto, & de-
relinquant ſubiectum proprium, non tamen fit
quod accidentia illa derelinquendo ſubiectum
proprium, inſit alteri ſubiecto. Similiter vino
tranſubſtantiato in ſanguinem, accidentia vini
ſunt ſine ſubiecto proprio, non tamē fit quod
accidentia illa inſint alteri ſubiecto, ſed qđ per
ſe exiſtant. Accidentia ergo prioris vini vinum
appoſitum afficiunt, nō quod ei inſint, nec qđ
tranſmutentur in ipſum, ſed illa accidentia vi-
num appoſitū ita afficiunt, quia ipſum alterant,
& tranſmutant. Sic etiam, ſi aqua ibi apponere-
tur, vini ſaporem aſſumeret, non quod ſapor,

Accidentia de ſubiecto in ſubiectū naturaliter trāſmigrare nō poſſunt.

qui prius erat in vino, poſtea eſſet in aqua &
iret à ſubiecto in ſubiectum, ſed quia accidētia
prioris vini afficerent, ideſt tranſmutarent & al
terarent aquā appoſitam, per quam alteratio-
nem, huiuſmodi aqua vini ſaporem aſſumeret.
Deinde cum dicit. (Sed nec incōueniens.) Poſt
quam oſtendit opinionem tertiam, dicentem a-
quam in calice appoſitam non tranſmutari ſe-
cundum ſubſtantiam, ſed alterari ſecundū acci
dentia, habere aliquam probabilitatē, hic oſten
dit idem de opinione prima, Oſtendens quod
opinio prima, dicens aquam in calice appoſitā,
non manere ſecundum ſubſtantiam, ſed tranſ-
mutari in aquā illam, quæ ex chriſti latere ema
nauit, ſit etiam probabilis, & apparens. Vnde
ſic ait: (Sed nec inconueniens creditur, aut ab- »
ſurdum, ſi aqua in corpore chriſti eſſe credat̃, »
cum legatur de ipſius corpore proceſſiſſe.) & »
tunc ſupplenda eſt litera, quod ſi in illo corpo »
re non ſolum eſt ſanguis, ſed etiam aqua, pro-
babile videtur, quod ſicut vinum in calicem ap
poſitum conuertitur in ſanguinem chriſti, ſic
aqua ibi appoſita conuertatur in aquam, quæ
in illo corpore habet eſſe. Notandum autem
quod aqua illa, quæ de chriſti corpore emana
uit, vt dicitur in hac eadem Rub. cap. In qua-
dam noſtra epiſtola quadrupliciter eſſe potuit,
quia vel fuit naturalis, uel fuit ibi miraculoſè ad
ducta, uel fuit de nouo creata, vel fuit de cōpo
nentibus reſoluta, ſicut in decretali illa videtur
magis approbari, ubi iſta uerba tangunt̃. Quia
cūm quatuor humores ſint in humano corpo
re, videlicet, ſanguis, colera, flegma, & malenco
lia, & quatuor elementa, iſtis quatuor humori-
bus dominantia ex quibus iſti humores ſunt cō
poſiti, videlicet ignis, qui dominatur in colera,
Aer, qui in ſanguine, aqua, quæ in flegma, ter-
ra, quæ in malencolia. Chriſtus, ut oſtenderet
ſe habere uerum corpus, protulit vnum uerū
humorem ex elementis compoſitum, uidelicet
ſanguinem, & unum uerum elementum, ex ali-
qua parte ex iſtis humoribus reſolutum, videli
cet aquam. Notandum etiam quod ſicut tertia
opinio, dicens aquā poſt uinum in calicem ap-
poſitam non tranſmutari ſecundum ſubſtan-
tiam, aliquo modo erat apparens & probabilis,
non tamen erat uera, ſic iſta opinio prima dicēs
vinum trāſmutari in ſanguinem chriſti, & aquā
tranſmutari in aquam illam quæ ex eius ſangui
ne emanauit, licet habeat aliquam apparentem
probabilitatem, non tamen eſt uera. Quod du
plici uia declarare poſſumus. Primo ex parte
ueritatis rei. Secundo ex parte formæ uerborū.
Prima uia ſic patet. Nam ſicut inter quatuor
aſſignatos probabilior modus eſt hic, ueram .ſ.
aquam ex chriſti corpore emanaſſe, quæ de cō
ponentibus ex aliqua parte fuit reſoluta. Cum
autem uera aqua ſic reſoluta, uel etiam quocūq;
alio modo in corpore illo extitiſſet, ut habet
eſſe ſub forma elementi, & ſub forma propria,

In humano corpore ſunt quatuor humores, qbus quatuor elemēta ex quibus cōponūtur dominantur.

Cōfutatio primæ opinionis de aquæ conuerſione.

Prima ratio.

Aqua ſub forma propri i nō eſt de veritate humanæ naturæ.

non ſit de veritate humanę naturæ, quia tunc in corpore quolibet humano eſſet huiuſmodi vera aqua, non videtur eſſe hæc opinio concedenda. Quia tunc in hoc ſacramento aliquid conuerteretur in aliud quod (vt huius eſt) ad veritatem humanæ naturæ pertinere nō pōt.

Secunda.

Secūda via ad hoc idem, ſumitur ex forma uerborum. Nam cum uirtute diuina, & per verba cum intentione conficiendi à ſacerdote prolata, fiat conuerſio, & tranſubſtantiatio in hoc ſacramento, impoſſibile, & abſurdum eſt fieri cō uerſionem, & tranſubſtantiationē in aliquid, de quo in forma verborum nulla fit mentio. Et quia ſecundum formam verborum in canone traditam, & à chriſto expreſſam, ſolum fit mētio de tranſubſtantatione in corpus, cum dicitͬ hoc eſt corpus meum, & in ſanguinem, cum ſubiungitur, hic eſt calix ſanguinis mei, quamuis omnino credendum ſit, veram aquam ex illo corpore emanaſſe, in illam tamen aquam non fit tranſubſtantiatio, nec econuerſo, quia huic formæ uerborum non ſonat. Quicquid ergo ſit de ratione prima, hæc tamen ratio ſecunda arguit & concludit.

VERVM inter opiniones, &c.) Hic, vt dicebatur, declarat opinionem ſecundam, oſtendens eam inter omnes probabiliorē eſſe, & potiorem. Circa quod duo facit. Quia primo facit quod dictum eſt. Secūdo declarat quod ſup
» poſuerat. Ibi. (per hoc enim.) Dicit ergo. (Ve
» rum inter opiones prædictas, illa; (opinio vide
» licet ſecunda,) probabilior iudicatur, quæ aſſe
» rit aquam cum vino in ſanguinem trāſmutari,
» vt expreſſius eluceat proprietas ſacramenti. Nā
Apoc. 17. » cum aquæ multæ ſint populi multi, iuxta quod
Eſai. 32. » alibi legitur: Beati qui ſeminant ſuper aquas,
» ideo vino aqua unitur, vt chriſto populus adu
» netur.) Notandum autē quod aquæ propter

Aquæ propter ſuā multitudinē populū repræſentant.

ſuam pluralitatem, & multitudinem repręſentant ipſum populum, vel ipſa membra Chriſti. Nam licet chriſtus vnus ſit, membra tamen eius ſunt plura & multa. Beati ergo ſunt, qui ſeminant ſuper aquas, videlicet, beati ſunt, qui ſuū laborem, & ſuum ſemen ſeminant ſupra membra chriſti.

Sacramētū eucharistiæ eſt ſignum maximè dilectionis & paſſionis xpi.

Notandum quod hoc ſacramētum fuit maximè dilectionis ſignum. Quia hoc fuit maxime dilectionis argumētum, quod chriſtus nobis ſeipſum in cibum dederit. Et quia aqua figurat ipſum populum, vel ipſa chriſti mēbra, hæc aqua vino vnitur, ut detur intelligi, quod per hoc ſacramentum per charitatem, & dilectionem populus chriſto, & membra ſuo capiti coniunguntur. Hoc etiam ſacramentum, eſt

Primæ cor. 2.

ſignum paſſionis chriſti. Nam ſecundum ſententiam apoſtoli, quotienſcunqꝫ hoc facimus, mortem domini annuntiamus. Icciřco in hoc ſacramento eſt notabiliter conſiderandum, qđ ſanguis conficitur per ſe, & corpus per ſe, & hoc enim fit in ſignum paſſionis chriſti, quia ibi fuit ſanguis à corpore ſeparatus. Nā licet ſub vtraqꝫ ſpecie ſit totus chriſtus, attamen ex vi ſacramenti, ſub ſpecie vini eſt ſanguis tantum. & ſub ſpecie panis eſt corpus tantum.

In altaris ſacramēto aqua cōmiſcetur vino ꝑpter tria.

Notandum etiam in hoc ſacramento aquam cōmiſceri vino propter tria. Primo in ſignum conformationis. Secundo in ſignum paſſionis. Tertio in ſignū dilectionis. Primo enim appoſitio aquæ in vinum eſt ſignum conformationis. Significatͬ.n. quod hoc faciendo, chriſto cōformamur. Credibile enim eſt, quod cum ibi vltra mare ſint vina fortia & potentia, uinum quod chriſtus bibebat, & quod habebat in calice, & quod tranſubſtantiauit in ſanguinem, eſſet uinum aqua mixtum. Nos ergo in hoc uolentes chriſto conformari, aquam in calicem ponimus. Secundo hoc fit in ſignum paſſionis, quia cum ex latere IESV Chriſti ſanguis & aqua emanauerit, vt repręſentemus paſſionem eius, ponimus in calicem non ſolum vinum, ſed etiam aquam. *Ioan. 19.*

Tertio hoc fit in ſignum dilectionis. Nam, vt dicitur in litera, aqua uino mixta, ſignificat quod membra chriſti capiti coniunguntur.

Et ſi ſacerdos conficeret, peccaret tamen ſi aquā uino non apponeret.

Et quamuis ſi non apponeretur aqua, in ſolo uino poſſet fieri ſacramentum, licet peccaret ſic faciens. Debet tamen apponi modicum de aqua, quia appoſitio aque fit propter quandam repræſentationem. Ad talem autem repræſentationem faciendam, ſufficit tantum tres guttas aquæ vel circa quantitatem huiuſmodi, apponere. Notandum etiam quod hæc ſecunda opinio dicēs aquam in calicem appoſitam naturaliter tranſire in vinum, & poſtea totum uirtute diuina ſupernaturaliter conuertatur in ſanguinem, eſt potior & melior quàm opiniones aliæ. Imo hæc eſt uera & alię nō ſunt ueræ, propter tria quæ ſaluanda ſunt, & ſaluantur ſecundū hanc opinionem, & non ſecundū alias.

Probatio ꝙ tā cum ſecūda opinio de aquę cōuerſione ſit uera.

Saluatur.n. hoc poſito, neceſſitas naturalis actionis, veritas tranſubſtantiationis, & proprietas ſignificationis.

Prima rō.

Primum ſic patet. Nam neceſſitas naturalis actionis requirit, quod ſi modicum paſſiui ponatur iuxta multum actiui, ſtatim in actiuum tranſeat, & ſtatim actiuum conuertat paſſiuum in ſe. Vt ſi modicum ſtupæ, vel modicum alterius combuſtibilis, ponatur iuxta magnū ignē, ſtatim illud cōbuſtibile ignitur, & in ignem cō uertitur. *Primo de Ge. t.c. 47.* Sic etiam ſi modicum aquæ ponatͬ in multo uino, ſtatim aqua illa conuertetur in vinum, & ſtatim uinum aquam illam in ſe conuertit. Quare cum ſecunda opinio hęc ponat, & dicat, ſaluat neceſſitatem naturalis actionis, quā tamen nec tertia opinio, nec prima ſaluare poteſt. Nam tertia opinio contrarium plane aſſerit, dicens, quod aqua in calicem appoſita non corrumpitur, nec tranſmutatur ſecundum ſubſtantiam, ſed alteratur ſolum ſecundum accidētia. Sic etiam prima opinio contrariū aſſerit, ſiue aſtruit dicens, aquam in calice appoſitam, non cōuerti in vinum, nec in ſanguinem, ſed in illā aquam, quæ de latere domini emanauit. Sed cū

in conſecratione vini à ſacerdote nulla penitus
mentio fiat de aqua, ſed tātummodo de ſangui
guine, impoſſibile & abſurdum videtur, quod
fiat conuerſio in aquam de qua in forma verbo
rum conſecrationis nulla omnino fit mentio.
Negat etiam hæc opinio prima neceſſitatē na-
turalis actionis, dicens, tam modicum aquæ tan
to tempore ſtare cum multo vino abſq; eo qđ
in vinum transeat, & quod ſecundum ſubſtan-
tiam corrumpatur. Vt ergo ſaluetur neceſſitas
naturalis actionis, tenēdum eſt aquam illam na
turaliter conuerti in vinum, & poſtea totum ſu
pernaturaliter in ſanguinē pertranſire. Et ideo
monēdi ſunt ſacerdotes, quod valde modicum
apponant de aqua, ad hoc vt facilius in vinum
conuertatur. Nam tantum poſſet ibi apponi de
aqua, quod non fieret ſacrificium, nec eſſet in ca
lice ſanguis chriſti. Secunda via ad oſtendendū
ſecundam opinionem eſſe potiorem & veram,
ſumitur ex veritate tranſubſtantiationis. Veritas
autem tranſubſtantiationis accipienda eſt ſecun
dum formam verborum, vt cum dicitur, hoc eſt
corpus meum, exponendum eſt ſic. Hoc ideſt
quod continetur ſub hoc, vel quod continetᷓ
ſub his ſpeciebus, videlicet, ſub ſpeciebus panis,
eſt corpus meum. Ita quod verba illa non ſolū
ſunt ſignificatiua, ſed etiam factiua, quia virtu-
te illorum verborum fit, quod tota illa ſubſtātia
panis, quæ continetur in hoſtia, ſuper qua hęc
verba dicuntur, conuertatur in corpus chriſti.
Ita quod nihil remanet de ſubſtātia contēta in
hoſtia, vel contenta ſub ſpeciebus illius panis,
quod non conuertatur in corpus chriſti. Sic
etiam, cum dicitur ſup calicem, hic eſt calix ſan
guinis mei, ſic eſt exponēdum. Hic, ideſt quod
continetur hic, uel quod continetur in hoc ca-
lice, ſiue qđ continetur ſub ſpeciebus exiſtenti
bus in hoc calice, eſt ſanguis meus. Nam uirtu-
te illorum uerborum fit, quod tota ſubſtantia,
quæ eſt in calice, uel ſub ſpeciebus exiſtentibus
in calice, tranſubſtantietur in ſanguinem chri-
ſti. Hanc autem ueritatem tranſubſtantiationis
ſaluat ſecūda opinio dicens, aquam in calice ap
poſitam in uinum tranſire, & poſtea totū illud
quod eſt in calice uirtute diuina tranſubſtantia
ri in ſanguinem. Tertia autem opinio dicens,
aquam in calicem appoſitam non tranſmutari
ſecundum ſubſtantiam, & etiam prima opinio
dicens, aquam non tranſmutari in vinum, nec
conuerti in ſanguinem, ſaluare nō poteſt hanc
veritatem expreſſam per uerba à ſacerdote pro
lata, ſecundum quæ tota illa ſubſtantia, quæ eſt
in calice, conuertitur in ſanguinem. Ideo ualde
periculoſum eſt, ponere tranſubſtantiationem
illam aliter fieri, quàm ſonet forma verborum
quam chriſtus expreſſit, & quam nobis apoſto
li tradiderunt. Et quia ſic fieri tranſubſtantiatio
nem, ſaluat ſolum ſecunda opinio, & non pri-
ma nec tertia. Solum illa à fidelibus eſt tenenda.
Tertia uia ad declarandum ſecundam opinio-

Qua de cauſa monē di ſint ſacerdotes ꝙ in conſecratione ſanguinis modicū aquæ apponant ī calice.

Secunda.

Quo nā pacto verba cōſecrationis exponēda ſint.

Tertia.

nem eſſe ueram ſumitur ex proprietate ſignifi-
cationis. Nam ideo uera aqua uino unitur, ut
ſignificetur quod membra chriſti capiti ſuo cō
iunguntur. Cum ergo nec prima, nec tertia opi
nio ponat, aquam in calicem appoſitam perfe
ctē uino uniri, & in uinum tranſire, ab hac pro
prietate ſignificationis deficiunt. Hæ ergo tres
viæ ſunt oſtenſiuæ probantes opinionem ſecū
dam eſſe ueram, non tertiam, nec primam. Poſ
ſet autem adduci quarta uia probans hoc idem,
ad impoſſibile deducendo. Nam ſi quantūcūq;
modica aqua multo uino in calicē appoſita in
uinum non tranſit, ſed uel manet intranſmuta
ta, ſecundum ſubſtantiam, ut dicit opinio ter-
tia, uel tranſubſtantiatur in aquam, quæ de la
tere chriſti emanauit, ut dicit opinio prima, ſic
ergo à ſimili, ſi modicum uinū cum multa aqua
poneretur in calicem huiuſmodi uinum, ſecun
dum ſubſtantiam, non corrumperetur ab illa
aqua, ſed poſſet conuerti in ſanguinem, qui flu
xit de latere chriſti, ſicut modica aqua multo vi-
no vnita poteſt conuerti in illam aquam, quæ
ex illo latere emanauit. Quantūcūq; itaq; in ca
licem poneretur de aqua, poſſet eſſe ibi ſacrifi-
cium, quod nullus ſane mentis diceret, & quod
eſt inconueniens, & abſurdum. Deinde cum di
cit. (Per hoc enim quod ſuſcepit.) Declarat qđ
dixerat, oſtēdens quod nos ſuſcipientes hoc ſa-
cramentum noſtro capiti iungimur, & vnimur.
Quam coniunctionem aqua in calice vino vni
ta figurat, & repręſentat. Vnde ſic ait. (Per hoc »
enim quod ipſe chriſtus ſuſcepit de noſtro, (q a »
videlicet accepit carnē noſtram, & naturam no »
ſtram,) & accepimus ipſi de ſuo, (ſumendo ſcili »
cet carnem ſuam & ſanguinem ſuum.) Tam in »
ſolubili nexu coniungimur, ut, (ipſe dei filius) »
qui eſt vnum cum patre per ineffabilem unita- »
tem, (ideſt per vnitatem naturæ & ſubſtantiæ.) »
fiat nobiſcum vnum per admirabilem vnionē, »
(ideſt per vnitatē dilectionis & gratiæ,) ac per »
hoc, (quod ſimus unum cum patre, & etiam cū »
ſpiritu ſancto, unde ipſe idem chriſtus inquit in »
euangelio.) pater ſancte ſerua eos quos dediſti »
mihi, vt ſint unum ſicut & nos, (videlicet vnum Io. 17.
ſumus. Et quia chriſtus uolebat nō ſolum apo-
ſtolos eſſe ſic vnum, ſed etiā & omnes alios cre-
dituros per apoſtolos, ſubiunxit. (non pro his »
(.i. apoſtolis) rogo tantum, ſed pro eis qui cre- »
dituri ſunt in me per verbum eorum, ut & ipſi, »
(ſic credituri,) in nobis vnum ſint & (ipſis ſic »
credentibus, & fidei poſtea ſic ampliata) mun- »
dus credat quia tu me miſiſti.) Notandū quod »
licet apoſtolis credentibus non ſtatim mundo
innotuit chriſtum fuiſſe miſſum à Deo patre, ta
men apoſtolis prædicantibus, & aliis credenti-
bus, & fide ampliata, hoc mundo innotuit, &
mundus credidit, ideſt gentes crediderunt chri
ſtum eſſe uerū dei filium & à deo prē miſſum.

Ideo in calice vera aqua vino unitur vt ſignificetur qđ membra chriſti capiti ſuo coniunguntur.

Quarta.

TERTIA PARS.

TERTIO loco fraternitas tua etc.)
Soluta dubitatione ex additione
formæ, & ex conuerſione aquę,
hic tertio loco, vt dicebatur, ſol-
uitur dubitatio ex mutatione ſe-
cretę. Et maxime ſoluitur dubiũ de eo qđ mu-
tatum eſt in ſecreta oratione ſancti Leonis. Cir
ca quod. D. Innocentius duo facit, quia primo
narrat huiuſmodi dubitationem. Secundo du-
» bitationi ſubiũgit ſolutionem. Ibi. (Super quo
» reſpondemus.) Dicit ergo. (Tertio loco frater
» nitas tua requiſiuit, quare fuerit mutatũ, quod
» in ſecreta beati Leonis ſecundum antiquiores
» codices continetur ſic, videlicet: Annue nobis
» domine, vt animæ famuli tui Leonis hęc proſit
» oblatio, cum in modernis ſacramẽtariis habea
» tur, Annue nobis quæſumus domine, vt inter-
» ceſſione beati Leonis hæc nobis pſit oblatio.)
Notandum autem quod pro quolibet ſancto
cuius miſſa cantatur, vel cuius cõmemoratio in
miſſa celebratur, tres orationes dicuntur, qua-
rum duæ dicuntur alte, & tertia dicitur ſecrete
& ſub ſilentio. Et inde eſt, quod huiuſmodi ora
tio ſecrete dicitur, eo quod ſubmiſſa voce, &
ſub ſilentio proferatur. Dubitabat ergo Archi
epiſcopus Lugdunẽſis circa ſecretam beati Leo-
nis, eo quod huiuſmodi ſecreta ſit immutata, qa
in antiquis & modernis codicibus aliter & aliter
continetur. Deinde cum dicit. (Super quo re-
ſpondemus,) ponitur dubitationis ſolutio. Cir
ca quod tria facit. Quia primo aſſignatur pro-
babilis, & ſufficiens cauſa, quare facta ſit talis
immutatio. Secundo (ad ſuſtinẽdum antiquos
codices) adducitur ſpecialis ratio. Tertio de ora
tionibus quę fiunt pro valde bonis, & pro aliis
defunctis, ſubinſertur quædam generalis diſtin
ctio. Secunda ibi. (Licet plerique reputent.)
» Tertia ibi. (Verum vtrum in hoc articulo.) Di
» cit ergo. Super quo (ideſt ſuper qua dubitatio-
» ne) reſpondemus, quod cum ſanctæ ſcripturæ
« dicat auctoritas, quod iniuriam facit martyri, q
» orat pro martyre. Idem eſt ratione cõſimili de
» ſanctis aliis.) Sciendum quia ſancti orationibus
noſtris non indigent, pro eo quod, cũ ſint per-
fecte beati, omnia eis ad vota ſuccedũt: ſed nos
potius eorum orationibus indigemus, quos cũ
miſeri ſimus, vndique mala noſtra perturbant,
inde eſt quod cũ in pleriſque orationibus con-
tinentur, proſit, vel proficiat talis oblatio huic
ſancto, vel illi, exponendum ad gloriam, & ho
norem. Vnde ita debet intelligi, vt oblatio, vel
oratio illa, ad hoc proſit, quod ſanctus ille ma
gis ac magis à fidelibus glorificetur in terris:
non autẽ intelligenda eſt vt illius ſancti eſſen-
tiale præmium augeatur in cęlis. Notandũ au-
tem quod cum antiqui codices dicerent vt ob-
latio prodeſſet animæ beati Leonis, ne ex hoc
ſumeretur errandi occaſio: & crederetur quod
ſancti ad ſuum eſſentiale præmium conſequen
dum, vel augendum noſtris orationibus indi-
geant, in modernis codicibus mutatum eſt, &
non dicitur qđ oblatio proſit animę beati Leo
nis, ſed quod interceſſione ipſius beati Leonis
illa oblatio proſit nobis. Probabilis ergo & ſuf
ficiens cauſa huius mutationis eſt ſic aſſignáda,
quod facta eſt talis mutatio, vt errandi occaſio
tolleretur. Notandum etiam quod licet ſecun-
dum antiquiores codices de beato Leone ha-
beatur ſecreta, quæ male intellecta det erran-
di occaſionem, tamen (ſi bene intelligitur) ve-
ritatem habet, vt exponatur ſecundum quod li
tera dicit, videlicet, vt à chriſti fidelibus magis
ac magis glorificetur in terris, non (vt dicebatͬ)
quod ſuum eſſentiale præmium augeatur in cę
lis. Deinde cum dicit. Licet plerique. Adducit
ſpecialem rationem dicens, (licet plerię repu- »
tent nõ indignum ſanctorum gloriam vſq; ad »
iudicium augmentari: & ideo eccleſiam interim »
ſane poſſe augmentum glorificationis eorum »
ideſt ſanctorum optare.) Notãdum autem du-
plex eſſe pręmium ſanctorum, vnum videlicet
eſſentiale, alterum vero accidentale. Præmium
autem eſſentiale dicitur gaudium quod habent
de obiecto increato, ideſt, de deo: & quia hoc
pręmium reſpondet radici charitatis, cum ſan-
cti non ſint vlterius in ſtatu merendi, & eorum
charitas ſit in termino, in termino ſunt quantũ
ad eſſentialem gloriam, & eorum eſſentiale prę
mium directe non augetur. Aliud autẽ eſt præ
mium accidẽtale, & hoc eſt gaudium quod ha-
bent de ſocietate ſanctorum, vel de quocũq;
alio obiecto creato: hoc autem gaudium dice-
re poſſumus quod augeatur vſq; ad diem iudi-
cii, cum ſemper continue aliqui ad cęlum euo
lent, & ſanctorum ſocietas vſq; ad diem iudicii
augmẽtetur: nam ſicut vnũ lignum, quod cum
multis aliis lignis comburitur, non minus im-
mo magis comburitur; ſic etiam quilibet bea-
tus non minus immo magis gaudet aſſociatus
cum aliis beatis gaudendo de bonis illorum, cũ
ardenti ardeat charitate: & quia qlibet beatorũ
gaudet de bonis alterius beati; quanto plures
beatificantur, tanto magis gaudent. Quare ſi
(vt dicebatur) vſq; in diem iudicii ſemper aliqui
ad cęlum aſcendunt, & volant, vt augeatur ſan
ctorum ſocietas; oportet ex hoc, gaudium cu-
luſcunq; beati (quod dr̃ accidẽtale præmium)
augmentari. Notandum etiam ex hoc poſſe ſu
mi ſpecialem rationem quomodo veritatem ha
beat illa ſecreta quæ de beato Leone in antiqs
codicibus ſcribebatur. Vbi dicebatͬ quod obla-
tio illa ſancto Leoni prodeſſet, oblationem er-
go aliquam, aut orationem alicui ſancto pro-
deſſe, ſic poteſt intelligi, non ſolum vt ille ſan-
ctus magis à fidelibus glorificetur in terris, ſed
etiam vt magis gaudeat in cęlis, non quãtũ ad
eſſentiale gaudium, quod eſt de obiecto increa
to, ſed quantum ad accidentale quod eſt gau-
dium

Sanctorũ premium duplex, vʒ, eſſentiale, et accidẽtale.

Duobus modis accidentale premium beatorum augeri poteſt.

dium de ſocietate beatorum, vel de aliquo alio
obiecto creato. Nam & ipſa bonorum ſocietas,
non eſt bonum increatum, ſed creatum. Hoc
ergo modo debemus orare, vt oblatio pſit ſan-
cto, vt nos per illam orationem trahamur ad
cęlum, & ſcimus de ſocietate ſanctorum, qua
ſocietate augmentata, gaudium illius ſancti, vel
illorum ſanctorum, cuius vel quorum in miſſa
cõmemorationem facimus, augmentabitur.
Notandum etiam idem eſſe orationem, vel ob-
lationem ſic prodeſſe ſancto (vt dicunt antiqui
codices) & orationem illam vel oblationẽ, per
interceſſionem illius ſancti prodeſſe nobis (vt
in modernis codicibus continetur,) quia nihil
magis proficuũ nobis optare poſſumus, quàm
quod efficiamur de ſocietate ſanctorũ, & aug-
mentemus ſocietatem illam, qua augmentata,
augmentabitur gaudium accidentale cuiuſcũq;
aliorum ſanctorũ. Quapropter (ſi bene & ſub
tiliter veritatem aſpicimus) moderni, & antiqui
codices in hac parte quodammodo ſententiali-
ter idem dicunt. Deinde cum dicit. Verum, etc.
ponit quãdam generalẽ diſtinctionem, quæ tra
dita eſt ab Auguſtino in ſuo Enchiridio, dicẽs.

Aug. in Ench. ad Laurentiũ, ca. 110. Decedẽtes ex hac vita in triplici ſunt differentia.

Verum vtrum in hoc articulo locum habeat
» illa diſtinctio, qua docetur quod defunctorum
» alii ſunt valde boni, alii ſunt valde mali, alii me
» diocriter boni, alii mediocriter mali. Vnde ſuf
» fragia quæ ſunt à fidelibus in eccleſia pro valde
» bonis, actiones ſunt gratiarũ, pro valde malis,
» conſolationes viuorum.) Expiationes verò p
» mediocriter bonis, & propitiationes pro me-
» diocriter malis.) Vtrum ergo hæc diſtinctio lo
» cum habeat in hoc articulo, & in hac dubitatio
» ne quam quæſiuiſti, tua diſcretio inueſtiget.
Notandum autem quod ea quæ fiunt pro val-
de bonis ideſt p ſanctis ſunt gratiarum actio-
nes. Nam in ſolẽnitatibus ſanctorũ in his, quæ
in eccleſia de ſanctis dicimus non oramus pro
eis, ſed laudamus deum, & benedicimus deo, &
ei gratias agimus, quod ſancti per eius auxiliũ

Quo orationes noſtræ, p his qui ex hac vita deceſſerunt diuerſimode pficiant.

ad tantam gloriam peruenerint. Ex hac autem
diſtinctione patet quod ſancti non egent ora-
tionibus noſtris. Et per hãc diſtinctionem ſolui
poteſt dubitatio propoſita. Vt ergo. D. Papa
excitaret mentem Archiepiſcopi Lugdunenſis,
ait, quod vtrum hæc diſtinctio locum habeat
in hoc articulo, ideſt vtrũ per hãc diſtinctionẽ
ſolui poſſit dubitatio, quam ipſe ei propoſuerat,
eius diſcretio inueſtiget. Notandum etiam qđ
ea quæ fiunt pro valde malis, ideſt pro eis qui
ſunt in inferno, ſunt viuorum conſolationes.
Quia licet ea, quæ fiunt in eccleſia pro dãnatis
non proſint eis, amici tamen eorum, & conſan
guinei, qui viuunt, gaudent, & conſolantur, vi-
dentes pro eis fieri tales ſolẽnitates, quia neſciũt

Opinio quorũdam de mediocriter bonis et malis.

eos damnatos eſſe. Notandum etiam apud ali-
quos eſſe dubium, qui vocẽtur mediocriter bo-
ni, & mediocriter mali. Dicũt enim quidã illos
eſſe mediocriter malos, qui habent multa pec-
cata venialia, mediocriter verò bonos, qui pau
ca. Sed quoniam vt hic inferius patebit, idẽ ſunt
mediocriter boni, & mediocriter mali, licet alio,
& alio modo. Quia alia, & alia ratione, ſic & ſic
nuncupantur. Ideo aliqui alii dixerunt qđ me-
diocriter boni ſunt illi, qui decedunt in veniali-
bus. Mediocriter verò mali ſunt, qui decedunt
in mortalibus, leuibus tamen. Valde autem ma
li ſunt, qui decedunt in mortalibus, ſed graui
bus. Sed hoc nõ poteſt ſtare, quia cum omnes
decedentes, in quibuſcunq; mortalibus dece-
dant, ad infernum deſcendant, & ea quæ fiunt
in eccleſia pro mediocriter malis, ſint propitia
tiones, poſſet eſſe aliqua propitiatio his q ſunt
in inferno, & eorum pęna diminui poſſet, et ad
vltimũ totaliter diminui, & penitus tolli, quod
eſt inconueniens. Nec valet quod quidam di-
cunt eorum pęnam diminui, non ſecundũ ean
dem quantitatem, ſed ſecundum eandẽ ppor-
tionem, videlicet, ſi hæc oratio tollit medietatẽ
pęnę, alia oratio æque ſancta non tollet alterã
medietatem, ſed tollet medietatem illius medie
tatis, & aliam medietatem reſidui, & ſic de aliis.
Secundum ergo hunc modum, pęna damna
torum non poterit penitus tolli. Quoniam cũ
ſemper aliquid de pęna remaneat, nunquam
damnatus poterit ſaluari: Sed hoc eſt abſur-
dum dicere, quod cæteris paribus oratio æque
ſancta non habeat æqualem fructum, & æqua
lem efficaciam. Quapropter ſi vna oratio re-
mouet medietatem pęnæ, alia oratio æque ſan
cta alteram medietatem remouebit. Propter
quod ille, qui erat damnatus, erit totaliter expia
tus, & totaliter à pęna ſolutus. Immo, ſi bene ve
ritatem conſideramus, ille per huiuſmodi pri-
mam miſericordiam factam, & per huiuſmodi
pęnæ primam amotionem, eſſet magis diſpoſi
tus ad aliam miſericordiam ſuſcipiẽdam. Sicut
ille, qui eſt aliquantulum calefactus, & eſt ali-
quantulum ab eo amota frigiditas, magis eſt di
ſpoſitus, ad vlteriorem calorem ſuſcipiendum,
vt ſcilicet celerius, & facilius ab eo frigiditas re-
pellatur. Igitur quia oratio ſecunda facta, poſt
miſericordiam prius impenſam, inuenit ſubie-
ctum magis diſpoſitum ad miſericordiam ſuſci
piendam, ſi prima oratio remouit pęnæ medie
tatem, ſecunda oratio, ęque ſancta, alteram me
dietatẽ multo fortius & penitus remouebit, &
ita ille erit ab omni pęna penitus ſolutus. Qđ
ſi eſt abſurdum, abſurdæ ſunt opiniones præ-
cedentes. Immo, cum exiſtentes in inferno ſint
diuiſi à nobis, & non habeant charitatem, quæ
eſt vinculum perfectionis, & per quã fit cõmu-
nicatio bonorum operum, nihil quod fit à no
bis pro eis, prodeſt illis. Notandum inſuper, vt
magis veritas pateat, quòd ſicut omnes qui ſũt
in inferno poſſunt dici valde mali, licet aliqui
ſint aliis peiores, & nõ omnes ſint pares, ſic om
nes qui ſunt in purgatorio poſſunt dici, & me-
diocriter boni, & mediocriter mali, licet nõ oẽs

Confutatio.

Sec̃da opinio.

Confutatio.

Abſurdum eſt cæteris paribus, orationem æque ſanctam nõ hẽre æqualem efficaciã.

Col. 3.

In malo, culpa & reatus ſunt conſideranda.

pares exiſtant. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod in malo ſunt duo conſideranda, videlicet culpa, & reatus, i deſt obligatio ad pęnam. Sancti ergo qui ſunt in paradiſo nullo modo mali ſunt, quia nec habent culpam, nec obligationē ad pęnam. Illi verò qui ſunt in inferno ſunt valde mali, quia illi decedunt cum culpa, & cū obligatione ad pęnam. Illi autem qui ſunt in purgatorio, ſe habent modo medio, quia non decedunt cum aliqua culpa mortali, decedunt tamen cum aliqua veniali, & cum aliqua obligatione ad pęnam. Sic etiā & de bono poſſumus diſtinguere, dicendo bonum ſpirituale eſſe duplex, videlicet gratia, & gloria: quæ, qūo diſferant, non eſt præſentis ſpeculationis. Sancti ergo qui ſunt in paradiſo, ſunt valde boni, quia habent gratiam & gloriam. Qui autem ſunt in inferno, nullo modo ſpiritualiter ſunt boni, qa nec habent gratiam, nec gloriam. Qui autem ſunt in purgatorio, ſunt mediocriter boni, qa habent gratiam, & non gloriam. Licet ergo hi idem ſint mediocriter boni, & mediocriter mali, hoc eſt aliter, & aliter, quia exiſtentes in purgatorio dicuntur mediocriter mali, ꝓpter obligationem ad pęnam. Quæ autem fiunt ꝑ eis, vt tales ſunt, dicuntur propitiationes, vt talem pęnam euadant, & eorum pęna euacuetur. Dicuntur verò mediocriter boni, prout nondum habent gloriam, & quæ fiunt pro eis, vt tales ſunt, vocantur expiationes, ideſt, purgationes, vt ſcilicet gloria eorum conſumetur. Ad quam gloriā nos perducat dominus noſter IESVS Chriſtus, qui cum patre, & ſpiritu ſancto eſt vnus Deus, benedictus in ſecula ſeculorum. Amen.

Qūo exiſtentes in purgatorio ſint mediocriter mali & boni.

Explicit expoſitio. D. Aegidii Romani Archiepiſcopi Bituricēſis, Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Auguſtini, ſuper cap. Cum Marthæ. De celeb. miſſ.

787153